

ЛІТЕРАТУРА

до знаменних і пам'ятних дат
Тернопільщини
на 2016 рік

Бібліографічний покажчик

ДЕПАРТАМЕНТ КУЛЬТУРИ,
РЕЛІГІЙ ТА НАЦІОНАЛЬНОСТЕЙ
ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСНА
УНІВЕРСАЛЬНА НАУКОВА БІБЛОТЕКА

Випуск двадцять шостий

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2016 рік

Бібліографічний покажчик

Тернопіль
Підручники і посібники
2015

УДК 050.9
ББК 92.5(4УкрТер)
Л 64

Укладач *М. Пайонк, завідувач відділу краєзнавчої літератури та бібліографії Тернопільської ОУНБ*
Редактор *О. Раскіна*
Керівник проекту та науковий редактор *В. Вітенко, директор Тернопільської ОУНБ, заслужений працівник культури України*
Комп'ютерний набір та верстка *С. Стахурська, завідувач канцелярії*

Видано за фінансової підтримки Тернопільської обласної державної адміністрації та Тернопільської обласної ради.

Л 64 Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2016 рік : бібліогр. покажч. Вип. 26 / департамент культури, релігій та національностей Терноп. облдержадмін., Терноп. обл. універс. наук. б-ка ; уклад. М. Пайонк ; кер. проекту та наук. ред. В. Вітенко ; ред. О. Раскіна. — Т. : Підручники і посібники, 2015. — 128 с.

Видання містить інформацію про пам'ятні події краю та його видатних людей.

Посібник слугуватиме науковцям, освітянам, краєзнавцям, студентству, культурно-освітнім працівникам, широкому загалу користувачів.

УДК 050.9
ББК 92.5(4УкрТер)

ISBN

© Тернопільська обласна універсальна наукова бібліотека, 2015

Від упорядника

«Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини» видається Тернопільською обласною універсальною науковою бібліотекою з 1991 року щорічно. Мета цього посібника — надати представникам органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, викладачам навчальних закладів, учителям, краєзнавцям, журналістам, бібліотекарям, студентам, а також усім, хто небайдужий до історії краю, його сьогодення, довідковий матеріал про важливі події в історії області, ювілеї уродженців краю й видатних діячів, які життям та діяльністю пов'язані з Тернопільщиною, і дати можливість спланувати свою роботу на наступний рік.

Посібник розпочинає перелік основних ювілейних і пам'ятних дат року. Далі подається інформація про імена та події, що не увійшли до основного списку.

Основні ювілейні дати систематизовано за хронологічною послідовністю, зокрема подається число, місяць, найменування події, текстова довідка та рекомендаційний список літератури, а в персоналіях — за алфавітом. Дати подано за новим стилем, з друкованих джерел, при цьому перевага надавалась інформації з енциклопедичних видань, зокрема «Тернопільського енциклопедичного словника». Полегшить користування бібліографією «Іменний покажчик» та «Покажчик назв».

Бібліографічний опис і скорочення здійснено відповідно до стандартів України в бібліотечній справі.

Перелік дат і ювілеїв неповний. Добір матеріалу до посібника закінчено в червні 2015 року.

Розширити коло літератури цієї тематики допоможуть видання: «Література про Тернопільську область за ... рік», краєзнавчі бібліографічні покажчики, списки та попереджувальні довідки, видані Тернопільською обласною універсальною науковою бібліотекою раніше, зведений краєзнавчий каталог, електронний краєзнавчий каталог.

Електронний варіант посібника розміщено в мережі інтернет за адресою: www.library.te.ua, у розділах «Видання бібліотеки» та «Календар знаменних дат».

Радимо використати пропонований довідник для вшанування видатних земляків, відзначення дат, які стосуються історії та культури певного району.

Висловлюємо щиру подяку за надання окремих матеріалів:

Безкоровайному Є. — журналістові, поету;

Ковалькову Ю. — голові Тернопільської асоціації нобелівських студій, заступникові голови обласної організації Філателістів АсФУ;

Мельничуку Б. — письменникові, краєзнавцю, заслуженому діячеві мистецтв України;

Поливку О. — краєзнавцеві, філателістові;

Саваку Б. — краєзнавцеві, літературознавцю;

бібліографам Борщівської, Збарзької, Лановецької, Терехівської, Тернопільської, Чортківської ЦБС.

Ваші поради, зауваження та пропозиції щодо даного випуску просимо надсилати на адресу Тернопільської ОУНБ: бульвар Т. Шевченка, 15, м. Тернопіль, 46001; e-mail: admin@library.te.ua; тел. (0352) 52-72-70.

Знаменні та пам'ятні дати Тернопільщини на 2016 рік

СІЧЕНЬ

- 6 — 60 років від дня народження Петра Івановича Сороки (6.01.1956) — письменника, літературознавця, редактора, науковця
- 24 — 75 років від дня народження Юрія Володимировича Покальчука (24.01.1941—10.09.2008) — літературознавця, письменника, перекладача, науковця
- 30 — 75 років від дня народження Василя Івановича Фольварочного (30.01.1941) — літератора, заслуженого діяча мистецтв України

ЛЮТИЙ

- 13 — 70 років від дня народження Володимира-Владислава Тадейовича Присяжного (13.02.1946) — письменника

БЕРЕЗЕНЬ

- 15 — 95 років від дня народження Богдана Йосиповича Когута (15.03.1921—16.02.2012) — політв'язня, письменника, педагога
- 27 — 85 років від дня народження Петра Івановича Ковальчука (27.03.1931—25.02.1995) — письменника, журналіста, громадського діяча

КВІТЕНЬ

- 29 — 135 років від дня народження Катерини Рубчакової (29.04.1881—22.11.1919) — драматичної актриси, співачки

ТРАВЕНЬ

- 1 — 25 років із часу заснування Тернопільського обласного художнього музею (1.05.1991)
- 4 — 60 років від дня народження Лесі Петрівни Білик (4.05.1956) — письменниці, драматурга
- 7 — 75 років від дня народження Василя Михайловича Подуфалого (7.05.1941—20.05.2000) — композитора, фольклориста, літературознавця, краєзнавця

ЧЕРВЕНЬ

- 18 — 80 років від дня народження Арсена Онуфрійовича Паламара (18.06.1936) — письменника, публіциста, педагога
- 27 — 60 років від дня народження Петра Івановича Довгошиї (27.06.1956) — педагога, журналіста, літературознавця

ЛИПЕНЬ

- 20 — 80 років від дня народження Бориса Миколайовича Демківа (20.07.1936—31.12.2001) — українського поета

СЕРПЕНЬ

11 — 90 років від дня народження Петра Григоровича Баб'яка (11.08.1926—16.06.2011) — літературознавця, бібліографа, архівіста, журналіста

29 — 60 років від дня народження Михайла Степановича Рудзінського (29.08.1956) — музиканта, педагога

СЕРПЕНЬ — ВЕРЕСЕНЬ — 100 років із часу героїчних боїв на Лисоні (серпень — вересень 1916)

ВЕРЕСЕНЬ

13 — 85 років від дня народження Бориса Микитовича Харчука (13.09.1931—16.01.1988) — українського письменника

14 — 85 років від дня народження Івана Михайловича Гермаківського (14.09.1931—2.03.2006) — журналіста, письменника

24 — 60 років від дня народження Василя Йосиповича Тракала (24.09.1956) — журналіста, письменника, громадського діяча

28 — 80 років від дня народження Гаврила Івановича Чернихівського (28.09.1936—19.09.2011) — літературознавця, краєзнавця, заслуженого працівника культури України

28 — 80 років від дня народження Ярослава Степановича Тучапського (28.09.1936—15.01.2011) — редактора, літератора, художника-аматора

ЖОВТЕНЬ

9 — 130 років від дня народження Іванни Блажкевич (9.10.1886—11.03.1977) — української дитячої письменниці

30 — 150 років від дня народження Луки Гарматія (30.10.1866—31.10.1924) — українського фольклориста, етнографа, культурного діяча

ЖОВТЕНЬ — ЛИСТОПАД — 170 років із часу перебування Т. Г. Шевченка на Тернопіллі (1846)

ЛИСТОПАД

21 — 100 років від дня народження Ярослава Геяса (21.11.1916—6.10.1992) — українського актора та режисера, народного артиста України

ГРУДЕНЬ

1 — 25 років із часу проведення Всеукраїнського референдуму (1.12.1991)

6 — 25 років із часу відновлення Підгасцького району (6.12.1991)

12 — 75 років від дня народження Бориса Семеновича Хижняка (12.12.1941—31.10.2008) — письменника, журналіста, громадського діяча

17 — 100 років від дня народження Миколи Костенка (17.12.1916—18.12.1976) — журналіста, редактора, письменника

— 500 років від дня народження Дмитра Вишневецького (бл. 1516 — жовтень 1563) — князя, першого гетьмана Запорізької Січі

— 560 років із часу заснування міста Борщева (1456)

— 70 років із часу заснування Чортківського державного медичного коледжу (1946)

— 50 років із часу заснування Тернопільського національного економічного університету

— 25 років із часу заснування Всеукраїнської літературно-мистецької та громадсько-політичної премії імені Братів Богдана та Левка Лепких (1991)

Перелік дат, які не увійшли до основного списку

2 січня 1941 р. у с. Цеброві Зборівського району народився поет, журналіст, краєзнавець **Роман Іванович Пінь**. Член Національної спілки журналістів України. Автор збірок поезій «Орбіта», «Замріяне сонечко», текстів путівників «Тернопіль» (1974, 1979).

Співініціатор відродження святкування «Івана Купала» і «Тернопільської зими».

Вірші друкував у газетах, журналах та колективних збірниках.

Помер 17 листопада 1988 р. у м. Тернополі.

3 січня 1926 р. у м. Чорткові народився вчений-літературознавець, бібліограф, дослідник побуту й етнографії, доктор філології **Олександр Малицький**.

Закінчив гімназію в м. Чорткові. Навчався в університетах Австрії, Канади, США.

Працював в університетах Канади. Автор близько 100 наукових праць, у т. ч. «До теми: гуцули в писаннях німців», «Сучасне красне письменство України: мова і територіальне та національне походження його авторів».

6 січня 1936 р. у с. Зарозі Оржицького району на Полтавщині народився фотокореспондент газети «Вільне життя» **Василь Олександрович Бурма**.

Закінчив Львівський державний університет ім. І. Франка (1963, нині національний). Відтоді працює репортером і фотокореспондентом обласної газети «Вільне життя», де веде рубрику «Світ в об'єктиві Василя Бурми». Протягом 50 років друкувався в багатьох виданнях України, проілюстрував десятки книг, серед яких й академічні видання.

Автор книжок: «Тернопільське озеро» (1974), «Медобори» (1975), «Берегами Серету» (1979), «Парк Слави в Тернополі» (1986), «Дороги, путівці, стежини», «Привиди старих замків» (2011).

Василь Бурма — учасник багатьох вітчизняних та міжнародних художніх фотовиставок. Персональні вернісажі: «Люди, країни, міста» (1996), «Брати мої, гречкосії» (2003), «Ріднокрай» (2006), «Привиди старих замків» (2012), «За мурами давніх твердинь», «Туга за чорним і білим» (2013).

Член Національних спілок журналістів (1970) та фотохудожників (1999) України, заслужений журналіст України (1999).

Упродовж 20 років очолював обласну організацію Національної спілки фотохудожників України. Лауреат обласної премії ім. В. Здоровеги (2012). На Алеї зірок у м. Тернополі у 2013 році відкрито і його зірочку.

6 січня 1956 р. у с. Великому Говиліві Тербовлянського району народилася літераторка-драматург **Богдана Василівна Дерій**.

Автор книг «Мудрість хитрості — не сестра» (2000), «Корона для принцеси» (2001), «Не гави, а шкільні забави» (2002), «Книжка в сумці, а розваги на думці», «Сила орлинокрила» (2003) та ін.

Лауреат Всеукраїнського конкурсу «Земле моя, Україно» (2000), обласного конкурсу «Голос серця» (2001), обласної літературно-мистецької премії ім. І. Блажкевича (2002).

11 січня 1811 р. у с. Городку, нині Заліщицького району, народився польський поет, перекладач, публіцист **Александр-Лешек Борковський-Дунін**.

Навчався у Львівському та Віденському університетах. Учасник повстання 1830—1831 рр.

Автор поем «Козак» (1830), «Цимбалівна» (1845), повістей «Провінціальщина» (1843—1849), «Королева глибин» (1862). Рецензував книгу «Граматика малоруської мови в Галіції» І. Вагилевича (1845).

Помер 30 листопада 1896 р. у м. Львові.

12 січня 1881 р. у с. Коропці, нині Монастириського району, народився політичний діяч **Марко Каганець**.

У 1905 р. М. Каганець заснував у рідному селі кредитову кооперативну спілку та читальню товариства «Просвіта».

Постійно брав участь у діяльності повітових, крайових громадських організацій, народних віче в м. Львові.

6 лютого 1908 р., протестуючи проти фальсифікації передвиборчої боротьби, Марко Каганець був заколотий багнетами. Похований у с. Коропці, на могилі стоїть хрест із червоного каменю.

21 січня 1881 р. у с. Шманьківцях, нині Чортківського району, народився поет, перекладач, журналіст, театральномузичний критик, актор, режисер, громадський діяч **Степан Чарнецький**.

Навчався в м. Станіславі (нині м. Івано-Франківськ), м. Львові.

З весни 1913 р. по серпень 1914 р. працював театральним референтом, режисером і художнім керівником театру товариства «Руська бесіда», із яким гастролював на Тернопільщині.

Співавтор слів пісні «Ой у лузі червона калина...».

Автор поезій, фейлетонів, памфлетів, літературно-мистецьких статей, нарисів з історії галицького театру, рецензій, спогадів.

Помер С. Чарнецький 1 жовтня 1944 р. у м. Львові. 26 травня 1991 р. у родинному селі відкрито пам'ятник поетові (скульптор І. Мулярчук). У 2005 р. у м. Львові вийшла книжка «Меланхолія Степана Чарнецького» Н. Мориквас.

25 січня 1946 р. у м. Чарджеві, нині Туркменістан, народилася співачка (колоратурне сопрано) **Любов Андріївна Ізотова**. Народна артистка України (2006).

З 1980 р. працює в Тернопільській обласній філармонії. У творчому доробку співачки — концертні програми, серед яких: «Світова поезія у творчості українських композиторів», «Композитори — дітям і юнацтву», «Я пам'ятаю вальсу звук чарівний», а також популярна класика, ліричні пісні.

За роки творчої діяльності Л. Ізотова об'їздила всю Україну, побувала в Білорусі, Росії, Туркменістані, Литві, Латвії, Естонії, Німеччині, Франції, Польщі, Люксембургу.

У січні 1991 року створений **відділ краєзнавчої літератури та бібліографії** Тернопільської обласної універсальної бібліотеки

8 лютого 1956 р. у м. Тербовлі народився композитор, педагог **Юрій Вітольдович Кіцила**. Заслужений діяч мистецтв України (2005).

Автор понад 200 пісень на вірші українських та зарубіжних поетів. Написав музику до вистав «Одруження» М. Гоголя (1997), «Ромул Великий» Ф. Дюрренматта (1998), балету для дітей «Муха-цокотуха» (1982). Випустив 5 компакт-дисків. Автор підручників та методичних посібників. Лауреат премії ім. В. Вихруща (2004).

12 лютого 1886 р. у м. Чорткові народився співак (тенор), актор і режисер **Василь Коссак**.

Навчався в учительській семінарії в м. Чорткові та драматично-вокальної студії при театрі товариства «Руська бесіда» у м. Львові.

Працював у театрах Львова, Коломиї, Стрия.

Виконував партії в операх «Наталка Полтавка» та «Різдвяна ніч» М. Лисенка, «Запорожець за Дунаєм» П. Гулака-Артемовського, «Роксоляна» Д. Січинського, «Мадам Баттерфляй» Дж. Пуччіні, «Вій» М. Кропивницького та ін.

Помер В. Коссак 23 травня 1932 р. у м. Стрию, нині Львівської області.

8—10 березня 1946 р. у м. Львові відбувся **«собор духовенства»**, на якому було проголошено: «Відкинути постанови Берестейського собору 1596 р., зліквідувати унію, відірватись від Ватикану і повернутись до нашої батьківської святої православної віри і Руської Православної Церкви».

13 березня 1941 р. у с. Вербовці Лановецького району народився поет, прозаїк, драматург, літературознавець, літературний критик, кіносценарист, художник **Григорій Максимович Штонь**. Лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка (1996), літературної премії «Коронація слова» (2002, 2003).

Автор понад 200 літературно-критичних і наукових праць, монографій, збірників поезій, п'єс, сценаріїв документальних та художніх фільмів, у т. ч. «Страчені світанки» та «Чорна рада»; живописних творів, що експонувалися на художніх виставках.

25 березня 1956 р. у с. Денисові Козівського району народилася **Мирослава Василівна Хмурич**. Закінчила Тербовлянське культурно-освітнє училище (1976, нині вище училище культури), Київський інститут культури (1982, нині національний університет культури і мистецтв). У 1976—1981 рр. працювала в Підгаєцькій міській, Бережанській районній бібліотеках: бібліотекарем, методистом, провідним методистом, завідувачем відділу, заступником директора Бережанської центральної бібліотечної системи.

У м. Тернополі займала посади заступника директора обласної бібліотеки для юнацтва (1981—1985), інспектора з бібліотечної роботи обласного управління культури (1985—1987). Була відповідальним секретарем обласної організації Добровільного товариства любителів книги (1987—1988). У 1993—2010 рр. — директор обласної бібліотеки для молоді.

Ініціатор реорганізації бібліотеки для юнацтва в бібліотеку для молоді (1994), співорганізатор Обласного клубу творчої молоді (1998), керівник конкурсних проектів «Інтернет для читачів публічних

бібліотек «LEAP-plus», «LEAP-Delta», «LEAP-Connect» за фінансової підтримки Посольства США в Україні (2001—2006). Організатор психологічних консультацій «Магнолія», виставок картин у бібліотеці. Запровадила серію бібліографічних видань «Вони прославили наш край», творчі зустрічі в бібліотеці з письменниками, художниками, акторами та іншими митцями.

Відзначена Подякою Кабінету Міністрів України (2001). Кращий керівник року в системі обласного управління культури (2003). Член президії міської організації товариства «Просвіта» (2000).

Померла 20 жовтня 2010 р. у м. Тернополі.

26 березня 1951 р. (за паспортними даними 1952 р.) у с. Росохачі Чортківського району народився письменник, публіцист, літературознавець, громадський діяч **Степан Євстахійович Сапеляк**.

Лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка (1993), Всеукраїнської літературно-мистецької та громадсько-політичної премії ім. Братів Богдана та Левка Лепких (1995), літературної премії ім. В. Свідзинського (2002).

Автор збірок поезій «День молодого листя» (1978), «Несе Амур холодну воду» (1987), «Без шаблі і Вітчизни», «З гіркотою в камені» (1989), «Відлуння вцілілих строф» (1990). Перша збірка в Україні — «Тривалий рваний зойк» (1991).

Автор літературознавчих та мистецтвознавчих праць, публікацій у багатьох українських і закордонних часописах.

Помер 2 лютого 2012 р. Похований у м. Харкові.

27 березня 1926 р. у с. Березівці Саратовської області (нині РФ) народився музикант, педагог **Євген Петрович Давидов**. Заслужений працівник культури України (1973). Перший директор Тернопільського музичного училища ім. С. Крушельницької.

Помер 9 серпня 2006 р. у м. Тернополі.

27 березня 1956 р. у с. Ладичині Теребовлянського району народився вчений у галузі медицини, доктор медичних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України **Степан Нестерович Вадзюк**.

2 квітня 1891 р. у м. Тернополі народився польський історик літератури, критик, бібліограф, видавець **Станіслав Лям**.

Ініціатор видання енциклопедичної праці «Польща — її історія та культура» (1928—1932). Співвидавець «Старопольської енциклопедії» А. Брюкнера (1937—1938), видав поему «Марія» А. Мальчевського.

Помер 5 березня 1965 р. у м. Парижі (Франція).

4 квітня 1841 р. у с. Присівцях, нині Зборівського району, народився польський історик, педагог, мистецтвознавець, академік Польської Академії наук **Анатоль Левицький**.

У 1861 р. закінчив Тернопільську гімназію, навчався у Львівському університеті (1862—1866). Працював учителем історії в гімназіях Перемишля, Львова; професором Ягеллонського університету та співробітником Академії мистецтв у м. Кракові.

Автор численних історичних досліджень, зокрема «Мешко II» (1876), «Повстання Свидригайла» (1892), а також підручника «Нарис історії Польщі і з'єднаних з нею руських країн».

Помер 25 квітня 1899 р. у м. Кракові (Польща).

15 квітня 1876 р. у м. Шумську народився скрипаль, теоретик музики **Генрик Геллер**.

17 (за ін. даними — 16) квітня 1816 р. у м. Бережанах народився поет, драматург, публіцист, священник, громадський діяч **Рудольф Мох**.

Навчався в гімназіях в м. Бережанах, м. Тернополі, закінчив духовну семінарію в м. Львові. Душпастирював на Івано-Франківщині, Львівщині.

Співзасновник культурно-освітнього товариства «Галицько-Руська матиця», співорганізатор й учасник руху за тверезість. Продовжив традиції «Руської трійці».

Автор збірки віршів «Мотиль» (1841), п'єс «Терпен-спасен», «Справа в селі Клекотині», «Розпука орендаря» (1849), «Опікунство» (1864), «Пам'ятка 3 мая 1848» (1878), статей у періодиці.

Помер 12 лютого 1882 р. Похований у с. Острові, нині Галицького району Івано-Франківської області.

26 квітня 1846 р. у с. Більче-Золотому, нині Борщівського району, народився природознавець, педагог, мовознавець, письменник **Іван Верхратський**.

Заклав основи української наукової термінології з природознавства.

Автор підручників із ботаніки, зоології, мінералогії, сематології для середніх шкіл і гімназій, науково-популярних статей із природознавства і посібника із зоології для університетів.

Видав збірки поезій і сатиричних творів «Стрижок» (1864), «Калина» (1874), «Байки, приказки і повістки» (1876), «Чорнобровець», «Тріолети» (1878), збірки перекладів «Вітка бозу», «Наріжна камениця О. Коженювського» (1873).

Помер І. Верхратський 29 листопада 1919 р. у м. Львові.

26 квітня 1986 р. страшна біда прийшла на Полісся, зачепивши своїм чорним смертоносним крилом Україну, Білорусь, Росію та інші країни. Маленьке поліське містечко Чорнобиль зайняло місце в сумнозвісному списку поряд із Хіросімою та Нагасакі.

Чорнобильська катастрофа торкнулася долі мільйонів людей. Україну оголошено зоною екологічного лиха, подолання наслідків цієї техногенної ядерної катастрофи триватиме ще багато років і потребуватиме значних коштів і великих людських зусиль.

9 травня 1871 р. у с. Велесневі, нині Монастириського району, народився фольклорист, етнограф, мовознавець, літературознавець, мистецтвознавець, перекладач, громадсько-культурний діяч **Володимир Гнатюк**. Дійсний член НТШ (1898), член-кореспондент Російської АН (1902), член Чеського наукового товариства (1905), наукових товариств Австрії, Німеччини, Швеції. Автор майже 1 000 наукових праць.

Помер учений 6 жовтня 1926 р. у м. Львові. Похований на Личаківському цвинтарі.

12 травня 1936 р. у с. Москалівці Лановецького району народився народний художник України (2002), член Національної спілки художників України (1989), лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка (1997), всесвітньо відомий митець, член «Золотої гільдії» **Іван Степанович Марчук**.

12 травня 1956 р. у с. Великих Кусківцях Лановецького району народився вчений у галузі технічної теплофізики, член Національної академії наук України **Борис Іванович Басок**. Лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки (1997).

13 травня 1956 р. у с. Соснові Тербовлянського району народився естрадний співак **Ігор Михайлович Бердей**. Заслужений артист України (1999).

Закінчив Московський народний університет мистецтв. Працював в ансамблях «Дністер» (м. Тернопіль), «Світязь» (м. Луцьк), на студії «Електроклуб» (м. Москва, РФ). З 1995 р. працює в м. Тернополі. Виступає, здійснює аранжування. Гастролує в Україні, Італії та інших країнах.

15 травня 1956 р. у м. Тернополі народився діяч культури, заслужений працівник культури України (2005), директор Тернопільського муніципального духового оркестру «Оркестра Волі» **Володимир Богданович Грицай**.

19 травня 1936 р. у с. Слобідці-Долішній, нині приєднане до с. Дубенків Монастириського району, народився краєзнавець, етнограф, літературознавець, громадський діяч **Остап (Євстахій) Степанович Черемшинський**. Заслужений працівник культури України (1996).

Ініціатор заснування та співавтор (з І. Геретою) експозиції Обласного комунального етнографічно-меморіального музею В. Гнатюка в с. Велесневі, від 1969 р. його незмінний директор. Організатор і учасник фольклорних експедицій.

Автор понад 1000 публікацій про В. Гнатюка, краєзнавчих матеріалів, співавтор нарисів-путівника про музей В. Гнатюка в с. Велесневі.

О. Черемшинський близько 60 років займається вишиванням.

21 травня 1931 р. у с. Чорному Лісі Збарзького району народився інженер, громадсько-політичний діяч **Ігор Андрійович Олещук (псевдо — «Грушка»)**. Закінчив Львівський політехнічний інститут (1965 р., нині Національний університет «Львівська політехніка»). Член Юнацтва ОУН (1946).

У далекому 1948 р. військовий трибунал Прикарпатського воєнного округу засудив його на 25 років таборів суворого режиму. Покарання тернополянин відбував на шахтах м. Воркути (нині РФ), звільнений у 1955 р. Працював на цукровому заводі «Поділля» (1956—1962), у «Тернопільобленерго» (1962—1995).

Від 1996 р. — старший науковий працівник Тернопільського історико-меморіального музею політичних в'язнів, член Народного руху України (1989), Ради Конгресу української інтелігенції (1994), ради Тернопільського обласного товариства «Меморіал» (2000—2002), його голова; від 2003 р. — голова комісії Тернопільської

обласної ради з питань поновлення прав реабілітованих. Автор книги спогадів «Шлях до світанку» (2001), численних публікацій у газетах «Вільне життя», «Свобода».

Відповідно до Указу Президента України Петра Порошенка № 684/2014 «Про призначення довічних державних іменних стипендій громадянам України, які зазнали переслідувань за правозахисну діяльність» Ігор Олещук отримав довічну державну іменну стипендію.

6 червня 1856 р. у с. Шманьківцях, нині Чортківського району, народився письменник, публіцист, педагог **Іларіон Грабович**.

Закінчив Львівський університет. Працював у гімназіях Бучача, Самбора, Львова.

Автор історичних повістей, новел, нарисів, оповідань. Друкувався в періодичних виданнях.

У 1905 р. у м. Львові вийшла його збірка «Вибір поезій».

Помер 11 липня 1903 р. у м. Львові.

7 червня 1876 р. у с. Джурині, нині Чортківського району, народився літературний критик, перекладач, журналіст, громадський діяч **Лев Турбацький**.

Закінчив юридичний факультет Львівського університету. Був учасником Русько-Української радикальної та Польської соціал-демократичної партій.

Автор критичних нарисів «Літературні замітки», «З культурного життя», оглядів творчості Б. Грінченка, Е. Золя, І. Котляревського, В. Стефаніка, Л. Толстого, І. Франка. Перекладав твори М. Конопницької (з польської), А. Чехова (з російської).

Помер 8 лютого 1900 р. Похований у м. Львові.

15 червня 1936 р. у м. Харкові народився актор, співак **Володимир Дмитрович Ячмінський**. Народний артист України (1996), лауреат премій ім. М. Садовського (1996), Леся Курбаса (2004).

Від 1961 р. — у Тернопільському обласному музично-драматичному театрі ім. Т. Г. Шевченка (нині академічний). Зіграв понад 300 ролей.

22 червня 1951 р. у с. Ридодубах Чортківського району народилася письменниця **Теодозія Петрівна Зарівна**.

Закінчила філологічний факультет Львівського університету, Київський театральний інститут (нині університет театру, кіно і

телебачення). Член Національної спілки письменників України (1991), лауреат літературної премії ім. В. Симоненка (1991).

Автор збірок поезій «Мить і вічність» (1986), «Дійство на крузі» (1991), «Сторож покинутого раю» (1997); прози «Полювання на птахів небесних»; п'єс «Я. М. Д., милістю Божою...», «Сповідь для всіх»; романів «Каміння, що росте крізь нас» (1999), «Солом'яний вимір» (2001), що вийшли 2003 р. однією книгою під назвою «Хроніка від жінки»; повісті «Дівчина з черешні» (2003).

20 липня 1941 р. у с. Вільшаниці Білогірського району Хмельницької області народилася вишивальниця, літератор, фольклорист **Світлана Гнатівна Новосад**. Народна майстриня України (1999), заслужений майстер народної творчості (2009).

У доробку майстрині — килими, рушники, портрети, обруси, картини, народний одяг.

Автор поезій, гуморесок.

31 липня 1981 р. у смт Козовій народилася вчений-релігієзнавець, кандидат філософських наук **Наталія Гаврілова**.

Випускниця історичного факультету Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка, науковий співробітник відділення релігієзнавства Інституту філософії ім. Г. Сковороди Національної академії наук України. Ґрунтовно досліджувала релігійність української молоді. Восени 2010 р. у Німеччині побачила світ її книга «Сучасна релігійність. У що і як вірить молодь України».

Брала участь у наукових проектах і конференціях на міжнародному рівні (Хорватія, Італія, Франція, Угорщина, Вірменія).

У ніч з 21 на 22 січня 2013 р. Н. Гаврілова трагічно загинула в автокатастрофі на Київщині.

7 серпня 1906 р. у с. Бурдяківцях, нині Борщівського району, народився графік і живописець **Леопольд Левицький**. Заслужений діяч мистецтв УРСР (1970).

Навчався в Академії красних мистецтв у м. Кракові.

Працював у галузі станкової графіки, книжкової ілюстрації та олійного живопису. Від 1932 р. — учасник виставок у Варшаві, Кракові, Жешуві (Польща), Сан-Франциско (США), Алма-Аті (нині Алмати, Казахстан), Москві, Ленінграді (нині Санкт-Петербург, РФ), Мінську (Білорусь), Києві, Харкові, Львові, Тернополі, Кременці та ін.

Помер 14 травня 1973 р. у м. Львові.

10 серпня 1941 р. у с. Острівці Тереховлянського району народився поет, перекладач, науковець, громадський діяч, дипломат **Роман Мар'янович Лубківський**. Лауреат Національної премії України ім. Т. Шевченка (1992).

Помер 23 жовтня 2015 р. у м. Львові.

14 серпня 1891 р. у м. Скалі-над-Збручем, нині смт Скала-Подільська Борщівського району, народився художник, мистецтвознавець, педагог, громадський діяч **Микола Анастасієвський**.

Навчався в Краківській академії мистецтв та Інституті художнього і прикладного мистецтва в м. Варшаві.

Працював учителем малювання, займався творчою працею, викладав малювання в українській гімназії й технічній школі в м. Холмі (нині м. Хелм, Польща). Від 1945 р. у Німеччині, працював у різьбярсько-малярській студії. У 1950 р. емігрував до США. Займався переважно графікою. Учасник виставок у Львові, Кракові, Мюнхені, Детройті, Нью-Йорку.

Помер 28 травня 1974 р. у м. Міннеаполісі (США).

22 серпня 1946 р. у с. Козівці Тернопільського району народився викладач Тернопільського музичного училища ім. С. Крушельницької **Йосип Йосипович Сагаль**.

Закінчив Тереховлянське культурно-освітнє училище (1967, нині вище училище культури).

Соліст Буковинського ансамблю пісні й танцю (1967—1968, м. Чернівці); Тернопільської обласної філармонії (1968—1974); керівник естрадного ансамблю Будинку культури «Будівельник» (1974—1977); керівник чоловічого ансамблю, соліст оркестру народних інструментів і хорової капели «Комбайнобудівник» Будинку культури ВО «Тернопільський комбайновий завод» (1977—1993). Від 1993 р. — викладач-ілюстратор відділу концертмейстерського класу Тернопільського музичного училища ім. С. Крушельницької, 1994 р. — соліст муніципального естрадно-духового колективу «Оркестра Волі».

У дуеті з Романом Бойком — перші на Тернопільщині професійні виконавці пісень УСС і УПА.

Лауреат конкурсів ім. С. Крушельницької (1988, 1991), козацької пісні «Байда», міжнародних і республіканських конкурсів вокалістів, Всеукраїнської літературно-мистецької та громадсько-політичної премії ім. Братів Богдана та Левка Лепких (1998). Заслужений працівник культури України (1991). Співзасновник Товариства мистців Тернопільщини «Боян» (1993).

26 серпня 1876 р. у м. Скалі-над-Збручем, нині смт Скала-Подільська Борщівського району, народився актор, режисер **Василь Юрчак**.

Був актором у Львівському театрі «Руська бесіда». Виконував ролі у п'єсах М. Кропивницького, І. Франка, І. Карпенка-Карого.

Грав на сценах міст Львівщини, Івано-Франківщини, Тернопільщини, а також м. Чернівців.

У 1913 р. через хворобу залишив сцену.

Помер 28 вересня 1914 р. у м. Тереховлі, де й похований.

6 вересня 1926 р. у с. Золотковичах Мостиського району на Львівщині народився краснавець, педагог, публіцист, громадський діяч **Богдан Петрович Головин**. Заслужений працівник освіти України (1993). Член Національної спілки журналістів України (1999), Наукового товариства ім. Шевченка (2000). Почесний член Всеукраїнського товариства «Просвіта» (1996).

Закінчив історичний факультет Львівського державного (нині національного) університету ім. І. Франка.

Працював у школах Львівщини, а з 1961 р. — на Тернопільщині.

Друкується в періодичній пресі з вересня 1948 р. Автор багатьох праць з історії, педагогіки, а також про видатних українських діячів науки, культури, політики.

14 вересня 1901 р. у м. Тернополі народився вчений-археолог, єгиптолог, історик мистецтва, популяризатор знань про стародавній світ **Казимир Міхаловський**.

Автор популярно-наукових книг на тему стародавнього світу й археології «Не лише піраміди» (1966), «Як греки творили мистецтво» (1970), «Від Едфу до Фараса» (1974).

Помер К. Міхаловський 1 січня 1981 р. у м. Варшаві.

16 вересня 1991 р. почала роботу в телебаченні **студія «TV — 4»** — товариство з обмеженою відповідальністю, регіональна мережева недержавна телекомпанія.

20 вересня 1966 р. у с. Саранчуках Бережанського району народився громадсько-політичний діяч, педагог **Іван Михайлович Гавдида**.

Закінчив природничий факультет Тернопільського педагогічного інституту (1990, нині національний університет), учителював у с. Саранчуках. Один із засновників товариства «Вертеп» у м. Тернополі. Ініціатор відродження «Пласту» на Бережанщині, його перший керівник. Голова Тернопільської обласної організації КУН. Засновник і член правління Всеукраїнського благодійного фонду «Соборність».

Від 2001 р. — голова правління Міжнародної благодійної організації «Центр національного відродження». Заступник голови Тернопільської обласної організації Українського народного руху.

Загинув за нез'ясованих обставин 30 серпня 2003 р. у м. Києві. Похований у родинному селі.

21 вересня 1906 р. на хуторі Подобріївка Білопільського району, нині Сумської області, народився поет, журналіст **Борис Павлівський**. Закінчив у 1918 р. Іскрисківську церковно-парафіяльну, а в 1924 р. Михайлівську агрономічну школи. Відтак подався на Донбас. Пізніше за сприяння керівників ВУСППу (Всеукраїнської спілки пролетарських письменників) вступив до Харківського інституту професійно-педагогічної освіти. На третьому курсі навчання його заарештувало Харківське ГПУ. Усього він пережив п'ять арештів, відбув три терміни, загалом двадцять три роки в тюрмах і таборах ГУЛАГу.

У вересні 1957 р. він повернувся з дружиною й маленьким сином в Україну, оселився в с. Іванівці Тербовлянського району. У 1961 р. переїхав жити до с. Буданова.

У листопаді 1996 р. його вдруге прийняли в письменницькі лави, тепер уже в Національну спілку письменників України.

Автор книг: «Світильник ночі» (1994), «Любов на тернистій дорозі» (1996), «Хрестоносці України» (1998), «Слово з-за ґрат» (2002), «І терни, і тюрми» (2005), «Віч-на-віч з правдою» (2006), «Мерехтить самотниця зоря» (2007), «І входить в серце блискавиця» (2008).

У листопаді 2004 р. на дев'яносто дев'ятому році життя обірвалося життя поета-страдника, слово якого шість десятиліть було під заборону.

Велика заслуга у справі повернення та популяризації творчості Б. Павлівського належить відомому в краї літератору й дослідникові Ярославу Гевку.

27 вересня 1896 р. у с. Романівці, нині Тербовлянського району, народився живописець-монументаліст **Тимофій Бойчук**. Брат та учень М. Бойчука.

Навесні 1914 р. разом із братом виїхав у с. Лемеші на Чернігівщині.

На початку 1917 р. прибув до м. Києва, навчався в Академії мистецтв і працював під керівництвом брата в галузі монументального й станкового малярства. Твори Т. Бойчука — переважно сюжетні композиції — «Сцена з базару», «Вулиця в містечку» (1916), «Коні на пасовиську» (1917), «Хлопець і дівчина», «Баби на городі» (1919—1921) та ін.

Брав участь у розписах Луцьких казарм у м. Києві та Київського оперного театру.

Майже всі твори Т. Бойчука були знищені під час розгрому «бойчукістів».

Помер у 1922 р. Похований у м. Києві.

4 листопада 1936 р. у с. Чернихівцях Збарзького району народився хормейстер, педагог **Микола Павлович Мечник**. Заслужений працівник культури УРСР (1987).

Закінчив музично-педагогічний факультет Дрогобицького педагогічного інституту. Від 1962 р. — викладач хорової та музично-теоретичної дисциплін у Тербовлянському культурно-освітньому училищі (нині вище училище культури). У 1967 р. організував чоловічий вокальний ансамбль «Октава», який удостоєний звання «народний» і є дипломантом конкурсу ім. С. Крушельницької та лауреатом Всеукраїнського фестивалю козацької пісні «Байда».

4 листопада 1946 р. у с. Бобрику Роменського району Сумської області народилася громадсько-культурна діячка **Надія Іларіонівна Волинець**. Заслужений працівник культури України (2001).

З її ініціативи в м. Бережанах встановлено пам'ятні таблиці І. Франку, М. Шашкевичу, Б. Лепкому, погруддя А. Чайковського, пам'ятник Б. Лепкому.

Автор експозицій Музею книги, музеїв Б. Лепкого в м. Бережанах та музейної кімнати Б. Лепкого в с. Жовчеві Рогатинського району Івано-Франківської області. Автор низки наукових і літературно-мистецьких публікацій.

Н. Волинець — «Людина року на Тернопіллі» (1995), лауреат Всеукраїнської літературно-мистецької та громадсько-політичної премії імені Братів Богдана та Левка Лепких (1996), почесна громадянка міста Бережани (1997).

5 листопада 1941 р. у с. Литвинові Підгаєцького району народився вчений-географ **Богдан Іванович Заставецький**.

Після закінчення Львівського державного університету ім. І. Франка, працював учителем, навчався в аспірантурі при Київському державному університеті ім. Т. Шевченка.

У 1983—2000 рр. працював у Тернопільському педагогічному інституті (нині національний університет).

Очоливши в 1990 р. Тернопільський відділ Українського географічного товариства, він усіма силами сприяв його активній роботі. У 1992 р. заснував на новоствореному географічному факультеті кафедру географії України — на той час першу серед вітчизняних педагогічних вишів, завідувачем якої був до останніх днів.

В особистому доробку Б. І. Заставецького — понад 150 наукових праць, що охоплюють питання розселення, демо- та етнографії, історії, географії населення України. Співавтор численних навчальних посібників для вищих навчальних закладів і шкіл країни, організатор видання в м. Тернополі всеукраїнського науково-теоретичного часопису «Історія української географії».

Помер 30 вересня 2000 р. у м. Тернополі.

6 листопада 1811 р. у м. Підгайцях народився польський журналіст, публіцист, перекладач **Леонард Ретгель**. Учасник Польського повстання 1831 р., після поразки якого емігрував у м. Париж (Франція).

Член редакції газети «Демократична Польща», кореспондент «Варшавської газети», «Польської газети». У 1863 р. — представник Польської Ради Народової в Іспанії.

Автор праць «Про емігрантську літературу» (1841), «Кирило і Мефодій», «Основні нариси польської літератури» (1871).

Перекладав з іспанської мови.

Помер 21 березня 1885 р. у м. Парижі.

22 листопада 1936 р. у с. Сурмачівці Ярославського повіту Краківського воєводства (Польща) народився диригент, педагог **Михайло Васильович Рапіта**. Заслужений працівник культури України (1993).

З 1946 р. проживав у с. Ладичині Тереховлянського району. З 1961 р. — у м. Тернополі. У 1972—1984 рр. — викладач Тернопільського музичного училища ім. С. Крушельницької.

М. Рапіта — автор культурологічних статей.

23 листопада 1956 р. у с. Кордишеві Шумського району народилася вчений-філософ, правознавець, педагог, поет **Марія Григорівна Братасюк (Патей)**.

Автор понад 120 наукових праць, підручників, зокрема «Нариси з філософії», «Філософія права: курс лекцій». Під прізвищем Патей-Братасюк видала збірки поезій «На вістрі полум'я свічі: вінок поезій Назарію Яремчуку» (1996), «Яблука з батьківського саду» (1999), «Єдиність твоя нескінченна...» (2000), «Запах жнива» (2003).

29 листопада 1931 р. у с. Усті-Руському Горлицького повіту (Польща) народилася майстер декоративно-ужиткового мистецтва, фольклорист, літератор, педагог **Марія Несторівна Бурдяк**.

У 1945 р. депортована в Чортківський район. Живе в с. Білій. Займається плетінням із соломи, різьбленням, прядінням, ткацтвом, малюванням. Учасниця виставок.

Авторка літературних творів.

1 грудня 1921 р. у м. Тернополі народився польський прозаїк, драматург **Анджей Виджинський**. Під час Другої світової війни вояк Армії Крайової. Був в'язнем німецьких концтаборів. Займався театральною діяльністю в Катовіцах, Лодзі, Варшаві (Польща).

Автор драм «Комедія» (1949, 1951, 1962, 1972), «Люди й тіні» (1955—1956), «Сонце крутиться довкола Землі» (1958) та ін.

1 грудня 1930 р. у м. Шумську створено першу просвітянську бібліотеку.

3 грудня 1941 р. у с. Ласківцях Тербовлянського району народився краєзнавець, літературознавець, громадський діяч **Михайло Михайлович Ониськів**.

У 1965 р. закінчив Чернівецький університет, Вищу партійну школу при ЦК КПУ. Працював у пресі, був на партійній роботі.

М. Ониськів — співзасновник (1991) і перший головний редактор журналу «Тернопіль», газети «Русалка Дністрова».

Працював головним редактором видавництва «Збруч», в апараті обласної ради, редакції газети «Вільне життя».

Автор збірки поезій «Прийдень» (1996), книжок «Ласківці» (2003), «А.Б.В.» (2012), співавтор документальних досліджень «Українець Михайло Паращук: ровесник болгарської волі, страдник нашої долі» (2003), монографії «Поетичний світ Петра Перебийноса» (2005), 300 тисяч публікацій у збірниках, українській і зарубіжній періодиці.

Член Національної спілки журналістів України (1966), Всеукраїнської спілки краєзнавців (2000). Лауреат Всеукраїнської літературно-мистецької та громадсько-політичної премії ім. Братів Богдана та Левка Лепких (2000) й обласної премії ім. П. Медведика в галузі краєзнавства (2011). Лауреат обласного конкурсу «Людина року — 2011».

8 грудня 1926 р. у с. Мізюринцях, нині Шумського району, народився літератор, вояк УПА **Андрій Боб'юк**.

Твори опублікував у збірках «Молоді перчани» (1961), «Веселим пером» (1973), «Веселий букет» (1978), «Веселий ярмарок» (1986). Окремими виданнями вийшли збірки сатири та гумору «Крізь осикову борону» (1969), роман «Ямпільський шлях» (1991), повість «В Шумських лісах» (1992).

20 грудня 1891 р. у с. Стоянові, нині Радохівського району Львівської області, народився художник, різьбяр, майстер витинанки **Степан Батюк**.

У 1945 р. переселений із Польщі в Україну. Жив у с. Салівці (нині приєднано до с. Ягільниці Чортківського району), де працював бібліотекарем. Неодноразово брав участь в обласних і республіканських виставках народного мистецтва. Твори художника зберігаються в Тернопільському обласному краєзнавчому музеї,

Державному музеї українського народного декоративного мистецтва, музеях Канева, Кіровограда, Львова.

Помер 10 березня 1965 р. у с. Салівці Чортківського району.

25 грудня 1936 р. у с. Хлівчанах Сокальського району Львівської області народився журналіст, поет, краєзнавець, літературознавець **Петро Михайлович Бубній**.

Після закінчення Дрогобицького педагогічного інституту працював учителем української мови та літератури у Вінницькій області. З 1967 р. у м. Тернополі. Займав різні посади: редактора молодіжної газети «Ровесник», інструктора обкому партії, начальника управління культури, головного редактора Тернопільського телерадіомовного об'єднання.

Друкуватися почав від 1953 р. Автор поезій, статей із питань історії та культури краю. Перекладач, редактор низки видань. Співупорядник першого в Україні «Словника українських імен біблійного походження» (2001).

У його доробку — збірка поезій «Провесінь» (1959), краєзнавчі книги «Творець подільських скарбів», «Василь Корчемний: нарис життя і творчості» (обидві — 1998), «Зарваниця» (2001, 2002, 2008), «Тернопіль» (2002), «Зарваницька святиня» (2009), «Яків Гніздовський: довга дорога додому» (2014).

Бл. 1066 р. народився **Василько Ростиславович**, від 1084 р. князь Тербовлянський, правнук Ярослава Мудрого.

У 1092 р. з половцями здійснив похід у Польщу, був учасником Любецького з'їзду руських князів 1097 р.

У ніч на 7 листопада 1097 р. за намовою Володимирського князя Ігоря Давидовича та за наказом великого київського князя Святослава Ізяславича був осліплений. Після звільнення з полону успішно воював із противниками на Русі, з угорськими й польськими феодалами.

Помер 24 лютого 1124 р., імовірно, у Тербовлі, де йому зведено пам'ятник, його іменем названо центральну вулицю міста.

1150 р. — перша писемна згадка про Шумську волость.

У 1921 р. у с. Товстенському, нині Чортківського району, народився діяч ОУН і УПА **Ярослав Білинський**. З 1941 р. був членом референтури пропаганди ОУН у північних районах нинішньої Хмельницької області. Навесні 1942 р. Я. Білинського заарештувало гестапо та відправило в концтабір, звідки він утік. У 1943 р. став

командиром куреня ВО «Богун» на Вінниччині. Організував курені на Тернопільщині. Командував ВО УПА «Південь».

7 січня 1945 р. був важко поранений у бою і потрапив до рук енкаведистів.

12 лютого 1946 р. засуджений до страти. 24 квітня 1946 р. був розстріляний у м. Чорткові.

У 1971 р. у м. Тернополі почала працювати **кондитерська фабрика «ТерА»** — лідер кондитерської промисловості області. Збудована за проектом УкрНДІ харчової промисловості. На фабриці встановлено сучасне імпортне та вітчизняне обладнання для виробництва зефіру, пряників, вафель, мармеладу й драже.

У 1991 р. вийшов перший номер журналу «Тернопіль». Головним редактором був Михайло Ониськів. Окремі числа журналу виходили сотисячним тиражем і поширювалися по всій Україні та за її межами.

З 2001 р. щорічно проводиться відзначення кращих людей Тернопільщини. **Конкурс «Людина року»** започаткували спортивно-мистецький та духовний центр «Моя Україна» і редакція всеукраїнської незалежної громадсько-політичної газети «Вільне життя».

Державні установи, відомства та громадські організації за підсумками року подають кандидатури на розгляд спеціальної комісії, яка й визначає переможців. Особливу увагу при цьому приділяють фахівцям у галузі культури, освіти, медицини, фізичної культури та спорту.

Переможцями можуть бути представники й інших сфер діяльності, якщо вони цього заслуговують. «Людиною року» на Тернопільщині може стати як представник області, так і діяч всеукраїнського рівня. Це лише додає престижу номінації, вибороти яку дуже й дуже непросто.

Комісія на спеціальному засіданні визначає десять (інколи й більше) переможців конкурсу. Кожен лауреат під час урочистої церемонії отримує статуетку «Ніка», пам'ятну медаль та свідоцтво, що засвідчує нагороду.

6 СІЧНЯ

60 років від дня народження Петра Івановича Сороки

(6.01.1956) — письменника, літературознавця, редактора, науковця

Душа повна слів

Коли Петро Сорока оповідає про зустрічі з людьми — близькими й далекими, його круглі очі випромінюють незвичайну радість. Будьмо певні: це — від щедрості душі. А вона в нього завжди «повна слів». Таке зізнання Петра Сороки якимось ненавмисне вихопилося в розмові з академіком Миколою Жулинським, який побував у селі Петрикові поблизу Тернополя. Гість з Києва не забарився з листовним відгуком, адресованим господареві ошатного обійстя, що розляглося у передмісті. «Друже Петре..., який ви щасливий чоловік! Ви знайшли себе. Ні, душа ваша знайшла себе в світі і відкривається так йому назустріч, що аж дух захоплює... Висока насолода вас читати».

Слова визначного українського літературознавця промовисті й переконливі. А Петро Сорока, власне, відтоді, як почав працювати пером, завжди прагнув і нині воліє триматися факту. Коротко кажучи, «душа при свічці», що висвітлює знак днини. Хтозна, може тому він так охоче укладає, ні, радше творить, свої денники. І це, без сумніву, його творче досягнення. Згадаю кілька назв: «Сповідь сльозою», «Пам'яті навперейми», «Найкраще померати в понеділок», «Рік подвійних райдуг», «Голос із притвору», «Вгору піднесене серце». Не буде перебільшенням сказати: Петро Сорока збагатив українську літературу та її жанрову палітру передусім інтроверсійними денниками, а нерідко — й нічниками. І тому варто наголосити: вони постають справді своєрідними медитативними роздумами над сутністю життя людини та її призначенням бути особистістю на землі.

Для читача особливо вагоме змістовне наповнення денників. Їхня мова — це світ розмаїття, різнобарв'я. Вона позначена високою емоційною напругою думки, панорамною націленістю автора «Сповіді сльозою» на органічне поєднання конкретного й узагальнюючого, реального й уявного бачення навколишнього світу.

Петро Сорока успішно долає інші борозни: він — науковець та педагог вищої школи. Його перу належать численні літературознавчі праці, що з'явилися окремими книжковими виданнями. Цілою низкою монографічних досліджень учений привернув увагу до новаторської теми, сутність якої окреслюється потребою повернути українській науці художню спадщину багатьох представників української діаспори. Петро Сорока одним з перших в Україні широко закріпив дослідження кращого доробку Емми Андіївської, Ігоря Качуровського, Яра Славутича, Ліди Палій, Петра Одарченка, Дмитра

Нитченка-Чуба, Ганни Черинь та інших. Цей перелік як відомих, так і незнаних широкому читачькому загалові імен можна б продовжувати, якщо шукати й далі свідчення, кажучи словами Ігоря Качуровського, «фантастичної продуктивності Петра Сороки». Його постать в сучасному українському письменстві, поза всяким сумнівом, цікава, характерна, багата на моделі художніх ходів. А мова його творів! Її нечувана принадність, добірні доречності заслуговує окремої розмови. Творець книжки «Душа при свічці» вміє напрочуд тонко опанувати живу сутність слова, реалії, деталі.

Недавно відібрав із пошти одинадцятий номер улюбленого журналу «Дзвін», в якому опубліковано денник Петра Сороки «Вгору піднесене серце». В око впала рефлексія: «Я ступаю у своє останнє плідне творче десятиліття». Кому випало спілкуватися з Петром Сорокою, той відхреститься від такого міркування, бо знає напевно: його серце — піднесене. Воно переповнене ніжністю до невтомної дружини Галини, а попри неї — новими задумами та прагненнями бути активним, за оцінкою Євгена Барана, «творцем великого стилю життя». Для Петра Сороки, автора поетичної добірки «Янгол у шибці вагона», вимір віку постає моментом істини, а ювілейне свято — утвердженням досі здобутого та добрим знаком для нових творчих уживків.

М. Зимомря

Література

Сорока, П. І. Мій ворог — Хасан : Дві повісті про футбол / П. І. Сорока ; [іл. С. Шевчука]. — Тернопіль : Богдан, 2012. — 220 с.

Сорока, П. Шедевр : [повість, оповідання, одробини] / П. Сорока ; [худож. С. Шевчук]. — Київ : Український пріоритет, 2014. — 301, [2] с.

Сорока, П. Відлуння живого слова / П. Сорока, Р. Галицька // Літературний Тернопіль. — 2015. — № 1. — С. 122—124. — (Літературознавство).

Сорока, П. Щасливі відкриття, одягнені в слова, або Портрет дитячої душі / П. Сорока // Золота пектораль. — 2013. — № 3. — 148—149.

Сорока, П. Ярмо і тягар : сповідь перейшлих літ / П. Сорока / Дзвін. — 2014. — № 10. — С. 26—104 : фот. — (Проза).

Сорока, П. Микола Дмитрух: грані осяйного таланту : до 60-ліття митця / П. Сорока // Літературний Тернопіль. — 2014. — № 3. — С. 77—83 : кольор. іл., [2] окр. арк. іл. — (Художник номера).

Сорока, П. «Тож нам вмирати, брате, не пора...» : [пам'яті Б. Бастюка] / П. Сорока // Українська літературна газета. — 2014. — № 25/26 (груд.). — С. 4 : портр. — (Пам'ять).

Сорока, П. «Вбираю в душу непорочність тиші...» / П. Сорока // Літературна Україна. — 2014. — 23 січ. — С. 10. — (Рецензія). — Рец. на кн.: Яворська, О. Відлуння / О. Яворська. — Львів : Сполом, 2013.

Сорока, П. Пір'їна з небесного крила / П. Сорока // Літературна Україна. — 2014. — 13 листоп. — С. 11. — (Над прочитаним). — Рец. на кн.: Романчук, Л. З твого небесного крила / Л. Романчук. — Тернопіль : Джура, 2014. — 120 с.

Сорока, П. Томографія ринкового черева. Про нову повість Богдана Грабовського [«Фігова брость»] / П. Сорока // Вільне життя плюс. — 2013. — 20 верес. — С. 5 : іл. — (На книжкову полицю).

Сорока, П. Петро Сорока : [про творч. шлях та особливості літ. процесу] / П. Сорока // Літературна Україна. — 2013. — 28 лют. — С. 2 : фот. — (Цікаві подробиці).

Сорока, П. Петро Сорока : «Читати треба заради душі» : [бесіда з терноп. письменником] / провела Ж. Попович // Номер один. — 2013. — 18 верес. — С. 9 : фот. — (Персона).

Кремінь, Д. Вибрані місця з інтернетного спілкування : [листування Д. Кременя та П. Сороки] / Д. Кремінь, П. Сорока // Березіль. — 2013. — № 9/10. — С. 170—191 : фот. ; № 11/12. — С. 159—188. — (Епістолярій).

Біла, В. Муза приходять у... лісі : [нову поет. збірку «Лісові псалми» презентував П. Сорока] / В. Біла // Місто. — 2012. — 17 жовт. — С. 2 : фот.

Вільчинський, О. Корінь і крона Петра Сороки / О. Вільчинський // 20 хвилин. — 2012. — 10—11 серп. — С. 13 : фот.

Лис, В. Ліс і слово Петра Сороки / В. Лис // Літературна Україна. — 2012. — 6 верес. — С. 6 : фот.

Мельничук, Б. Премії журналу «Літературний Тернопіль» : [лауреат премії в галузі літературознавства й публіцистики — П. Сорока] / Б. Мельничук // Вільне життя плюс. — 2012. — 26 груд. — С. 6. — (Відзнаки).

Миклуш, С. Новий лауреат «Лісової пекторалі» : [П. Сорока — лауреат літ.-мист. премії, заснованої Нац. лісотехнічним ун-том України] / С. Миклуш // Літературна Україна. — 2012. — 13 груд. — С. 7. — (Відзнаки).

Романчук, Л. Духовний скарб Петра Сороки / Л. Романчук // Нова Тернопільська газета. — 2013. — 4—15 січ. — С. 5 : фот.

Фарина, І. Від реальності до ірреальності / І. Фарина // Літературний Тернопіль. — 2014. — № 2. — С. 82—83. — (Літературна критика). — Рец. на кн.: Сорока, П. Мій ворог — Хасан : Дві повісті про футбол / П. Сорока. — Тернопіль : Богдан, 2012. — 220 с.

Шовкошитний, В. «Шедевр» Петра Сороки: текст і підтекст, або Великі можливості малої прози / В. Шовкошитний // Колос. — 2014. — 20 черв. — С. 6. — Рец. на кн.: Сорока, П. Шедевр / П. Сорока. — Київ : Український пріоритет, 2014. — 301, [2] с.

Дем'янова, І. Сорока Петро Іванович (06.01.1956, с. Грицівці Збараз. р-ну) — письменник, літературознавець, редактор, видавець / І. Дем'янова // Тернопільський енциклопедичний словник. — Тернопіль, 2008. — Т. 3 : П — Я. — С. 315 : фот.

Ониськів, М. Сорока Петро Іванович (06.01.1956 р., с. Грицівці Збараського району) — письменник, літературознавець, видавець / М. Ониськів, В. Уніят // Ониськів, М. Сподвижники поля духовного : Лауреати Всеукр. літ.-мист. та громад.-політ. премії імені Братів Богдана та Левка Лепких / М. Ониськів, В. Уніят. — Тернопіль, 2010. — С. 64—65.

Петро Сорока : [біогр. довідка] // Літературне Тернопілля, 1984—2007 рр : антологія. — Тернопіль, 2007. — С. 563—578 : фот.

Петро Сорока — письменник, літературознавець, редактор, науковець : [біогр. довідка] // Письменники Тернопілля : Члени Нац. спілки письменників України. — Тернопіль, 2010. — С. 88—89 : фот.

24 СІЧНЯ

75 років від дня народження Юрія Володимировича Покальчука

(24.01.1941—10.09.2008) — літературознавця, письменника,
перекладача, науковця

Жив як праведник, а писав як хуліган

10 вересня 2008 року — трагічна дата в історії української модерної літератури: це день смерті скандального письменника сучасності Юрка Покальчука. Він помер у ніч на 10 вересня після тяжкої й тривалої хвороби в онкологічній лікарні Києва, де провів останні два місяці свого життя.

Юрко народився 24 січня 1941 року в Кременці. Дитинство і юність провів у Луцьку. Навчався в Луцькому педагогічному університеті, хоча згодом перевівся до Ленінградського університету на факультет східних мов (1965 р.).

Як казав сам письменник, з дитинства він «був захоплений тим, що людина може сама створити цілий світ і жити там, особливо, якщо реальність не подобається». Як наслідок, уже в 1956 році Юрко написав своє перше оповідання. Втягнувся, і вже був у такому стані, що не писати просто не міг.

З 1997 по 2007 роки Покальчук — президент Асоціації українських письменників, а з 2000 по 2002 роки — член Національної ради з питань телебачення і радіомовлення. Юрка Покальчука знають не лише як одного з найпопулярніших письменників України, а й як науковця, перекладача, кандидата філологічних наук. Юрко як перекладач знав багато іноземних мов: російську, польську, англійську, іспанську, французьку, португальську, італійську, гінді, чеську, німецьку, урду та ін. Він переклав Гемінгвея, Селінджера, Борхеса, Амаду, Маріо Варгаса Льосу, Кіплінга, Рембо та ін.

З-під його пера вийшло понад 600 публікацій у періодиці. Юрко також виступав зі своїми віршами під акомпанемент свого рідного музичного гурту «Вогні Великого Міста».

Творча спадщина літератора вражає. Ю. Покальчук — автор 17 книжок («Хто ти?» (1976), «І зараз, і завжди» (1980), «Шабля і стріла» (1990), «Химера» (1992), «Заборонені ігри» (2005) та ін.). Іноді жанр його творів характеризують як «інтелектуальну еротика», причому на перше місце ставлячи саме слово «інтелектуальну». Юрко експериментував у літературі, пишучи свої романи з елементами еротики. Саме тому в його популярності є щось скандальне.

Окрім мандрівок в Індонезію, Нікарагуа, Аргентину, які Юрко полюбляв, значна частина його життя була пов'язана з телебаченням. Він працював на телеканалі «1+1», а останнім часом був головою громадської ради при Національній раді.

10 вересня Україна втратила не лише відомого літератора, а й сильного журналіста, активного громадського діяча й талановитого музиканта. Як розповідала донька письменника Оксана, «він пішов як святий — уві сні». Святим його вважають і діти з колонії в Прилуках на Чернігівщині, яким Покальчук допомагав 20 років. Він вчив їх читати, малювати, друкував їхні вірші у журналі «Горизонт», а також написав про них свою книгу «Хулігани». «Я бажав би всім когось любити, щоб рухатись вперед», — постійно повторював Юрко Покальчук. Йому було 68, та люблять його люди всіх поколінь. І, незважаючи на те, що письменник пішов від нас, він буде жити вічно у серцях своїх шанувальників.

У. Легка

Література

Покальчук, Ю. Заборонені ігри : повісті / Ю. Покальчук. — Харків : Фоліо, 2006. — 222 с. — (Графіті).

Покальчук, Ю. Кама Сутра : повісті й оповідання / Ю. Покальчук. — Харків : Фоліо, 2007. — 799 с.

Покальчук, Ю. Озерний вітер / Ю. Покальчук. — Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2002. — 232 с.

Покальчук, Ю. Помаранчевий запах джунглів / Ю. Покальчук. — Харків : Фоліо, 2005. — 224 с. — (Графіті).

Голобородько, Я. Юрко Покальчук, лібідо і сексуальність ойкумена / Я. Голобородько // Голобородько, Я. Артеграунд : український літературний істеблішмент / Я. Голобородько. — Київ, 2006. — С. 79—92.

Макаренко, Л. Звукова палітра Юрка Покальчука / Л. Макаренко // Мандрівець. — 2011. — № 3. — С. 66—70.

Стус, Д. Авантюри Юрка Покальчука / Д. Стус // Київська Русь. — 2007. — № 6. — С. 133—147.

Голобородько, Я. Замість Евересту — пагорбок : про нову повість Юрка Покальчука / Я. Голобородько // Березіль. — 2006. — № 6. — С. 177—181.

Пастушина, В. Вільний вітер вічності / В. Пастушина // Літературна Україна. — 2009. — 22 січ. — С. 4. — Рец. на кн.: Покальчук, Ю. Озерний вітер / Ю. Покальчук. — Харків, 2008.

Ступінська, Г. Осягнення буття в художньому дискурсі повісті Ю. Покальчука «Озерний вітер» / Г. Ступінська // Наукові записки. Серія: Літературознавство / Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. — Тернопіль, 2007. — Вип. 22. — С. 152—162.

Ісевич, Л. Він знав 11 мов, називав себе Казановою і ніколи не знімав чорні окуляри : [вечір «Код Юрія Покальчука» в Терноп. обл. універс. наук. б-ці] / Л. Ісевич // Свобода. — 2011. — 18 лют. — С. 8 : фот. — (Вечір пам'яті).

Скоробагата, Л. «Озерний вітер» у Стегниківцях : [інсценізація твору Ю. Покальчука «Озерний вітер» аматорами Стегників. будинку культури] / Л. Скоробагата // Вільне життя плюс. — 2012. — 20 лип. — С. 8 : фот. — (Життя театральне).

Щербак, Л. Покальчук Юрій Володимирович (24.01.1941, м. Кременець) — письменник, літературознавець, перекладач, громадський діяч / Л. Щербак // Тернопільський енциклопедичний словник. — Тернопіль, 2008. — Т. 3 : П — Я. — С. 107 : фот.

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2011 рік : бібліогр. показч. Вип. 21 / уклад. М. Друневич. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2010. — 128 с.

Про Ю. Покальчука: С. 27—29.

30 СІЧНЯ

75 років від дня народження Василя Івановича Фольварочного

(30.01.1941) — літератора, заслуженого діяча мистецтв України

Піввіку в робітні слова

Василь Іванович Фольварочний — уродженець лановецької Нападівки — широковідомий в Україні письменник і громадський діяч.

Ті, хто близько знає ювіляра, відзначають органічне поєднання в ньому літературного і менеджерського хисту. Василь Фольварочний працював педагогом на Збаражчині, був заступником голови Чернівецької обласної державної адміністрації, майже двадцять років очолював тамтешню обласну письменницьку організацію. Був директором Будинку письменників та першим заступником голови Київської письменницької організації. А тепер очолює творче об'єднання драматургів у Київській організації НСПУ.

Творчий шлях письменника розпочався 1962 року публікацією віршів у газеті «Молодь України», яку підготував працівник редакції Борис Олійник. Тоді Василь Фольварочний дебютував разом із Богданом Горинем. Після публікацій віршів у журналі «Дніпро» молодий поет на довгий час потрапив до списків неблагонадійних авторів головного ідеолога ЦК КПУ Валентина Маланчука.

На сьогодні в доробку Василя Фольварочного — поетичні збірки «Тривога», «Ростуть сини», «Досвіток», «Уроки вірності», «Течія», «Родовід», «Соняшник на балконі», епопея у трьох томах «Симон Петлюра», романи «Спокуса», «Обірвані струни», «Чорний бумер», роман-трилогія «Хрещеники Сталіна», збірка п'єс «Друге цвітіння» тощо. Він — лауреат літературних премій імені Сидора Воробкевича та Дмитра Загула, Міжнародної премії «Фундація родини Воскобійників», заслужений діяч мистецтв України.

Останні роки Василь Фольварочний активно пише прозу. У його прозовій манері відчувається досвід драматурга, тяжіння до діалогів, стислий, фрагментарний виклад подій, схожий на ремарки. І водночас у його романах добре вибудовано драматичний конфлікт, що далеко не завжди вдається зробити сучасним українським прозаїкам.

Відзначаючи творчий внесок письменника у розвиток української прози, Дмитро Павличко сказав, що в романі «Хрещеники Сталіна», виданому тернопільською «Джураю», Василь Фольварочний описав скрипниківський тип української людини, яка служила радянській владі, але при цьому залишалася українцем. Це та частина радянського партійного та державного апарату, яка 1991 року підготувала безкровний розпад Радянського Союзу та створила незалежну державу.

В. Григорович

Література

Фольварочний, В. Зорі отчого краю: худож.-докум. повість / В. Фольварочний; передм. Б. Олійника; післямова М. Луківа. — Тернопіль: Джура, 2011. — 241 с.

Фольварочний, В. Симон Петлюра: іст. роман: у 3 кн. / В. Фольварочний. — Тернопіль: Джура, 2009—2010.

Кн. 1: Стриножені коні. — 2009. — 304 с.

Кн. 2: На приспаному вулкані. — 2010. — 332 с.

Кн. 3: На пробудженому вулкані / худож. Є. Удін. — 2010. — 323 с.

Фольварочний, В. Хрещеники Сталіна: роман: [у 3 кн.]. Кн. 1/2 / В. Фольварочний; [ред.: Б. Мельничук, П. Ктитор; передм. М. Жулинського]. — Тернопіль: Джура, 2012. — 451 с.

Фольварочний, В. Думаймо, що залишимо по собі: співповідь на VI з'їзді письменників України / В. Фольварочний // Літературна Україна. — 2011. — 10 листоп. — С. 5: фот.

Фольварочний, В. За серце України: [уринок із роману] / В. Фольварочний // Українська літературна газета. — 2014. — 12 верес. — С. 15: фот.

Фольварочний, В. І. Людина великих помислів й чулого серця: [про дослідника-красзнавця, науковця, журналіста, редактора П. Ковальчука] / В. І. Фольварочний // Свобода. — 2008. — 29 берез. — С. 5. — (Спогад).

Всеукраїнський конкурс радіоп'єс: [лауреати 2-го конкурсу — наші країни: Н. Близнюк («Фауст і безсоння»), Л. Білик («Рондо Кароля»), В. Фольварочний («3 висоти пташиного польоту»)] // Літературна Україна. — 2008. — 25 груд. — С. 2.

Григорович, В. Піввіку в робітні слова: [ювіл. вечір В. Фольварочного в Будинку письменників Нац. спілки письменників України] / В. Григорович // Вільне життя плюс. — 2012. — 22 черв. — С. 6. — (Столичні вечори).

Костишин, Л. З'явилася перша книга циклу романів «Симон Петлюра»: [репрезентація книги «Стриножені коні» В. Фольварочного в обл. б-ці для

дітей за участю автора] / Л. Костишин // Вільне життя. — 2009. — 22 трав. — С. 6: фот.

Левенець, Л. Василю Фольварочному — 70: 30 січня наш земляк — знаний поет і драматург Василь Фольварочний — відзначив сімдесятилітній ювілей / Л. Левенець // Свобода. — 2011. — 4 лют. — С. 8: фот. — (У виставковому залі).

Фольварочний, В. Він розповів про «Хрещеників Сталіна»: [розмова з укр. письменником] / спілкувалася А. Золотнюк // Вільне життя плюс. — 2011. — 5 серп. — С. 6: фот. — (Бесіда з письменником).

Дігай, Т. Лановецька сага / Т. Дігай // Українська літературна газета. — 2012. — 10 лют. — С. 9. — Рец. на кн.: Фольварочний, В. Хрещеники Сталіна: роман. Кн. 1 / В. Фольварочний. — Тернопіль: Джура, 2011. — 244 с.

Дігай, Т. Що робити тим, хто залишився? / Т. Дігай // Літературна Україна. — 2008. — 18 груд. — С. 4. — (Нове видання). — Рец. на кн.: Фольварочний, В. Чорний бумер: роман / В. Фольварочний. — Київ, 2008.

Мельничук, Б. Фольварочний Василь Іванович (30.01.1941, с. Нападівка Лановец. р-ну) — поет, прозаїк, драматург, громадський діяч / Б. Мельничук // Тернопільський енциклопедичний словник. — Тернопіль, 2008. — Т. 3: П — Я. — С. 525—526: фот.

13 ЛЮТОГО

70 років від дня народження

Володимира-Владислава Тадейовича Присяжного

(13.02.1946) — письменника

Письменник Володимир-Владислав Присяжний народився 13 лютого 1946 року в с. Криваченнях Волочиського району, нині Хмельницької області.

У 1969 році закінчив Львівський політехнічний інститут (нині національний університет «Львівська політехніка»). Працював інженером на будовах, заступником голови правління ВАТ «Тернопільський кар'єр».

Член Національної спілки письменників України (2004). Автор поетичних збірок «Остання сотня», «Тиха тривога», «Небесні кар'єри», «Вернись россою» та збірників новел «Долина днів», «Вулиці в полях», «Долоні світанку». Лауреат літературних премій імені Володимира Вихруща (2003), Уласа Самчука (2011) та обласної премії в галузі культури в номінації «Література — імені Богдана Лепкого» (2012).

Живе та працює в м. Тернополі.

(Із книги «Літературне Тернопілля»)

Література

Присяжний, В. Т. Вулиці в полях : [новели та оповідання] / В. Т. Присяжний. — Тернопіль : Лілея, 2007. — 158 с.

Присяжний, В. Долоні світанку : [новели] / В. Присяжний ; передм. М. Ткачука. — Тернопіль : Лілея, 2011. — 136 с.

Присяжний, В. Небесні кар'єри : [поезія] / В. Присяжний ; передм. Я. Гевка. — Тернопіль : Лілея, 2009. — 94 с.

Присяжний, В. «Бойове завдання» : оповідання / В. Присяжний // Літературний Тернопіль. — 2011. — № 1. — С. 11—14. — (Мала проза).

Присяжний, В. Крупнівська сталь : [оповідання] / В. Присяжний // Тернопіль. — 2008. — № 3. — С. 52—54 : фот.

Присяжний, В. «Roleks» : новела / В. Присяжний // Літературний Тернопіль. — 2009. — № 3. — С. 48—51 : портр.

Присяжний, В. Три новели / В. Присяжний // Літературний Тернопіль. — 2010. — № 2. — С. 20—28. — (Мала проза).

Присяжний, В. Від «Родового кореня» — до небесної крони : Слово про Олексу Корнієнка / В. Присяжний // Літературний Тернопіль. — 2010. — № 1. — С. 97—98 : фот. — (Незабутні).

Присяжний, В. 3 берегів зачарованої Десни : слово про Олексу Корнієнка : [про книгу спогадів драматурга «Щоб нам жито родило»] / В. Присяжний // Вільне життя. — 2009. — 7 серп. — С. 6 : фот. — (Щойно прочитане).

Від комітету з присудження обласних премій. Вітаємо номінантів : [присудження обл. премій у галузі культури за підсумками 2012 року] // Свобода. — 2014. — 15 січ. — С. 4.

Обласні «культурні» премії отримав редактор, художники і диригент : [В. Присяжний] // Номер один. — 2014. — 15 січ. — С. 4.

Корнієнко, В. Одкровення часу : [про поет. збірку «Тиха тривога» В. Присяжного] / В. Корнієнко // Вільне життя. — 2008. — 2 лют. — С. 8. — (Враження).

Сорока, П. «Не можна світло взяти у долоні...» : [про поет. збірку «Небесні кар'єри» В. Присяжного] / П. Сорока // Свобода. — 2010. — 15 січ. — С. 8. — (Щойно з друку).

Із долонь та розуму Володимира Присяжного // Літературний Тернопіль. — 2012. — № 2. — С. 140. — (Щойно з друку). — Рец. на кн.: Присяжний, В. Долоні світанку : [новели] / В. Присяжний. — Тернопіль : Лілея, 2011. — 136 с.

Сорока, П. «Не можна світло взяти у долоні...» / П. Сорока // Золота пектораль. — 2009. — № 3/4. — С. 122. — Рец. на кн.: Присяжний, В. Небесні кар'єри / В. Присяжний. — Тернопіль : Лілея, 2009. — 94 с.

Дем'янова, І. Присяжний Володимир-Владислав Тадеушович (13.02.1946, с. Криваченці, нині Волочис. р-н Хмельн. обл.) — письменник, інженер / І. Дем'янова // Тернопільський енциклопедичний словник. — Тернопіль, 2008. — Т. 3 : П — Я. — С. 140 : фот.

Владислав (Володимир) Присяжний : [біогр. довідка] // Літературне Тернопілля, 1984—2007 рр. : антологія. — Тернопіль, 2007. — С. 478.

Володимир Присяжний — поет, прозаїк, інженер : [біогр. довідка] // Письменники Тернопілля : Члени Нац. спілки письменників України. — Тернопіль, 2010. — С. 76 : фот.

15 БЕРЕЗНЯ

95 років від дня народження

Богдана Йосиповича Когути

(15.03.1921—16.02.2012) — політв'язня, письменника, педагога

Народився 15 березня 1921 року в с. Конюхах Козівського району. Батько його, Йосиф Олексійович, був істориком, етнографом, фольклористом та новелістом. В сім'ї було четверо синів (Петро, Богдан, Степан і Ярослав) та дві дочки (Катерина і Олена). Найстарший Петро Когут був районним провідником ОУН і загинув у Бережанській тюрмі у 1941 році.

Богдан успішно закінчив у с. Конюхах сім класів. Читаючи наукові, художні твори в місцевій читальні «Просвіти», поповнював свої знання самостійно. У 1939 році став членом ОУН і сумлінно виконував доручення українського підпілля. Пережив злигодні Другої світової війни. Зазнав переслідувань від польських шовіністів, під час німецької окупації — від гестапо: тричі втівав з-під розстрілу. У 1945 році заарештований більшовиками. В 1947 році засуджений до смертної кари з пізнішою заміною на багаторічне ув'язнення у таборах Сибіру. В 1956 році вийшов на волю, але був позбавлений можливості жити у рідних краях. Проживав у м. Миколаєві та інших містах півдня України. Екстерном здобув середню освіту, а згодом

закінчив філологічний факультет іноземних мов Одеського університету. Працював викладачем англійської мови у школах м. Миколаєва.

Богдан Когут володів польською, німецькою, французькою, англійською, іспанською та російською мовами. Ще на педагогічній роботі почав писати мемуарну белетристику про свій важкий життєвий шлях у жаклих окупаційних режимах. У книзі «Літопис нескореної України» він помістив обширну «Розповідь про участь односельчан у національно-визвольній боротьбі» (Львів, 1997).

Відома трилогія Богдана Когута «Під чорними вітрами». Це феноменальне белетристичне полотно широкого діапазону в нашій рідній літературі, написане у високохудожній формі з витонченою мемуарною точністю. Ця трилогія є найгострішою інвентивою на тюремну, табірну і карну систему більшовицької імперії. Тут змальовано широку панораму життя невільників у пеклі ГУЛАГів. Свій страдницький образ автор виводить під іменем Остапа.

Роман одержав високу оцінку літературної критики. Завдяки цій трилогії автор став класиком українського письменства. Він член Національної спілки письменників України (1999). Лауреат премії ім. Богдана Лепкого (2001).

Помер Богдан Когут 16 лютого 2012 року в м. Львові.

За статтею В. Хоми

Література

Когут, Б. Оповіді каторжанки Мирослави Пелих-Куровець / Б. Когут. — Львів : Ліга-Прес, 2011. — 192 с.

Когут, Б. Під чорними вітрами : роман-спогад / Б. Когут. — Львів : Ін-т укр. археології та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України, 1995—1999.

Кн. 1. — 1995. — 286 с.

Кн. 2. — 1997. — 326 с.

Кн. 3. — 1999. — 406 с.

Когут, Б. Терпкий присмак волі : роман-спогад / Б. Когут. — Львів : Логос, 2005. — 310 с.

Нові члени Національної спілки письменників України : [Когут Б. Й., уродженець с. Конюхів Козів. р-ну] // Літературна Україна. — 1999. — 16 груд.

Савак, Б. Збувся задум земляка : [у м. Львові відбулася репрезентація роману-трилогії «Під чорними вітрами» Б. Когута] / Б. Савак // Вільне життя. — 2000. — 15 лип.

Савак, Б. Трилогія нашого земляка / Б. Савак // Вільне слово. — 2000. — 15 лип.

Хома, В. Богдан Когут і його трилогія / В. Хома // Вільне життя. — 1999. — 26 січ.

Те ж // Вільне слово. — 1999. — 20 лют.

Хома, В. Богдан Когут / В. Хома // Вільне слово. — 2001. — 24 берез.

Хома, В. Три втечі з-під розстрілу : [до 80-річчя від дня народж. укр. письменника Б. Когута] / В. Хома // Свобода. — 2001. — 17 берез.

Савак, Б. Когут Богдан Йосипович (15.03.1921, с. Конюхи, нині Козів. р-ну) — політ'язень, педагог, письменник, громадський діяч / Б. Савак, В. Хома // Тернопільський енциклопедичний словник. — Тернопіль, 2005. — Т. 2 : К — О. — С. 120 : фот.

Хома, В. Богдан Когут / В. Хома // Хома, В. Літературно-мистецька Козівщина / В. Хома. — Тернопіль : Воля, 2003. — С. 84—86.

27 БЕРЕЗНЯ

85 років від дня народження Петра Івановича Ковальчука

(27.03.1931—25.02.1995) — письменника, журналіста,
громадського діяча

Талант людини і прозаїка

Уперше зустрів я його дивовижне поле доброти і світла, коли весною 1967 року переступив поріг редакції газети «Колос» у Заліщиках. У кріслі редактора побачив людину, яка приязно і щиро усміхнулася мені.

В очах світилося стільки невідкупної доброти, що мене це приємно здивувало і приголомшило. Відтак і притягнуло. Бо ж минув лише другий місяць, як втратив свого батька Андрія Федоровича, котрий так рано у свої 46 пішов у вічність. І мені бракувало розумних та сердечних слів підтримки у тринадцять літ... А тут раптом у редакції районки зустрічаю чоловіка, очі якого проміняться такою душевністю.

Додому повертався на крилах, бо редактор Ковальчук зумів тоді за якихось кілька хвилин влити мені стільки енергетики до творчості, до мрії, до осягнення свого життя і довоколишшя, що таке залишається на все життя.

А ще я повсякчас уважно стежив за творчими здвигами Петра Івановича. Зокрема, у районній, обласній та республіканській пресі. Подією в культурному житті краю стала публікація його роману «Листи до живих». Матеріал він не викопував бозна-звідки — усе було із кривого каміння і землі, зі швидкоплинного Дністра, із рідних просторів Тернопілля.

Адже саме тут він народився 27 березня 1931 року в селянській родині у селі Вовківцях, що на Борщівщині. Тут він уперше з дитинства всотав любов

до краю, української пісні, вишиванок, полинув на крилах легенд, казок, переказів у дивосвіт галицької ментальності, що не дає супокою душі, якщо вона правдива і щира. І коли у 1952 році переступив поріг Чернівецького державного університету, подавши заяву на філологічний факультет, то вже тоді, очевидно, вперше збагнув усю складність історії краю, яку і вивчати невільно було.

Коли після завершення навчання у Чернівцях приїхав за направленням у рідний Мельнице-Подільський (тодішній) район, а було це 1957 року, то за браком фахових кадрів призначили його на посаду інспектора райвно. Проте манила творча праця. Не дивно, що вже через рік він перейшов на посаду відповідального секретаря місцевої газети «Радянське село». Чотири роки довелося торувати нелегкі стежки журналістські й писати, писати, писати, а іноді просто «гнати» рядки. Його помітили в районі, а тому запропонували підвищити свій фах на факультеті журналістики Київської вищої партійної школи. Два роки збагачував свій рівень знань, професіоналізм. Якраз у ці роки пройшло укрупнення районів, тому після навчання влаштувався на роботу в Мельнице-Подільську середню школу. А через три місяці, коли у Заліщиках відновили райцентр, переїхав сюди і впродовж десяти років був незмінним редактором районного часопису «Колос».

Із 1977 по 1995 рік — до останнього подиху був власним кореспондентом «Вільного життя».

Ця праця давала можливість не обмежуватися традиційними журналістськими темами, а постійно працювати на одну — історію. Як прозаїк, упродовж усіх цих років збирав матеріал для найголовнішого твору життя — «Ростиславичів». Хоча були й інші публікації у львівському журналі «Жовтень» (нині «Дзвін»). У творчому доробку — «Ніч перед визволенням», яка з успіхом йшла на підмостках області в постановці місцевого народного театру 1984 року.

Був початок грудня 1988 року. І ось тоді вперше, коли ми їхали на зустріч до жителів села Колодрібки, Петро Іванович, показуючи на правий берег Дністра, розповів історію села Василів.

Саме тоді П. І. Ковальчук вперше признався мені, що працює над новим історичним романом з часів Київської Русі. Зокрема, про князювання Василька Ростиславовича у Теребовельському князівстві, володіння якого простягалися аж до Чорного моря.

Згадалося, як розповідав мені про поїздки до Львова у видавництво, як спілкувався зі своїм редактором В. Звенигородським, як радів з того, що нарешті книга йде у світ. Його скромність, інтелігентність не давали найменшої можливості «натиснути» на видавців. А важелі були при його знайомих на верхніх ешелонах влади. Він же тихо й спокійно чекав цілих 16 років (!) після журнального варіанту виходу книги масовим 15-тисячним

тиражем. Скільки-то за цей час сплигло води у Дністрі, знав хіба що тільки Петро Іванович. А ще — вірна подруга життя, дружина Ірина Олексіївна, бо інсульт наздогнав його несподівано. І він мало не віддав Богу душу, якби не вона, рідна душа, а ще онука Іринка, що були поряд. Була вчасно надана медична допомога. Хвороба вибила з колії надовго. Але, набравшись сил, знову взявся за перо.

І ось через якийсь час він подав документи в обласну письменницьку організацію. Рекомендували його для вступу прозаїк Михайло Івасюк, літературознавці Богдан Мельничук із Чернівців та Роман Гром'як із Тернополя. Кожен із них дав свою характеристику.

Перед операцією відвідали його разом із письменниками Павлом Добрянським, Петром Тимочком, Василем Кравчуком. У палаті лежав знесилений Петро Іванович, з яким ми ще пожартували його ж таки жартом, і він широко сміявся. Дружина Ірина Олексіївна була поряд, стояла біля вікна і також раділа тому, що ми завітали. Попрощалися. Не думав і не гадав я тоді, що це було востаннє.

25 лютого 1995 року серце письменника Петра Ковальчука перестало битися. Поховали його неподалік Осипа Маковея на Заліщицькому цвинтарі. На сороковий день при сприянні мого побратима, друга Петра Козловського на будинку, де мешкав автор «Ростиславичів», відкрили урочисто пам'ятну дошку з написом: «У цьому будинку з 1965 по 1995 рік жив і працював український письменник Петро Ковальчук».

В. Барна

Література

Ковальчук, П. Листи до живих : роман / П. Ковальчук. — Львів : Каменяр, 1988. — 275 с.

Ковальчук, П. Полювання на дика : роман, проза, драматургія, публіцистика / П. Ковальчук. — Тернопіль : Рада, 2005. — 200 с.

Ковальчук, П. Ростиславичі : роман / П. Ковальчук. — Тернопіль : Тернопіль, 1993. — 328 с.

Ковальчук, П. Отрок князя Василька : уривок з роману / П. Ковальчук // Тернопіль. — 1992. — Дод. № 4 : Тернопільщина літературна, вип. 2, ч. 2. — С. 26—27.

Ковальчук, П. Срібне весілля : [оповідання] ; Отрок князя Василька : уривок з роману / П. Ковальчук // Літературне Тернопілля, 1984—2007 рр. : антологія. — Тернопіль, 2007. — С. 304—308.

Барна, В. Талант людини і прозаїка : до 80-річчя від дня народж. письменника П. Ковальчука / В. Барна // Вільне життя плюс. — 2011. — 25 берез. — С. 5 : портр. — (Пам'ять).

Безкоровайний, Є. «Любіть людей!» : 27 березня виповнилося б 75 років журналістові і письменникові Петрові Ковальчуку / Є. Безкоровайний // Вільне життя. — 2006. — 24 берез. — С. 5.

Демків, Б. Петро Ковальчук : [біогр. довідка] / Б. Демків // Тернопіль. — 1992. — Дод. № 4 : Тернопільщина літературна, вип. 2, ч. 2. — С. 25.

Іванишин, В. У струнах серця — туга і смуток : [про письменника, журналіста, громад. діяча П. І. Ковальчука] / В. Іванишин // Колос. — 2015. — 13 берез. — С. 2 : фот. — (Пам'ять).

Бенев'ят, В. Уроки життя і боротьби : [спогади про журналіста, письменника П. І. Ковальчука] / В. Бенев'ят // Вільне життя плюс. — 2010. — 26 лют. — С. 7. — (Пам'ять).

Зубик, М. Світло мудрості й доброти : [спогади про журналіста, письменника П. І. Ковальчука] / М. Зубик // Свобода. — 2010. — 26 лют. — С. 5 : фот. — (Спогад про вчителя).

Ковальчук, І. Книги — джерело цілюще : [про письменника П. Ковальчука згадує його онука] / І. Ковальчук // Колос. — 2011. — 25 берез. — С. 4.

Ковальчук, І. «Роки за письмовим столом — найкращі в моєму житті» : [спогади онуки письменника П. Ковальчука] / І. Ковальчук // Свобода. — 2011. — 1 квіт. — С. 5 : портр. — (Горджуся своїм дідусем).

Мельничук, Б. І відгомін сивих віків : спогад / Б. Мельничук // Русалка Дністрова. — 2008. — Чис. 3 (верес.). — С. 8 : портр.

Фольварочний, В. Людина великих помислів й чулого серця / В. Фольварочний // Свобода. — 2008. — 29 берез. — С. 5. — (Спогад).

Зозуляк, Є. Петро Ковальчук у спогадах і світлинах : [про збірку спогадів «Живий у слові» І. Ковальчук, присвяч. пам'яті відомого в краї письменника] / Є. Зозуляк // Вільне життя. — 2009. — 27 берез. — С. 5. — (Щойно прочитане).

Корчевська, Г. Його душа живе у слові, у вдячній пам'яті людей : [вечір, присвяч. пам'яті П. Ковальчука] / Г. Корчевська // Колос. — 2011. — 7 квіт. — С. 3 : фот.

Личук, О. З погляду вічності : на будинку редакції район. часопису «Колос» відкрито і освячено мемор. дошку журналісту, редактору, письменнику П. Ковальчуку / О. Личук // Колос. — 2011. — 29 лип. — С. 4 : фот. — (Заповітне).

Ониськів, М. «Живий у слові поміж нас» : [літ.-мист. вечір пам'яті П. Ковальчука] / М. Ониськів // Вільне життя плюс. — 2011. — 30 берез. — С. 6.

Сопилюк, М. Пам'ять вічна, як слово : до 20-річчя від дня смерті П. І. Ковальчука / М. Сопилюк // Колос. — 2015. — 26 лют. — С. 8 : фот. — (Спогад).

Барна, В. Ковальчук Петро Іванович (27.03.1931, с. Вовківці, нині Дністрове Боршів. р-ну — 25.02.1995, м. Заліщики) — письменник, журналіст / В. Барна // Тернопільський енциклопедичний словник. — Тернопіль, 2005. — Т. 2 : К — О. — С. 115 : фот.

Петро Ковальчук : [біогр. довідка] // Літературне Тернопілля, 1984—2007 рр. : антологія. — Тернопіль, 2007. — С. 303 : фот.

Петро Ковальчук : [біогр. довідка] // Письменники Тернопілля : Члени Нац. спілки письменників України. — Тернопіль, 2010. — С. 49 : фот.

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2001 рік : бібліогр. список / уклад. М. В. Друневич. — Тернопіль : Астон, 2000. — 100 с.

Про П. Ковальчука: С. 24—25.

29 КВІТНЯ

135 років від дня народження Катерини Рубчакової

(29.04.1881—22.11.1919) — драматичної актриси, співачки

Оперна співачка, драматична актриса

Рубчакова Катерина Андріївна (з дому Коссаків) народилася 29 квітня 1881 року в м. Чорткові. Батько Катерини — Андрій Коссак був відомим хоровим диригентом. Шестеро дітей, що їх мали Андрій та Розалія Коссаки, згодом стали знаними акторами, музикантами, співаками. Серед них Михайло Коссак (1874—1948) — відомий диригент, композитор, новатор у галузі музично-драматичного театру. Володимир Коссак — актор трупи «Руської бесіди», помер у молодому віці. Василь Коссак (1886—1932) — оперний співак, драматичний актор, режисер і театральний діяч Галичини. Артистична доля родової династії Коссаків була тісно пов'язана з Українським театром товариства «Руська бесіда».

У 1896 році Катерина Коссаківна вперше вийшла на сцену театру «Руська бесіда». Її сценічні кроки шліфувалися під художнім керівництвом режисерів С. Яновича (батька Леся Курбаса) і К. Підвисоцького. Обидва вони свого часу стажувалися в Наддніпрянських трупах Марка Кропивницького, були однодумцями Івана Франка. За перший рік праці Катерини Коссаківної

в сезоні 1896—1897 років театр показав 213 вистав, гастролюючи в 13 містах Галичини.

У 1897 році дебютувала в партіях Арсени в «Циганському бароні» Штрауса, Графіні в опереті «Гаспароне» Мілеккера, Аманди «Над прірвою» Міллера, Маргарити в «Бідному дівчаті» Куна.

У травні 1898 року вона дебютувала в партії Оксани в опері «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського. Це був справжній тріумф молодой співачки за участю відомих співаків І. Григоровича, Ф. Лопатинської та І. Рубчака.

28 січня 1899 року в містечку Рогатині Катерина Коссаківна одружилася з Іваном Рубчаком. Навчалася в музично-драматичній студії при театрі, слухала лекції Йосипа Стадника з історії світового театру, мистецтва актора, дикиї тощо. У 1901—1902 роках навчалася у відомого педагога С. Козловської, колишньої учениці італійського професора Фаусти Креспі, у якої навчалася й Соломія Крушельницька.

Важливим етапом розвитку сценічної майстерності К. Рубчакової була її співпраця з режисером Миколою Садовським у 1905—1906 роках. У травні 1905 року М. Садовський прийняв у Тернополі театр товариства «Руська бесіда», став його директором і режисером.

К. Рубчакова співала в сорока головних партіях в операх і оперетах: Оксану в «Різдвяній ночі» і Наталку в «Наталці Полтавці» Лисенка, Катерину і Гальку в однойменних операх Аркаса і Монюшка, Маженку в «Проданій нареченій» Сметани, Маргариту у «Фаусті» Гуно, Євдоксію в «Дочці кардинала» Галеві, Мікаеллу в «Кармен» Бізе, Сантуцу в «Сільській честі» Масканьї, Баттерфляй у «Чіо-Чіо-сан» Пуччіні, три жіночі партії: Олімпію, Антонію, Джульету в «Казках Гофмана» Оффенбаха. Співала Рубчакова в операх галицьких композиторів: «Роксолана» Д. Січинського, «Еней на мандрівці» Я. Лопатинського, «Підгоряни» М. Вербицького. Граціозною і темпераментною була в партіях: Арсени і Саффі в «Циганському бароні» Штрауса, Марусі, Оксани і Цвіркунки в «Чорноморцях» Лисенка, Еввідіки в «Орфеї в пеклі» Оффенбаха, Зоріки і Арсени в «Циганському коханні» і «Єві» Легара та інших.

Талант і майстерність артистки зростали, збагачувались. Мінялися тільки її партнери, одним з яких на той час був молодий Лесь Курбас, який прийшов до театру «Руської бесіди». Він став постійним партнером Катерини Рубчакової та зіграв з нею багато ролей.

У 1913 році в містах Галичини і Поділля, на честь 40-річчя літературної й громадської діяльності Івана Франка, ставили виставу «Украдене щастя». Виконавцями головних ролей були К. Рубчакова, В. Юрчак і Лесь Курбас. Постановка стала справжнім успіхом. На одній із вистав був присутній сам автор. На знак вдячності за прекрасне виконання він подарував К. Рубчаковій

книжку казок «Коли ще звірі говорили» з дарчим написом: «Великій артистці Катерині Рубчаковій на довгий спомин — Ів. Франко, 1913 р.».

Влітку 1914 року Катерина Рубчакова у Чорткові співала разом із запрошеним тенором Міланського театру Джакомо Бореллі.

Величезний пласт у виконавській творчості К. Рубчакової займала українська народна пісня. Співачка знала безліч пісень, які виконувала на різних концертах, ювілейних вечорах, урочистостях, культурно-громадських заходах. К. Рубчакова була не лише великою оперною співачкою, а й обдарованою драматичною актрисою.

Поряд з українською класикою Катерина Рубчакова виступала в безлічі ролей зі світової драматургії. Надзвичайно тонко, глибоко, талановито і віртуозно грала вона в п'єсах А. Чехова, О. Островського, Л. Толстого, С. Найдьонова та інших. Її талант як актриси, в першу чергу, трагедійної, найповніше розкрився саме в жіночих образах цих вистав. У 1913—1914 роках театр «Руської бесіди» вже вдруге успішно гастролював у Кракові. У 1915 році Рубчакова повернулася до Львова і почала грати в Українському театрі товариства «Українська бесіда», який відновив свою діяльність. А в сезонах 1916—1919 років управа «Української бесіди» запропонувала Катерині Рубчаковій очолити трупу і стати її директоркою.

Вона була яскравою постаттю серед сузір'я видатних українських акторів і співаків кінця XIX — початку XX ст.

Її останні в житті вистави — «Безталанна» І. Карпенка-Карого і «Дай серцю волю, заведе в неволю» М. Кропивницького.

...Погідного осіннього дня вона пішла із життя тихо, непомітно... Це було 22 листопада 1919 року. Їй виповнилося 38 років. Поховали чужі люди в Зіньківцях.

У 1958 році останки Катерини Рубчакової були перепховані на цвинтарі в Тернополі.

1991 року, на честь 110-ї річниці від дня народження, в родинному місті Катерини Рубчакової — Чорткові, великій актрисі був відкритий пам'ятник, а Народний дім названий її ім'ям. У краєзнавчому музеї її рідного міста влаштовано постійно діючу виставку.

П. Медведик

Література

Дмитрів, В. Примадонна галицької Мельпомени : [розмова з дослідницею творчості К. Рубчакової В. Дмитрів] / [записала] Л. Костишин // Вільне життя. — 2009. — 27 листоп. — С. 5 : фот. — (До 90-річчя смерті Катерини Рубчакової).

Лісовець, О. Постать жінки в культурно-освітньому житті Галичини кінця XIX — XX століття / О. Лісовець, Л. Проців // Наукові записки. Серія:

Педагогіка / Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. — Тернопіль, 2007. — № 5. — С. 59—65.

Лугова, Н. Митець несе красу століть : Катерині Рубчаковій — 120 / Н. Лугова // Голос народу. — 2001. — 27 квіт.

Маслій, М. Почорніла зоря Катерини Рубчакової / М. Маслій // Нова Тернопільська газета. — 2012. — 1—7 серп. — С. 6 : фот.

Погорецький, В. Із когорти славетних... / В. Погорецький // Голос народу. — 2006. — 12 трав. — С. 5.

Слюзар, В. «Вона кидала юрбі під ноги своє скривавлене серце» : до 125-річчя від дня народж. К. Рубчакової / В. Слюзар // Четверта влада. — 2005. — 26 квіт. — С. 6 : фот.

Чорпіта, О. Артистична діяльність Коссаків і Рубчаків : мінає 125 років з дня народж. Катерини Рубчакової / О. Чорпіта // Ратуша. — 2006. — 11 трав. — С. 2 : фот.

Чорпіта, О. «Дівчина з Чорткова гомінка...» / О. Чорпіта // Голос народу. — 2011. — 29 квіт. — С. 5. — (Наші земляки).

Чорпіта, О. Окраса українського театру : [життя К. Рубчакової в роки Першої світової війни] / О. Чорпіта // Ратуша. — 2005. — 21 квіт. — С. 2 : фот. — (До 124-річниці від дня народження).

Чорпіта, Я. Артистка та співачка з Чортківського краю / Я. Чорпіта // Чортківський вісник. — 2011. — 29 квіт. — С. 4 : фот.

Сулима, О. «Голос, що лине крізь час...» : [онлайнова виставка в Держ. архіві Терноп. обл. про творч. шлях актриси К. Рубчакової] / О. Сулима // Свобода. — 2011. — 6 трав. — С. 8 : фот. — (Галицька Заньковецька).

Щербак, Л. Рубчакова Катерина Андріївна (з дому — Коссаки; 29.04.1881, м. Чортків — 22.11.1919, с. Зінківці, нині Кам'янець-Поділ. р-ну Хмельн. обл.; перепохов. 1958 у м. Тернопіль) — драматична актриса, співачка (сопрано) / Л. Щербак // Тернопільський енциклопедичний словник. — Тернопіль, 2008. — Т. 3 : П — Я. — С. 202 : фот.

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2006 рік : бібліогр. покажч. Вип. 16 / уклад. М. Друневич. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2005. — 128 с.

Про К. Рубчакову: С. 46—47.

1 ТРАВНЯ

25 років із часу заснування Тернопільського обласного художнього музею

(1.05.1991)

Тернопільський обласний художній музей було засновано 1 травня 1991 р. на базі колишньої Картинної галереї, одного з відділів краєзнавчого музею. Новостворений заклад культури почав діяти з 1 червня.

Після вирішення організаційних проблем у виставковій залі влаштовано першу виставку картин Андрія Петрика. У жовтні у двох інших залах відкрилася для огляду постійна експозиція творів українського і зарубіжного мистецтва. Художньому музею було передано 552 твори образотворчого мистецтва, згодом додано ще 139.

Художній музей має давнішу історію. Його родовід починається від Регіонального подільського музею, відкритого 13 квітня 1913 р. в чотирьох залах Товариства народних шкіл (ТНШ) на вул. С. Качали. Засновником музею був проф. Станіслав Сороківський, довголітній голова управи ТНШ. Він також опрацював перший путівник по музею. Серед експонатів були твори професійного малярства і пластики, килими і вишивки, стильова порцеляна, монети, оригінальні документи. Під час Першої світової війни росіяни знищили колекцію.

Зруйноване приміщення згодом було відновлене. Музейна збірка мала регіональний характер і складалася з 4-х розділів: історичного, етнографічного, сучасного мистецтва (художні промисли) та природничого. З-поміж експонатів мистецького розділу виділялися колекції медалей і пам'ятних відзнак, порцеляни і скла; гравюри, акварелі, олійні картини, різьба. На Тернопільщині зібрано гончарні вироби народних майстрів, одяг, килими, великодні писанки і витинанки. Історик Л. Фінкель заповів цінну книгозбірню, яка склала основу музейної бібліотеки. Друге відкриття музею відбулося 9 листопада 1930 р. Тоді ж видано новий путівник по музею.

Восени 1939 р. Регіональний подільський музей нова влада реорганізувала у Тернопільський історико-краєзнавчий музей. Фонди музею поповнилися багатьма творами мистецтва Західної Європи XVII—XIX ст. з націоналізованих колекцій графів Потоцьких і Козебродських.

Музей відновив свою діяльність 15 липня 1945 р. На початку 1960-х рр. у музейних збірках опинилися ікони, різьба і стародруки, у т. ч. унікальні барочні барельєфи І.-Г. Пінзеля з Бучача.

Збірка творів краєзнавчого музею склала основу Картинної галереї, відкритої 6 травня 1978 р. у колишньому Домініканському костьолі. Завідував нею Ігор Герета, який підготував путівник (Львів, 1981). Значну

допомогу в організації галереї надали провідні музеї України та Дирекція художніх виставок. У січні 1986 р. Картинну галерею перевели у нинішній павільйон-прибудову до житлового будинку. Його приміщення пристосували під виставкові зали. Останніми роками галерея займалася організацією виставок.

Основні фонди художнього музею в 2015 р. склали 8955 експонатів, у т. ч. живопису — 912, графіки — 7367, скульптури — 160, декоративно-ужиткового мистецтва — 516. Від часу заснування ведеться збір та опрацювання науково-допоміжного фонду, архіву та бібліотеки з мистецтва. Перші два роки збірка збільшувалася за рахунок закупки творів у художників і приватних осіб, а відтак виставкової діяльності, подарунків мистців і колекціонерів. З-поміж значних фондів — праці та документальні матеріали І. Хворостецького (44 етюди), А. Петрика (49 картин), Д. Шолдри (50 картин), А. Малюци (92 твори), В. Окрутного (73 графічні листи), А. Ткаченка (41 рисунок), Ю. Чумака (95 ескізів і етюдів). У музеї зберігається приватна колекція екслібрисів проф. Е. Н. Бергера — 6134 гравюри.

У 1993—1995 рр. у музеї працював мистець і реставратор із Нью-Йорка, уродженець Тернополя Діонізій Шолдра (1925—1995). У березні 1944 р. він покинув місто і виїхав на Захід. У 1950 р. емігрував до США, де був прийнятий у члени Об'єднання Мистців Українців в Америці (ОМУА). Малярство і реставрацію студював в Університеті Інсбрука (Австрія) та Віденській Академії Мистецтв. У 1965 р. повернувся до Нью-Йорка, де працював у реставраційній майстерні. Згодом відкрив власне ательє.

Його праця реставратора продовжилася в Тернополі, куди він повернувся назавжди після двох відвідин — у 1991 і 1992 роках. Д. Шолдра заклав основи реставраційної справи в музеї, реставрував картини «Співачка» Ю. Мегоффера, «Портрет старої» В. Маковського, «Св. Євхаристія» невідомого автора, провів консервацію десятка творів західноєвропейського мистецтва, що нині знаходяться в постійній експозиції.

Діонізій Шолдра подарував художньому музею 50 своїх картин. Частина з них виставлена для огляду в Меморіальній залі. У травні 1994 р. була влаштована виставка творів Д. Шолдри в «Золотій залі» Українського фонду культури в Києві. Типовим для мистця є мотив високого неба і поламаних самотніх дерев («Самітне дерево», «Туга», «Після буревію»). Дерева символізують його поламане життя і долю мільйонів українців, обпалених світовою війною, емігрантів, які були змушені покинути Батьківщину.

Тут представлені для огляду особисті речі майстра, інструменти, якими він користувався, реставраційні матеріали, які привіз із Нью-Йорка та Відня. В експозиції знаходяться фотокопії полотен, що зберігаються у приватних колекціях України, Австрії, США і Канади, фотографії відреставрованих ним

картин, документи, каталоги виставок, у яких брав участь, унікальна «Книга творчості Українських Мистців поза Батьківщиною» (1981). Індивідуальні виставки творів мистця проводилися в музеї до 70- і 80-річчя від дня народження у жовтні 1995-го і жовтні 2005 рр.

20 вересня 1998 р. на будинку на вул. Листопадовій, 8, у якому Д. Шолдра жив і помер, встановлено пам'ятний знак (скульптор О. Маляр), а в музеї відкрито Меморіальну залу.

І. Дуда

Література

Тернопільський обласний художній музей, 1991—2011 : [довідник] / упоряд.: І. М. Дуда, О. Р. Ваврик, С. М. Божко, О. В. Мацьків ; за заг. ред. [та передм.] І. М. Дуди. — Тернопіль : Астон, 2011. — 71 с. : фот., [8] окр. арк. кольор. іл.

Дуда, І. Ігор Дуда: «Музей завжди живе минулим і майбутнім» : [бесіда з директором Терноп. обл. художнього музею] / спілкувалася Н. Колесник // Нова ера. — 2010. — 10—16 берез. — С. 6 : фот. — (Про нас).

Дуда, І. Ігор Дуда: «Художні музеї не мають власного приміщення тільки в Тернополі і Донецьку...» : [бесіда з директором Терноп. обл. художнього музею] / провела М. Юхно-Лучка // Нова Тернопільська газета. — 2011. — 25—31 трав. — С. 7.

Бошко, С. Ікона довгі роки зберігалась у стіні будинку. Тепер її можна оглянути в Тернопільському художньому музеї: [доля ікони «Козацька Покрова» А. Наконечного] / С. Бошко // Свобода. — 2010. — 28 трав. — С. 8. — (Повернуті реліквії).

Дуда, І. Мистецький калейдоскоп : [виставка нових надбань художнього музею в 2010—2012 рр.] / І. Дуда // Свобода. — 2012. — 17 серп. — С. 8 : фот. — (Експозиція).

Дуда, І. Музейний працівник — не професія, а покликання / І. Дуда // Terno Travel. — 2011. — Берез. — С. 9 : фот. — (Тернопільському обласному художньому музею — 20).

Дуда, І. Нове життя старих картин : [поповнення фондів художнього музею] / І. Дуда // Свобода. — 2014. — 19 верес. — С. 4.

Захарчук, Д. Творчий вечір музики і слова : [імпреза в Терноп. обл. художньому музеї за участю скрипаля В. Лотоцького] / Д. Захарчук // Свобода. — 2012. — 24 серп. — С. 4 : фот. — (Година прекрасного).

Рублевська, Н. В. Образотворче мистецтво на виставках у Тернопільському обласному художньому музеї в перші роки його діяльності (1991—1992 роки) / Н. В. Рублевська // Наукові записки. Серія:

Мистецтвознавство / Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. — Тернопіль, 2012. — № 1. — С. 204—208.

Ткачук, У. Музей відзначив ювілей: [20-річчя із часу заснування художнього музею] / У. Ткачук // Свобода. — 2011. — 20 трав. — С. 3 : фот.

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2011 рік : бібліогр. покажч. Вип. 21 / уклад. М. Друневич. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2010. — 128 с.

Про Терноп. обл. художній музей: С. 50—54.

4 ТРАВНЯ

60 років від дня народження Лесі Петрівни Білик

(4.05.1956) — письменниці, драматурга

Олеся Галич (справжнє ім'я та прізвище — Леся Білик) походить із родини репресованих українців. Народилася 4 травня 1956 року в м. Осинниках Кемеровської області (нині РФ). Закінчила філологічний факультет Івано-Франківського педагогічного інституту (нині Прикарпатський університет). Працювала на Київщині, Івано-Франківщині (м. Калуш), нині живе в м. Зборіві.

Відмінник освіти України (2006). Член Національної спілки письменників України (2007).

Автор повістей «Усі дороги ведуть до Риму» (2004), «Хочемо раю на землі» (2006), «Сьоме небо леді Арс» (2007), «Душі в екзилі» (2012), новел, методичних розробок.

Лауреат Всеукраїнського конкурсу радіоп'єс («Рондо Кароля», 2008) і Всеукраїнського конкурсу «Коронація слова» (п'єса «Переступи поріг», у співавторстві з Леонідом Біликом, 2009).

Література

Білик, Л. П. Душі в екзилі : роман-трилогія / Л. П. Білик. — Тернопіль : Богдан, 2012. — 328 с.

Білик, Л. Сьоме небо леді Арс : роман / Леся Білик, Леонід Білик. — Тернопіль : Богдан, 2011. — 112 с. — (Дипломант конкурсу «Коронація слова — 2007»).

Білик, Л. Завтра я прийду — не... : новела / Л. Білик // Літературний Тернопіль. — 2010. — № 1. — С. 25—30 : фот. — (Мала проза). — Про автора — на поч. публ.

Білик, Л. Переступи поріг : [п'єса] / Леся Білик, Леонід Білик // Золота пектораль. — 2010. — № 3/4. — С. 95—106.

Білик, Л. Ех, гроші... «Гроші»!, або Як крізь сльози сміється Карпенко-Карий : [відгук на виставу Терноп. академ. обл. укр. драм. театру ім. Т. Г. Шевченка за п'єсою «Сто тисяч» І. Карпенка-Карого] / Л. Білик // Свобода. — 2010. — 26 трав. — С. 1.

Білик, Л. 3 когорти незламних : [про крайового провідника ОУН І. Габрусевича] / Л. Білик // Зборівська дзвіниця. — 2012. — 1 черв. — С. 2 : фот. — (Чин героїв — дух свободи).

Білик, Л. Музи не мовчать : [у Зборів. технічному коледжі відбувся творч. звіт письменників Тернопілля] / Л. Білик // Зборівська дзвіниця. — 2014. — 7 листоп. — С. 2 : фот.

Білик, Л. У світлі Карпенкової легенди / Л. Білик // Вільне життя. — 2007. — 27 жовт. — С. 8. — (Прем'єра шевченківців: резонанс).

Білик, Л. Головний герой — людська душа : [бесіда з письменницею Л. Білик] / вів П. Сорока // 20 хвилин. — 2012. — 21—22 верес. — С. 13 : фот. — (Літкафе).

Білик, Л. Кожен із нас — дзеркало для ближнього : [бесіда з письменницею Л. Білик] / вів П. Нетеч // Тернопільський оглядач. — 2008. — № 26. — С. 38—39 : фот.

Білик, Л. Леся Білик: «Література — це життя після смерті» : [розмова з письменницею] / вів П. Сорока // Українська літературна газета. — 2013. — 26 лип. — С. 8—9 : фот. — (Віч-на-віч).

Атаманчук, А. Всі дороги ведуть до Риму : [про письменницю Л. Білик] / А. Атаманчук // Нова ера. — 2008. — 19—25 листоп. — С. 6 : фот.

Безкоровайний, Є. [У Терноп. обл. універс. наук. б-ці письменниця з м. Зборова Л. Білик репрезентувала свої романи «Душа в екзилі» та «Сьоме небо леді Арс»] / Є. Безкоровайний, У. Коропецька, Б. Мельничук // Літературний Тернопіль. — 2012. — № 4. — С. 152. — (День за днем — у скарбниці духовності).

Журі четвертого Всеукраїнського конкурсу сучасної радіоп'єси під девізом «Відродимо забутий жанр» на чолі з його головою, генеральним директором Національної радіокомпанії України Т. Авраховим назвало переможців і лауреатів : ...лауреатами конкурсу стали Леся та Леонід Білики (м. Зборів) за радіоп'єсу «Дев'ятий день» // Літературна Україна. — 2011. — 10 берез. — С. 6. — (А мова — як море).

Золотнюк, А. Страждання, яке вибілює : [презентація книги «Сьоме небо леді Арс» Лесі та Леоніда Біликів] / А. Золотнюк // Вільне життя плюс. — 2011. — 23 верес. — С. 5 : фот. — (Читаймо).

Кондра, С. «Душа в екзилі», або Невигадана історія про заробітчанство : [творча зустріч у Терноп. обл. універс. наук. б-ці з Лесею та Леонідом Біликами] / С. Кондра // Свобода. — 2012. — 15 черв. — С. 8 : фот. — (Варто прочитати).

Короненко, С. Всеукраїнський конкурс радіоп'єс : [лауреат конкурсу «Відродимо забутий жанр» — Л. Білик (м. Зборів — п'єса «Рондо Кароля»)] / С. Короненко // Літературна Україна. — 2008. — 25 груд. — С. 2.

Дігай, Т. Драма сучасної весталки / Т. Дігай // Літературний Тернопіль. — 2012. — № 1. — С. 96—97 : фот. — (Літературна критика). — Рец. на кн.: Білик, Л. Сьоме небо леді Арс : роман / Леся Білик, Леонід Білик. — Тернопіль : Богдан, 2011. — 112 с.

Білик Леся — письменниця, драматург, педагог : [біогр. довідка] // Письменники Тернопілля : Члени Нац. спілки письменників України. — Тернопіль, 2010. — С. 16 : фот.

Галич Олеся (справжнє ім'я та прізвище — Леся Білик) : [біогр. довідка] // Літературне Тернопілля, 1984—2007 рр. : антологія. — Тернопіль, 2007. — С. 128—141 : фот.

Мельничук, Б. Галич Олеся (з дому — Мацура Леся Петрівна; в заміжжі — Білик; 4.05.1956, м. Осінніки Кемеров. обл., нині РФ) — педагог, письменник / Б. Мельничук // Тернопільський енциклопедичний словник. — Тернопіль, 2009. — Т. 4 (додатковий) : А — Я. — С. 130 : фот.

7 ТРАВНЯ

75 років від дня народження Василя Михайловича Подуфалого

(7.05.1941—20.05.2000) — композитора, фольклориста,
літературознавця, краєзнавця

Любов до України в пісню перелив...

*Здається, ти, відійшов
від нас на хвилю
Й настане та щаслива мить,
Що пісня створена твоя орлина
Над рідним Жуковим
знов злетить.*

В. Залізний

Сьогоднішнє покоління українців щасливе тим, що живе у незалежній Україні, власній державі, яку здобули в героїчній боротьбі попередні покоління українських патріотів.

Саме таким сином неньки України був Василь Михайлович Подуфалий із с. Жукова. Вчитель, фольклорист, краєзнавець, композитор, диригент, політичний і громадський діяч, один з перших відкривачів імені забутого тоталітарною державою письменника Богдана Лепкого та його родини, активний учасник національно-визвольного руху 1989—1991 років за здобуття незалежності України.

Народився В. Подуфалий 7 травня 1941 року на Бережанщині. У п'ятирічному віці став круглим сиротою. Батько загинув на війні, мати захворіла на запалення легенів і померла в 1945 році. На виховання Василя взяла його тітка Теодозія Королишин, мамина сестра, з нею він зростав із своїм двоюрідним братом Євгеном. Вона була вже з 1937 року членом ОУН, потім довгі роки зв'язковою УПА під псевдом «Колюча». Саме вона посягла у Василевій душі український національний дух.

Закінчивши Жуківську семирічку та Бережанську СШ № 1, Василь вступив у Львівський педінститут, який згодом був перенесений в м. Дрогобич. Вплив на формування Василя мав викладач Степан Стельмащук (родом із Чортківщини). Він вивчав теорію музики, диригування поряд з предметами філологічними.

Після вишу в 1962 році прийшов у с. Августівку Козівського району. Потім працював у с. Бишках. Викладав українську мову і літературу, співи, малювання. Відбув військову службу і став працювати в Куропатницькій середній школі.

За читання забороненої книжки І. Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація?», за її розповсюдження по селах Козівського і Бережанського районів Василя викликали на солідний допит, почалося за ним слідство. Руку допомоги в той час Василеві подав Віктор Петрович Чуйко (другий секретар райкому). Він попередив, аби той ні в чому не признався, мовчав. Його поселили в холодну камеру, погрожували, але згодом відпустили. Щирі відгуки про Василеву роботу в школі, в селі Куропатниках написали в спогадах його товариші — Василь Якубовський, Марія Олійник. Це була чуйна людина, добрий вчитель, якого любили учні, організатор, диригент шкільних і сільських хорів, які виконували стрілецькі й повстанські заборонені пісні. Тут, у Куропатниках, Василь одружився з вчителькою Дарією Василівною. Згодом народилися в них донечки Марійка і Наталка. Працював ще вчителем у Козівській СШ, Урманській, а потім у 1979 році вдалося перебратися на роботу в рідне село Жуків. Поряд із педагогічною роботою впродовж усього життя Василь вів величезну громадську діяльність, складав нові пісні, створював і керував колективами художньої самодіяльності, писав статті про історію рідного села, його звичаї, традиції.

У 1992 році Василь на запрошення Р. Смика відвідав США, де виступав перед українською діаспорою. З ініціативи Василя, директора школи С. Галушки в селі було відкрито середню школу, якій згодом присвоїли ім'я Богдана Лепкого, встановлено в селі йому пам'ятник.

Одним із перших В. Подуфалий включився у створення осередків Народного руху, брав участь у ланцюгу єднання України 22 січня 1990 року. Він різко критикував у своїх статтях радянський лад, комуністичну партію, виступав на захист національної символіки. За ці виступи був навіть оштрафований судом на великий купонний штраф.

За сумлінну працю на педагогічній ниві Василь мав звання старшого вчителя, вчителя-методиста, став лауреатом Всеукраїнської літературно-мистецької премії імені Братів Богдана і Левка Лепких, створив понад 300 пісень, видав понад 20 пісенників.

Усе своє життя Василь присвятив служінню рідній землі, українському народові. Україна для нього була понад усе.

Помер В. М. Подуфалий 20 травня 2000 року в с. Жукові Бережанського району.

К. Ярема, Б. Кусень

Література

Подуфалий, В. Земле моя, Україно : пісні на слова Йосипа Мартинюка / В. Подуфалий ; передне сл. авт. — Тернопіль : [б. в], 1999. — 51 с. : портр., ноти.

Будар, Т. Вшанували пам'ять Василя Подуфалого : [вечір пам'яті відомого композитора, фольклориста] / Т. Будар // Свобода. — 2011. — 17 черв. — С. 3. — (Урочини).

Будар, Т. Доля судила жити в пісні : [презентація бібліогр. покажчика «Доля судила жити з пісню: Василь Подуфалий» у Бережан. район. б-ці] / Т. Будар // Свобода. — 2013. — 21 черв. — С. 2 : фот. — (У пам'ять маестро мелодії і слова).

Будар, Т. Подвижники пісенної ниви / Т. Будар // Свобода. — 2006. — 1 лип. — С. 6. — (Пам'ять серця).

Демчишин, І. Василь Подуфалий серед нас / І. Демчишин // Свобода. — 2007. — 30 трав. — С. 6. — (Урочини).

Кобаль, Т. Співець нашого краю : [ушанування пам'яті В. Подуфалого] / Т. Кобаль // Бережанське віче. — 2011. — 10 черв. — С. 3 : фот. — (Пам'ять).

Савак, Б. У вінок шани / Б. Савак // Вільне життя. — 2006. — 13 трав. — С. 3.

Ярема, К. Любов до України в пісню перелив... : [до 70-річчя від дня народж. В. Подуфалого] / К. Ярема, Б. Кусень // Вільне життя плюс. — 2011. — 6 трав. — С. 6.

Те ж // Свобода. — 2011. — 3 черв. — С. 5 : портр. — (Слово про друга) (Ювілей).

Залізний, В. Спасибі, батьку : [поезія] : [пам'яті композитора з Бережанщини В. Подуфалого] / В. Залізний // Вільне життя плюс. — 2010. — 21 трав. — С. 2. — (Пам'ять).

Головин, Б. Подуфалий Василь Михайлович (07.05.1941, с. Жуків, нині Бережан. р-ну — 20.05.2000, там само) — педагог, фольклорист, краєзнавець, громадський діяч, самодіяльний композитор, художник / Б. Головин, В. Залізний // Тернопільський енциклопедичний словник. — Тернопіль, 2008. — Т. 3 : П — Я. — С. 106—107 : фот.

Ониськів, М. Подуфалий Василь Михайлович (07.05.1941 р., с. Жуків, нині Бережанського району — 20.05.2000 р., там само) — педагог, фольклорист, краєзнавець, громадський діяч, самодіяльний композитор, художник / М. Ониськів, В. Уніят // Ониськів, М. Сподвижники поля духовного : Лауреати Всеукр. літ.-мист. та громад.-політ. премії імені Братів Богдана та Левка Лепких / М. Ониськів, В. Уніят. — Тернопіль, 2010. — С. 54—55.

Доля судила жити з піснею : Василь Подуфалий : бібліогр. покажч. / Терноп. обл. від-ня Укр. бібл. асоц., Бережан. централіз. бібл. система ; [уклад.] В. Палій. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2013. — 31 с.

18 ЧЕРВНЯ

80 років від дня народження Арсена Онуфрійовича Паламара

(18.06.1936) — письменника, публіциста, педагога

Народився 18 червня 1936 року в м. Копичинцях на Тернопіллі. Письменник, публіцист, педагог. Закінчив Чернівецький університет (1959, нині національний університет). Працював учителем, заступником директора у школах Луганської, Донецької, Тернопільської областей, редакціях тернопільських газет «Ровесник», «Вільне життя», «Свобода», «Тернопіль вечірній», керівником прес-служби Тернопільської облдержадміністрації.

Член Національних спілок журналістів (1972) та письменників (2000) України.

Автор перших в Україні книг морально-етичної тематики: «Етика — молодим» (1985), «Мудрость общения» (Москва, Російська Федерація, 1990); публіцистичних: «Життя наше дурне» (1995), «Третя руїна» (1999), «Деградація» (2004), «Чи ми, українці, одної крові?» (2008); численних публікацій в українських і закордонних виданнях.

(Із книги «Літературне Тернопілля»)

Література

Паламар, А. Деградація / А. Паламар. — Київ : Вид. центр «Просвіта», 2004. — 400 с.

Паламар, А. Третя руїна / А. Паламар. — Київ ; Харків ; Тернопіль ; Нью-Йорк : Вид-во М. П. Коць, 1998. — 252 с.

Паламар, А. О. Чи ми, українці, одної крові? : Роздуми над недолею : [публіцистика] / А. О. Паламар. — Київ : Вид. центр «Просвіта», 2008. — 398 с.

Паламар, А. Дух української нації. Звідки він береться і на що переводиться? / А. Паламар // Культура і життя. — 2009. — 15 квіт. — С. 4—5 : фот. ; 22 квіт. — С. 6—7 : фот.

Паламар, А. Жорстока правда буття : Творити серцем і розумом : [публіцистика] / А. Паламар // Літературна Україна. — 2008. — 17 лип. — С. 1, 3.

Паламар, А. Операція «Вісла» / А. Паламар // Тернопіль вечірній. — 2008. — 1—7 жовт. — С. 8. — (Депортація).

Паламар, А. Потрібна культурна революція / А. Паламар // Культура і життя. — 2008. — 10 груд. — С. 2.

Паламар, А. Темне майбутнє : уривок з книги «Деградація» / А. Паламар // Літературне Тернопілля, 1984—2007 рр. : антологія. — Тернопіль, 2007. — С. 449—456.

Паламар, А. Українська інтелігенція. Вона ще є чи її нема? / А. Паламар // Культура і життя. — 2009. — 4 лют. — С. 4—5 : портр. автора.

Паламар, А. Чи культурна наша культура? : [публіцистика] / А. Паламар // Тернопіль вечірній. — 2008. — 16—22 квіт. — С. 11—13.

Андрушків, Б. З великої любові чи з великої ненависті... / Б. Андрушків // Літературний Тернопіль. — 2009. — № 4. — С. 72—75. — (Роздуми на прочитаним). — Рец. на кн.: Паламар, А. О. Чи ми, українці, одної крові? : Роздуми над недолею / А. О. Паламар. — Київ : Вид. центр «Просвіта», 2008. — 398 с.

Заєць, В. Щаслива помилка Арсена Паламара / В. Заєць // Культура і життя. — 2005. — 6 квіт. — С. 2.

Орлевич, Л. Хто ми? Куди йдемо? / Л. Орлевич // Дзвін. — 2009. — № 8. — С. 143—144. — Рец. на кн.: Паламар, А. Третя руїна / А. Паламар. — Київ ; Харків ; Тернопіль ; Нью-Йорк : Вид-во М. П. Коць, 1998. — 252 с.

Арсен Паламар : [біогр. довідка] // Літературне Тернопілля, 1984—2007 рр. : антологія. — Тернопіль, 2007. — С. 448.

Арсен Паламар — письменник, публіцист, педагог : [біогр. довідка] // Письменники Тернопілля : Члени Нац. спілки письменників України. — Тернопіль, 2010. — С. 70 : фот.

Мельничук, Б. Паламар Арсен Онуфрійович (18.06.1936, м. Копичинці, нині Гусятин. р-ну) — педагог, письменник, публіцист / Б. Мельничук, В. Фроленков // Тернопільський енциклопедичний словник. — Тернопіль, 2008. — Т. 3 : П — Я. — С. 16 : фот.

27 ЧЕРВНЯ

60 років від дня народження Петра Івановича Довгошії

(27.06.1956) — педагога, журналіста, літературознавця

Народився 27 червня 1956 року в с. Великих Чорнокінцях Чортківського району. Після закінчення середньої школи навчався і з відзнакою закінчив

Кам'янець-Подільський педагогічний інститут (нині університет) за фахом «українська філологія». Учителював у школі в с. Поперечному Павлоградського району Дніпропетровської області, Барському ПТУ Вінницької області, середній школі в родинному селі.

З 1985 року — у м. Борщеві. Працював учителем школи, редактором районної газети «Надзбручанська правда» (від 1991 року — «За вільний край»), на керівних посадах у міській, районній радах, РДА. З 1989 року — голова «Просвіти» Борщівщини.

Збирає та записує фольклор. Організатор вечорів пам'яті Володимира Івасюка, Назарія Яремчука за участю режисера Василя Селезінки (м. Чернівці). Автор восьми науково-публіцистичних книг, понад 500 публікацій у ЗМІ. П. Довгошия — редактор шести збірок поезій Г. Костів-Гуски, у т. ч. «Червоні корали», «Зелені свята» (до обох книг написав передмови). Редактор радіо «Борщівський голос» (з 1994 р.). Ведучий численних ювілейних творчих вечорів, у т. ч. тріо «Солов'ї Галичини» (десятиліття творчості, Тернопільська обласна філармонія), Ганни Костів-Гуски (Тернопільський академічний обласний український драматичний театр ім. Т. Г. Шевченка). Модератор виставок чорної борщівської вишиванки, зокрема в Національному музеї етнографії (м. Київ), Національному музеї Гуцульщини (м. Коломия), мистецькому центрі «Атріум» (м. Тернопіль). Заслужений журналіст України, нагороджений головною відзнакою Всеукраїнського товариства «Просвіта» — медаллю «Будівничий України», лауреат премії Всеукраїнського благодійного фонду «Мальовнича Україна». У репертуарі Петра Довгошиї як виконавця — колядки, пісні, романси українською, російською, італійською, латвійською, польською, англійською, німецькою мовами.

Література

Довгошия, П. Борщівська «Просвіта»: минуле і сучасне / П. Довгошия. — Тернопіль : Джура, 2003. — 99 с.

Довгошия, П. Вони і час / П. Довгошия. — Тернопіль : Збруч, 2007. — 211 с.

Довгошия, П. Магія Чорних Кінців : іст.-публіцист. нарис. Ч. 1 / П. Довгошия. — Київ : Нічлава, 2006. — 433 с. : фот.

Довгошия, П. Песимістичні монологи оптиміста / П. Довгошия. — Тернопіль : Джура, 2002. — 100 с.

Довгошия, П. Хроніка великого мискоборства : листи до українця / П. Довгошия. — Тернопіль : Збруч, 2008. — 514 с.

Довгошия, П. Весняний реквієм : [військовий М. Григоришин загинув на Луганщині] / П. Довгошия // Свобода. — 2015. — 29 квіт. — С. 3 : фот.

Довгошия, П. Герої не вмирають — ідуть на небеса і залишаються в наших серцях... / П. Довгошия // Свобода. — 2015. — 14 січ. — С. 5 : фот.

Довгошия, П. Десять іпостасей Богдана Мельничука... Чи більше? / П. Довгошия // Галицький вісник плюс. — 2015. — 13 лют. — С. 8 : фот. — (Роси духовні).

Довгошия, П. 40 кетягів калини Ганни Костів-Гуски : [відома укр. поетеса відзначила ювілей творч. діяльності] / П. Довгошия // Свобода. — 2012. — 23 трав. — С. 12 : фот. — (Жінка і поезія).

Довгошия, П. «У сьняві бабиного літа» : [про творчість відомої укр. поетеси Г. Костів-Гуски] / П. Довгошия // Свобода. — 2007. — 18 квіт. — С. 5. — (Ювілей).

Вандзеляк, Г. Що поєднувало Івана Франка з Борщівським краєм? : [презентація книги «Увійти в таємниці духу: Іван Франко і Борщівський край» П. Довгошиї в бібліотеці-музеї «Літературне Тернопілля»] / Г. Вандзеляк // Свобода. — 2013. — 24 квіт. — С. 12 : фот.

Костів-Гуска, Г. Магія його Чорних Кінців : [про книгу «Магія Чорних Кінців» П. Довгошиї] / Г. Костів-Гуска // Свобода. — 2008. — 27 черв. — С. 6. — (Журналістське краєзнавство).

Лесицький, О. І ожили дорогі імена : [про книгу «Вони і час» журналіста П. Довгошиї] / О. Лесицький // Вільне життя. — 2008. — 26 січ. — С. 8. — (Репрезентації).

Лесицький, О. Слово про Кобзаря : [репрезентація книги «Увійти в таємниці духу: Іван Франко і Борщівський край» П. Довгошиї] / О. Лесицький // Вільне життя плюс. — 2012. — 22 черв. — С. 6. — (Репрезентації).

Довгошия Петро Іванович : [біогр. довідка] // Інформаційний простір Тернопілля. — Тернопіль, 2010. — С. 37 : фот.

Костів-Гуска, Г. Довгошия Петро Іванович (27.06.1956, с. Вел. Чорнокінці Чортків. р-ну) — педагог, журналіст, публіцист, громадський діяч, літературознавець / Г. Костів-Гуска, Б. Мельничук // Тернопільський енциклопедичний словник. — Тернопіль, 2009. — Т. 4 (додатковий) : А — Я. — С. 205 : фот.

80 років від дня народження Бориса Миколайовича Демківа

(20.07.1936—31.12.2001) — українського поета

Поет суворої ніжності

Кожен народ, який має таких видатних людей, яким для нас був поет Борис Демків, — безперечно, великий. Зрісши в простій родині, він важко працював усе життя. Та зумів піднятися над буденною суєтою, тонко відчув своє призначення як поета Галицької землі. Борис Демків — не лише минуле, це сучасність і майбутнє нашого краю. Для багатьох він був взірцем і учителем.

Народився 20 липня 1936 року в Тернополі в сім'ї робітника. Перші «університети» проходив на цілинних землях Казахстану і простим робітником на дільниці газопроводу «Дашава — Київ». Саме на цей період припадають його поетичні спроби.

З 1958 року на шпальтах газети «Вільне життя» з'являються його твори. Молодий поет відчував велику підтримку знаних літераторів і журналістів Тернополя. Особливо — Миколи Костенка. Борис Миколайович не завжди був зрозумілим простим людям чи колегам по перу. Він ніколи не вдавав великого «борця», а чесно плекав свій дар Божий. Це його перу належать крилаті слова про те, що поезія і віра в Бога ведуть до збереження людської душі. Усі непорозуміння й недоречності він розвіював своєю творчістю, своїми віршами так, щоб ніколи не було ніяких двозначностей. Мало хто з його сучасників міг би похвалитися такою високою духовною наснагою.

Правда, в його творчості також виникали колізії. Особливо тоді, коли до республіканського видавництва подав рукопис «Контрастів». Отут він уперше зіткнувся із страшною цензурою. Проте дуже схвально відгукувалися про творчість Бориса Демківа класики української літератури Максим Рильський, Павло Тичина, Олесь Гончар. (До речі, Борис Демків — один з небагатьох наших краян, хто брав участь у похороні Олесь Гончара).

З часом його поетична творчість набрала високого авторитету. Вихід у світ збірки «Суворі ніжність» став помітною подією в літературному житті України. Про нього, як поета, заговорили критики, науковці, старші колеги по перу. Усі відзначали народження нового таланту на поетичних теренах краю. У 1967 році Бориса Демківа одноголосно прийняли до письменницької організації України. Він став популярним і за межами Тернопілля. Пісню «Квіти ромена» співали різними мовами у всьому світі.

Борис Демків також знаходив час на громадську роботу, часто брав участь у літературно-мистецьких святах «Тернопільська весна», «Подільська намисто», «Прикарпатська мозаїка», «Тернове поле» та багатьох інших.

У Тернополі він упродовж багатьох років опікувався літературним клубом «Сонячні кларнети». Тут давав пугівку у творче життя таким нині відомим членам Національної спілки письменників України, як Ганна Костів-Гуска, Роман Качурівський, Ярослав Сачко, Богдан Бастюк та іншим.

Його твори перекладали російською, болгарською, білоруською, польською мовами. Бориса Демківа першим відзначили премією імені Степана Будного, а коли працював у журналі «Тернопіль», удостоїли Всеукраїнської премії імені Братів Лепких. У своїх спогадах мій батько, який довго працював разом з Борисом Демківим у журналі «Тернопіль», відзначає його скромність, культуру і високу порядність: ніколи нікого не образив, а завжди старався допомогти, чим міг. Про себе думав востаннє.

Він писав:

*Не вірши в Бога —
То повір хоч в себе,
Що чимось зможеш
Людам допомгти.
Щоб не здіймати
Вже очей до неба
І не молити:
Господи, прости!*

Свічка творчості Бориса Демківа ще не погасла, і пам'ять про поета-українця живе у наших серцях.

31 грудня 2001 року Борис Демків відійшов у вічність. А творчість його живе. За сприяння дочки Світлани вийшла збірка «Залишаю для вас». Допомогли у її виданні В. Барна — редактор збірки, поет та літературознавець М. Ониськів.

Життя пливе, розставляючи усе на свої місця. Хтось відходить у вічність, хтось народжується, політики займаються політиканством, хтось пре плуга, а хтось меле язиком, комусь, як завше, щастить, комусь ні. Поет Борис Демків завжди вболівав за людей, за стабільність в країні та її соборність.

І наче останнє прохання до людей звучать його слова:

*Буде Україна сильна і соборна,
І запанує на землі цій мир,
І зможемо надіятись на Бога
Лише тоді, як будемо людьми.*

С. Найчук

Література

Демків, Б. Залишаю для вас : поезія / Б. Демків. — Тернопіль : Горлиця, 2004. — 96 с.

Алея Зірок у Тернополі : [зірка Б. Демківа] // Свобода. — 2011. — 31 серп. — С. 5 : фот. — (Фотофакт).

Вандзеляк, Г. Нев'янучі квіти ромена Бориса Демківа / Г. Вандзеляк // Свобода. — 2013. — 26 лип. — С. 6 : портр. — (Наші незабутні).

Кулик, Н. Лірика Бориса Демківа : до 75-річчя від дня народж. поета / Н. Кулик // Літературний Тернопіль. — 2011. — № 2. — С. 60—72 : фот. — (Література рідного краю).

Мичко, С. Орфей Тернопілля / С. Мичко // Вільне життя плюс. — 2011. — 22 лип. — С. 5 : портр. — (У ці дні Борису Демківу виповнилося б 75).

Пам'яті автора «Квітів ромена» // Місто. — 2011. — 20 лип. — С. 9 : фот.

Чайківська, Я. Вшанували Бориса Демківа : [на будинку № 12, що на вул. Родини Барвінських, відкрили барельєф поета] / Я. Чайківська // Тернопіль вечірній. — 2011. — 31 серп. — С. 8 : фот.

Чайківська, Я. На Алеї зірок з'явилося перших чотири імені / Я. Чайківська // Тернопіль вечірній. — 2011. — 31 серп. — С. 5 : фот. — (Наша спадщина).

«Якби не було «Квітів ромена» Бориса Демківа, не було б і «Червоної рути», — зізнався Володимир Івасюк : 20 липня відомому терноп. поетові виповнилося б 75... // Нова Тернопільська газета. — 2011. — 20—26 лип. — С. 5 : фот.

Демків Борис : [біогр. довідка] // Літературне Тернопілля, 1984—2007 рр. : антологія. — Тернопіль, 2007. — С. 195—205 : фот.

Демків Борис — поет, публіцист, перекладач, редактор : [біогр. довідка] // Письменники Тернопілля : Члени Нац. спілки письменників України. — Тернопіль, 2010. — С. 34—35 : фот.

Мичко, С. Демків Борис Миколайович (20.07.1936, м. Тернопіль — 31.12.2001, м. Тернопіль) — поет, публіцист, перекладач / С. Мичко // Тернопільський енциклопедичний словник. — Тернопіль, 2005. — Т. 1 : А — Й. — С. 472—473 : фот.

Ониськів, М. Демків Борис Миколайович (20.07.1936 р., м. Тернопіль — 31.12.2001 р., м. Тернопіль) — поет, публіцист, перекладач / М. Ониськів, В. Уніят // Ониськів, М. Сподвижники поля духовного : Лауреати Всеукр. літ.-мист. та громад.-політ. премії ім. Братів Богдана та Левка Лепких / М. Ониськів, В. Уніят. — Тернопіль, 2010. — С. 28—29 : фот.

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2011 рік : бібліогр. покажч. Вип. 21 / уклад. М. Друневич. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2010. — 128 с.

Про Б. Демківа: С. 77—79.

11 СЕРПНЯ

90 років від дня народження

Петра Григоровича Баб'яка

(11.08.1926—16.06.2011) — літературознавця, бібліографа, архівіста, журналіста

Народився 11 серпня 1926 року в с. Великій Плавучі Козівського району. Закінчив філологічний факультет Львівського університету ім. І. Франка. Працював у львівській друкарні «Атлас» (1952—1953), видавництві Львівського університету (1953—1956). З 1956 року у Львівській науковій бібліотеці ім. В. Стефаніка на посадах: молодший бібліотекар, бібліотекар, бібліограф, головний бібліограф, завідувач сектору, науковий співробітник рукописного фонду.

Літературознавчі статті почав друкувати з 1970 року. Він є автор сотень публікацій, які друкувалися у наукових збірниках та газетах «Вільна Україна», «Ленінська молодь», «Літературна Україна», «Прикарпатська правда», «Ровесник», «Радянська Буковина», «Вінницька правда»... В 1972 році започаткував видання наукових праць, які виходили під різними назвами, в яких друкував свої статті: «Автографи українських письменників у відділі рукописів», «Автографи прогресивних чеських і словацьких письменників і вчених»... 1992 року ЛНБ започаткувала видання «Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка», у яких друкував свої розвідки про К. Сосенка, В. Січинського, Б. Лепкого, О. Барвінського, К. Попович-Боярську, К. Климович, В. Кушніра, І. Білецького, Т. Грушкевича, Л. Турбацького, К. Забілу, І. Левицького, О. Нижанківського, Я. Ярославенка... Він є автором науково-дослідницьких праць про М. Шашкевича, І. Франка, Ю. Федьковича, Марка Вовчка, Є. Ярошинську, Уляну Кравченко, Марка Черемшину, Б.-І. Антонича, Б. Лепкого. Крім того, він є автором десятків бібліографічних покажчиків переважно про письменників дорадянського періоду та «Особисті архівні фонди виддлыу рукописів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка» (1977, 1995). Упорядкував книгу Климентини Попович «Твори» (Львів, 1990).

Помер Петро Баб'як 16 червня 2011 року. Похований на цвинтарі, що знаходиться на вул. Тракт Глинянський у м. Львові.

Б. Савак

Література

Іванна Блажкевич : бібліогр. покажч. / уклад.: П. Г. Баб'як, В. І. Хома. — Львів : [б. в.], 1980. — 46 с.

Яків Струханчук. 1884—1937 : бібліогр. покажч. / уклад.: П. Баб'як, П. Медведик. — Київ : Обереги, 1993. — 56 с.

Баб'як, П. Євгенія Бохенська / П. Баб'як // Тернопіль. — 1992. — Дод. № 4 : Тернопільщина літературна, ч. 2. — С. 6 : фот.

Баб'як, П. Листи Богдана Лепкого до Володимира Гнатюка / П. Баб'як // Тернопіль. — 1991. — № 3. — С. 55. — (Епістолярні сюжети); № 4. — С. 53—54.

Баб'як, П. Листи Ксенофонта Сосенка до академіка Володимира Гнатюка / П. Баб'як // Тернопіль. — 1993. — № 3. — С. 28.

Вальо, М. Бібліотекар, бібліограф, архівіст / М. Вальо // Петро Баб'як : бібліогр. покажч. / уклад. Я. П. Сенік. — Львів, 2002. — С. 3—6.

Дуда, І. Тернопільщина літературна : 325 імен на карті області : пугівник / І. Дуда. — Тернопіль : Ред.-вид. від. облполіграфвидаву, 1990. — 76 с.

Про П. Баб'яка: С. 43.

Подуфалий, В. Бібліограф : до 70-річчя від дня народж. Петра Баб'яка / В. Подуфалий // Тернопілля'96 : регіон. річник. — Тернопіль, 1995. — С. 496—497.

Савак, Б. М. Петро Баб'як (1926—2011) — літературознавець, бібліограф, архівіст, журналіст / Б. М. Савак // Савак, Б. М. Мої друзі та знайомі : спогади, розповіді / Б. М. Савак. — Тернопіль, 2013. — С. 11—16.

Сніцарчук, Л. Баб'як Петро Григорович (11.08.1926, с. Велика Плавуча, тепер Козів. р-ну Терноп. обл.) — український літературознавець, бібліограф, архівіст, журналіст / Л. Сніцарчук // Українська журналістика в іменах : матеріали до енциклопед. словника. — Львів, 1999. — Вип. 6. — С. 9—13.

Хома, В. Петро Баб'як — український літературознавець і бібліограф / В. Хома // Хома, В. Літературно-мистецька Козівщина / В. Хома. — Тернопіль, 2003. — С. 99—100.

Дем'ян, Г. Петро Баб'як / Г. Дем'ян // Тернопіль. — 1992. — Дод. № 4 : Тернопільщина літературна, ч. 2. — С. 6 : фот.

Добрий, І. Земляк про земляка / І. Добрий // Русалка Дністрова. — 1994. — Чис. 10. — С. 4. — (Полиця бібліофіла).

Подуфалий, В. Збирач золотих зернин / В. Подуфалий // Свобода. — 1996. — 10 серп. — С. 2 : фот.

Подуфалий, В. Збирач золотих зернин : до 70-річчя від дня народж. Петра Баб'яка / В. Подуфалий // Вільне слово. — 1996. — 9 серп. — С. 2 : фот. — (Наш календар).

Хома, В. Петро Баб'як / В. Хома // Радянське слово. — 1990. — 24 берез. — С. [3]. — (Літературна енциклопедія Козівщини).

Мельничук, Б. Баб'як Петро Григорович (11.08.1926, с. Велика Плавуча, нині Козів. р-ну) — літературознавець, бібліограф, архівіст, журналіст / Б. Мельничук // Тернопільський енциклопедичний словник. — Тернопіль, 2005. — Т. 1 : А — Й. — С. 63—64.

Петро Баб'як : бібліогр. покажч. / уклад. Я. П. Сенік ; передм. М. А. Вальо. — Львів, 2002. — 73 с., 9 с. фот.

29 СЕРПНЯ

60 років від дня народження Михайла Степановича Рудзінського

(29.08.1956) — музиканта, педагога

Народився 29 серпня 1956 року в с. Плебанівці Тербовлянського району. Після закінчення в 1976 році Тернопільського музичного училища навчався в Одеській консерваторії (заочно). Від 1979 року працював викладачем класу ударних інструментів у Тернопільському музичному училищі ім. С. Крушельницької, а з 2003 року очолює даний навчальний заклад.

Відмінник освіти України (2006).

Учасник міжнародних фестивалів у Бельгії, Іспанії, Люксембурзі, Німеччині, Польщі, Франції. Автор методичних розробок, творів для духових та ударних інструментів.

Література

Рудзінський, М. Де краса й музика, там і життя : [до 50-річчя із часу заснування Терноп. обл. держ. муз. уч-ща ім. С. Крушельницької] / М. Рудзінський // Свобода. — 2008. — 17 трав. — С. 1 : фот. — (Мистецтво вічне).

Рудзінський, М. Збудуймо Україну для дітей і онуків : [розмова з директором Терноп. обл. держ. муз. уч-ща ім. С. Крушельницької] / вела Т. Петрук // Соломія. — 2011. — № 2 (черв.). — С. 1, 2.

Рудзінський, М. Михайло Рудзінський: «Нація починається з духовності та культури»: [бесіда з директором Терноп. обл. держ. муз. уч-ща

ім. С. Крушельницької] / провела М. Чорненька // Соломія. — 2015. — № 1 (січ. — берез.). — С. 1 : фот. — (Лауреат конкурсу «Людина року — 2014»).

Рудзінський, М. «Наш оркестр — найкращий...»: студенти Терноп. музичилища стали найкращими на фест-конкурсі духових оркестрів у місті Моршині / М. Рудзінський // 20 хвилин. — 2010. — 22 січ. — С. 14 : фот.

Рудзінський, М. Тернопільські духовики підкорили Моршин : гран-прі Всеукр. фестивалю-конкурсу духових оркестрів / М. Рудзінський // Вільне життя плюс. — 2010. — 15 січ. — С. 8. — (Мистецтво вічне).

Рудзінський, М. Тернопільському музичному училищу — 50! : [бесіда з директором Терноп. обл. держ. муз. уч-ща ім. С. Крушельницької] / провела В. Матола // Експрес. — 2008. — 15—22 трав. — С. 14.

Рудзінський, М. Щаслива зірка й літа в п'ятірках : [розмова з директором Терноп. обл. держ. муз. уч-ща з нагоди 55-річчя із часу створення навч. закладу і 50-річчя із часу присвоєння йому імені С. Крушельницької] / вела В. Собуцька // Свобода. — 2013. — 24 трав. — С. 7 : фот. — (Хай буде музика).

Те ж // Соломія. — 2013. — Спец. вип. (трав.). — С. 1 : фот. — (Музики на гостинах).

Букало, Н. Зустріч поколінь : свій творч. звіт під назвою «Незгасаюча ватра поколінь» студенти й випускники відділу ударних інструментів музичилища присвятили 30-річчю творч. діяльності директора, клас викладача-методиста М. С. Рудзінського / Н. Букало // Свобода. — 2009. — 12 черв. — С. 5.

Букало, Н. Незгасаюча ватра поколінь : до 30-річчя творч. діяльності Михайла Рудзінського / Н. Букало // Соломія. — 2009. — № 2 (черв.). — С. 2 : фот.

Золотнюк, А. Творчі ритми : [концерт, присвяч. 30-літтю творч. діяльності педагога, дир. Терноп. обл. держ. муз. уч-ща ім. С. Крушельницької М. Рудзінського] / А. Золотнюк // Вільне життя. — 2009. — 6 трав. — С. 4. — (У концертних залах).

Лауреати конкурсу «Людина року — 2014» : [М. С. Рудзінський] // Вільне життя плюс. — 2014. — 31 груд. — С. 1.

Штокало-Пархомчук, Я. Лід на річці рубала, і засніженим полем ходила : [про дитинство дир. Терноп. обл. держ. муз. уч-ща ім. С. Крушельницької М. С. Рудзінського] / Я. Штокало-Пархомчук // Вільне життя плюс. — 2014. — 23 квіт. — С. 4 : фот. кольор. — (Десятки літ і зим).

Ониськів, М. Соломія зоря ; Михайлові Рудзінському ; Концерт / М. Ониськів // Вільне життя плюс. — 2013. — 17 трав. — С. 3. — (Мистецькі присвяти).

Савак, Б. Рудзінський Михайло Степанович (29.08.1956, с. Плебанівка Тербовлян. р-ну) — музикант, педагог / Б. Савак // Тернопільський енциклопедичний словник. — Тернопіль, 2008. — Т. 3 : П — Я. — С. 203.

СЕРПЕНЬ — ВЕРЕСЕНЬ

100 років із часу героїчних боїв на Лисоні

(серпень — вересень 1916)

Місце звитяги — Лисоня

*На схилах Лисоні
Квітує калина,
І маки червоні в житах.
Тут слава витає,
Стрільців величчя,
Що в битвах лягли на полях.*

Б. Тихий

2016 року відзначатимемо 100-ту річницю кровопролитних боїв на горі Лисоні, де в серпні — вересні 1916 року Українські січові стрільці своїми молодими грудьми і життям поставили перед переважаючими силами противника нездоланний заслін.

Російський царат посилав військо, щоб прибрати до своїх рук Галичину. На окупованих землях закрили українські видавництва, розгромили осередки «Просвіти», представників місцевого духовенства заарештували й заслали до Московської губернії.

Протидія українців-галичан була закономірною. Легіон УСС став виразником й оборонцем прав та сподівань свого народу, захисником рідного краю. Разом з тим, бої Легіону УСС з частинами російської армії можна сміливо назвати братовбивчими. Адже російська армія рекрутувала мільйони українців зі східних областей, аби їх руками захопити західні землі.

Головні бої відбувались при обороні Бережан, над річкою Ценівкою біля Потутор, на Лисоні. Не один раз січові стрільці рятували безнадійні ситуації, в які потрапляли австро-угорські війська.

Так було 3 вересня 1916 року, коли січові стрільці відбили натиск ворога на Лисоні. 16 вересня на Диких Ланах росіяни атакували турецький полк, але ситуацію виправили січові стрільці, відкинувши загарбників до річки Золотої Липи. 29—30 вересня відбувся третій бій на Лисоні. 30 вересня московські війська розбили оборонні позиції австрійців і підійшли до позицій, які займали січові стрільці.

Бої за гору Лисоню в історію Легіону УСС увійшли під назвою «кривавий тан». Полк УСС був оточений росіянами. Без спорядження і допомоги його залишки потрапили в полон. Інших відіслали до коша. З цих часів походить відома стрілецька пісня «Як з Бережан до кадри січовики манджали...».

Зусиллями стрілецьких куренів, завдяки їх героїському чину був ліквідований прорив російських військ на Бережани. В околицях міста, на схилах Лисоні, у кривавих боях полк УСС утратив убитими, полоненими й пораненими більше тисячі старшин та стрільців. Із 44 старшин у строю залишилось 16. Своєрідним реквіємом полеглим звучали слова пісні Р. Купчинського «Заквітчали дівчатонька», яку він написав на смерть убитого на Лисоні й похованого під Вільховцем підхорунжого Мальованого.

Обороною Бережан завершився один із періодів змагань стрілецтва, з якого воно вийшло ослабленим, але ідейно загартованим, з відновленою ідеєю Українського війська.

Українські січові стрільці покрили себе звитягою в Першій світовій війні. Місцем їх бойового хрещення стали Карпати — гора Маківка. Друге з честю витримали на Лисоні. Це гора слави і мужності стрілецтва, вона — символ нескореного національного духу й свободи нашого народу.

Дорого заплатили стрільці за звитягу. На знак любові й пошани в 1927 році представники Товариства охорони військових могил прибули на місце колишніх подій. Діти збирали останки воїнів, кістки зносили кошиками, возами звозили землю і насипали могилу. 19 вересня того ж року відбувся великий здвиг «Лугів» Бережанщини за участю лугового оркестру Рогатина під керівництвом колишнього старшини УСС М. Угриня-Безгрішного. На могилі січових стрільців промовляла письменниця і громадська діячка Іванна Блажкевич.

У 1929 році польські власті сплюндрували й розкопали могилу, але народ її відновив. Як згадує мій батько, вперше він побував на Лисоні весною 1946 року. Верх могили був розкопаний, біля підніжжя лежав великий березовий хрест, а поблизу нього — вінок із колючого дроту.

Лисоня — це одночасно триумф і Голгофа для січових стрільців. А для нашого покоління вона стала П'ємонт національного відродження. Саме тут 30 серпня 1989 року вперше на Тернопільщині юнаки із Шибалина підняли синьо-жовтий прапор. У 1990 році громада знов відновила на Лисоні стрілецьку могилу, сюди привезли землю з могили кошового отамана Запорізької Січі Івана Сірка. У серпні 1990 року на горі відбулося багатолюдне вшанування пам'яті січових стрільців. Священики відслужили панахиду, над могилою здійнявся синьо-жовтий прапор. Серед тих, хто піднімав прапор, був колишній січовий стрілець Дмитро Смачило. 18 вересня 1994 року величавий Меморіал на Лисоні увіковічив безсмертну пам'ять

січових стрільців. Він став символом боротьби українського народу за утвердження державної незалежності.

О. Гурська

Література

Липовецький, С. Українські січові стрільці: галицькі воїни Архистратига Михаїла / С. Липовецький. — Київ : Укр. вид. спілка, 2010. — 96 с. : фот., портр.

Гора Лисоня: С. 51—52.

Золотнюк, А. Виявили нове поховання : [часів Першої світової війни] / А. Золотнюк // Вільне життя плюс. — 2013. — 11 жовт. — С. 6. — (Без забуття).

Матейко, Р. Дзвони Лисоні будять серця / Р. Матейко // Вісник Надзбруччя. — 2011. — 16 верес. — С. 3 : фот. — (Пам'ять).

Троханяк, О. Бої на горі Лисоня — невмируща сторінка бойового літопису полку Українських січових стрільців / О. Троханяк // Наукові записки. Серія: Історія / Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. — Тернопіль, 2009. — Вип. 3. — С. 55—58.

Чин і пам'ять Лисоні : за спогадами Степана Ріпецького // Бережанське віче. — 2010. — 27 серп. — С. 1, 4—5 : фот.

Вільшаненко, М. Усуєвське подвижництво, патріотичний порив уже ціле сторіччя є прикладом самопожертви для українців : [реконструкція бою на Лисоні] / М. Вільшаненко // Медична академія. — 2014. — 11 верес. — С. 11 : фот.

Луків, Н. На Лисоні стріляли гармати : [реконструкція бою на Лисоні] / Н. Луків // Свобода. — 2014. — 13 серп. — С. 11 : фот. — (До 100-річчя Легіону УСС).

Шот, М. «Розпочали стрільці січовії з москалями тан» : майже 100 років тому на горі Лисоня на Бережанщині усуси відстояли дорогою ціною честь українського імені : [воєнно-іст. відтворення бойових дій на Лисоні] / М. Шот // Урядовий кур'єр. — 2014. — 12 верес. — С. 9 : фот. — (Героїка).

Будар, Т. «Дзвони Лисоні» — спогад про «кривавий тан» українських героїв : [VIII Регіон. фестиваль стрілецької та повстанської пісні] / Т. Будар // Свобода. — 2013. — 27 верес. — С. 2 : фот. — (Як з Бережан до кадри...).

Лисоня — символ героїзму : [VI Регіон. фестиваль стрілецької та повстанської пісні «Дзвони Лисоні»] // Свобода. — 2011. — 7 верес. — С. 4 : фот. — (Патріотичний фестиваль).

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2011 рік : бібліогр. покажч. Вип. 21 / уклад. М. Друневич. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2010. — 128 с.

Про бої на Лисоні: С. 83—86.

13 ВЕРЕСНЯ

85 років від дня народження Бориса Микитовича Харчука

(13.09.1931—16.01.1988) — українського письменника

Письменник, якого не забути

Він народився 13 вересня 1931 року в селі Лози Збараського району — ще «за Польщі». А вищу освіту здобув (23-річним) у Полтавському пединституті. Вчила його письменницькому ремеслу й Москва — закінчив Вищі літературні курси при Літінституті ім. О. М. Горького. Докладав свою частку у формуванні молодого письменника і комсомол: Борис працював в апараті ЦК ЛКСМУ, був головним редактором часопису для найменших — журналу «Малютко», який він, власне, і створював.

Але справжнім, найголовнішим його учителем було саме життя, основним об'єктом його художницьких досліджень стала доля народу, доля рідного краю. А найбільш вдячними учнями Бориса Микитовича виявилися його читачі — хоч дітки, яким він відкривав ази людського всесвіту, хоч і навіть старші за автора газди, яких він наvertsав на шлях істини. А істину життя письменник Харчук розумів глибоко і осягав всебічно — він був талановитим митцем слова і щирим літописцем свого народу, не терпів халтури і поверховості, за що й діставалися тяжкі удари. І прожив усього п'ятдесят шість років і чотири місяці — надто короткий вік як для людини, вродженої здоровою і витривалою. Та інфаркти дістають передусім найчутливіші серця. Серце ж Бориса Микитовича було щедро відкрите для людей з їхніми бідами і болями, можливо, було аж надто чутливе до зла, неправди, несправедливості. Хоч як у справжнього письменника воно інакшим і бути не могло.

Перша книжка повістей та оповідань «Йосип з гроша здачі» вийшла, коли письменнику було 26. Потім були «З роздоріжжя», «Станція «Настуся», «Закам'янілий вогонь», «Зазимки і весни» (для дітей), «Неслава», «Горохове чудо», «Помста», «Материнська любов», «Місяць над майданом» — все це творчі набутки кінця 50 — 60-х років. Середина 70-х у бібліографії видань — наче пустка. Ні, це не свідчення творчого простою письменника. Це період косовиці і молотьби старателів від ідеології у самому письменницькому середовищі. Б. Харчука звинувачують у націоналізмі, йому присвячують

розгромні статті, його ім'я позначається чорною міткою на численних творчих і партійних зібраннях.

А він справді заслуговував уваги і з боку громадськості, і від літературної братії, і від учених мужів та критиків. Тільки ж не голобельної, не знищувальної, а солідної, виваженої, компетентної. Бо його твори — гарний здобуток в літературному процесі. І міг би бути ще вагомішим і довготривалішим, якби ж... Оцим «якби ж...» позначена вся історія української літератури радянського періоду, починаючи із середини 20-х років, відколи Комуністична партія прицілилась до творчої та наукової інтелігенції, набираючи обертів у її притиску — аж до цупких обіймів, що здавлювали дихання, нерідко позбавляючи не тільки свободи творчості, а й самого життя. І, як не сумно це констатувати, завжди знаходилися «підручні партії» з-поміж «побратимів по перу», з намови чи за доносами яких пригнічували, розтоптували, нищили найталановитіших, найправдивіших.

У 80-х роках штучно створене напіврепресивне силове поле навколо Бориса Харчука було дещо послаблене. Знову виходять його книги — збірка нарисів «Розстріляні ночі», книги повістей «Невлівиме літо» і «Подорож до зубра», роман «Кревняки». Його ім'я ряснить у літературно-критичних оглядах в числі найпомітніших здобутків літпроцесу. Вдалося перевидати його роман «Волинь» у чотирьох книгах, написаний у 1959—1965 роках, за який у 70-х роках і зловтішалися над письменником «колеги» — ревнителі ідеологічної цноти.

Та письменник собі не зрадив. Уже після його смерті було опубліковано повість, яка вразила читацьку громаду трагічною долею ніжного і чистого кохання двох юних сердець, — радянського лейтенанта з-поміж тих військовиків, яких Москва прислала на західноукраїнську землю нищити «бандерівців», і місцевої дівчини, яка щиро вірила у патріотичні наміри земляків-бойовиків, котрі вдень ховалися у схронах, а вночі винищували «визволителів», що прийшли зі сходу. Нинішнім дискусантам та новому поколінню ідеологів протистояння і непримиренності прочитати б той художній твір, як достовірне свідчення письменника, якого вже стільки років немає серед нас, але який знав проблему зсередини, котра струмом високої напруги поєднала двоє юних сердець і спопелила їх.

...Мені пощастило понад 20 років бути близько знайомим з Борисом Харчуком. Тож усе те, що довелося пережити письменникові, знаю не з чужих переказів. Мав нагоду спостерігати, скільки радості (зі смутком упереміш) з'явилось на обличчі Бориса Микитовича, коли запропонував йому готувати до перевидання у видавництві «Дніпро», де тоді працював, так жорстоко потоптаний роман «Волинь». Разом з дуже прихильним до нього Іваном Васильовичем Сподаренком та земляком письменника «укоопспілковцем» Борисом Йосиповичем Левчуком восени 1987-го ми домовлялися про дружню зустріч. Відкладалося зібрання з дня на день, від одного вихідного до другого. І коли нарешті товариство ніби «дозріло», я зателефонував Борису Микитовичу. «Ой, не вийде: їду в Дубулти. Повернуся — зустрінемось. Тепер уже збір за мною», — це були останні слова, які випало почути з уст Бориса Харчука.

З Прибалтики він повернувся в домовині. І зібрав-таки нас. Щоб попрощатися назавжди. Прощатися, але не забути. Бо ж такі люди, як Борис Харчук, не забуваються. А його місце в українській літературі, а отже, і в пам'яті народу нетлінне.

В. Біленко

Література

Харчук, Б. Вишневі ночі : три повісті про любов і зраду / Б. Харчук. — Тернопіль : Джура, 2009. — 188 с.

Харчук, Б. Окрушини думок : [афоризми] / Б. Харчук ; дібрав М. Ониськів // Вільне життя плюс. — 2012. — 4 трав. — С. 9. — (Занотуйте).

Василишин, О. Вивчення творчості Бориса Харчука в школі : матеріали до уроків / О. Василишин, І. Василишин, І. Равлів. — Тернопіль : Мандрівець, 2009. — 108 с.

Бойко, О. «Мое серце у грудях вічності — у слові» : нашому земляку, письменнику, вірному сину України Б. Харчуку виповнилося б 80 років / О. Бойко // Народне слово. — 2011. — 9 верес. — С. 4 : портр.

Василишин, О. Як прославилася Харчукова «Неслава» : [про долю книги «Неслава» Б. Харчука] / О. Василишин // Слово і час. — 2011. — № 8. — С. 96—98.

Заоборна, М. Асоціативний аспект художньої картини світу Бориса Харчука / М. Заоборна // Наукові записки. Серія: Мовознавство / Терноп. нац. ун-т ім. В. Гнатюка. — Тернопіль, 2012. — Вип. 2.2011/1.2012. — С. 6—15.

Кушнірук, Н. Романістика Бориса Харчука : специфіка епічного мислення / Н. Кушнірук // Магістр / Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. — Тернопіль, 2012. — Вип. 16. — С. 34—35.

Мельничук, Б. Він допоміг розвалити імперію : 80 років від дня народж. Б. Харчука / Б. Мельничук // Тернопіль вечірній. — 2011. — 14 верес. — С. 8 : портр.

Мовчан, О. Уроки життя і людської долі : за повістю Бориса Харчука «Планетник» / О. Мовчан // Українська мова й література в сучасній школі. — 2012. — № 6. — С. 60—62 : портр.

Назар, М. Пам'ять Бориса Харчука вшанували на малій батьківщині / М. Назар // Народне слово. — 2011. — 23 верес. — С. 4 : фот.

Черемшинський, О. Борис Харчук, Велеснів і його «Планетник» / О. Черемшинський // Літературний Тернопіль. — 2011. — № 4. — С. 134—136. — (Видатні земляки).

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2011 рік : бібліогр. покажч. Вип. 21 / уклад. М. Друневич. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2010. — 128 с.

Про Б. Харчука: С. 90—93.

14 ВЕРЕСНЯ

85 років від дня народження Івана Михайловича Гермаківського

(14.09.1931—2.03.2006) — журналіста, письменника

Він просто любив людей

Іван Михайлович Гермаківський народився 14 вересня 1931 року в маленькому селі Кізя-Кудринецька Кам'янець-Подільського району Хмельницької області. Межувало воно з Борщівським районом — за Збручем вже виднілися Кудринці. Оскільки в його селі школа була семирічною, то середню хлопець закінчував у Мельниці-Подільській, яка тоді була районним центром.

Новий учень нічим не відрізнявся з-поміж інших. Анастасія Михайлівна, дружина, згадувала, що він був худенький, невисокого зросту, в куцій куфайчині. Був дуже стараним, добре вчився і багато читав. Любов до книг тягнулася ще з раннього дитинства. Вже згодом пані Анастасія довідалася, що мама новачка продавала мед із власної пасіки, за вилучені гроші купувала синові книги. Цікавим було знайомство вчительки з новими учнями на початку навчального року. Коли дійшла черга до новоприбулого, вона запитала: «А як ваше прізвище?» «Гермаківський», — відповів той. «Ви що, з Гермаківки родом? (Недалеко від Мельниці-Подільської є село з такою

назвою. — Авт.). Я ж вас запитую про прізвище!» Всі у класі дружно засміялися.

З новеньким учнем із-за Збруча, як тоді називали хмельничан, пані Анастасія була сусідкою: він жив на квартирі в будинку, що межував з її хатою. Так вони і познайомилися. Згодом, після закінчення школи, доля закинула їх здобувати вищу освіту в одне місто — Чернівці.

А по закінченні філологічного факультету Чернівецького університету молодого вчителя української мови і літератури скеровують до Мельниці-Подільської. Тут вони й побралися з Анастасією Михайлівною і жили в домі її батьків, а згодом звели власний будинок.

Усе своє життя Іван Михайлович згадував ці роки як найкращі, а тутешніх людей просто обохнював. Як, зрештою, і вони його. Вже коли був на постійній роботі в Тернополі, колишні учні щороку запрошували його на зустріч випускників, і він з великим задоволенням їздив туди сорок років поспіль.

«Собкор всея України»

Якось у Мельниці-Подільській І. Гермаківському запропонували очолити районну газету, де відповідальним секретарем був Петро Ковальчук. З цього часу і почалась журналістська епопея Івана Михайловича. А коли район розформували і газету закрили, працював власним кореспондентом обласної газети «Вільне життя», пізніше був тут завідувачем відділу сільського господарства, заступником редактора, а з 1977 по 1983 рік — редактором.

Московські журналісти із «Сельской жизни», де Іван Михайлович працював власкором по західних областях України, жартома називали його «собкор всея України». В цьому жарті була частка правди. Із чотирьох власних кореспондентів по Україні матеріали за підписами І. Гермаківського відзначалися на кожній редакційній летучці, засіданні редколегії.

Власкор усім власкорам

У кінці 60-х років Іван Гермаківський був власкором газети «Вільне життя». Ось як згадував той час заслужений журналіст України Володимир Сушкевич, який працював з ним у ті роки: «На основі його матеріалів можна було видати підручник для студентів факультету журналістики, аби вони мали змогу переконатися, що чудовим журналістом можна бути, живучи й у віддаленому районі. Іван Михайлович жив у Мельниці-Подільській, що входила до Борщівського району. Його власкорівство поширювалося і на Заліщицький район. Здавалося б, поле діяльності невелике, але які матеріали він надсилав! Вони були актуальні, різнобічні й надзвичайно цікаві. Подекуди теми для них знаходив за межами свого району.

Якось він випадково дізнався, що в Заліщиках живе чоловік, в якого гостювала знаменита актриса Марія Заньковецька. У нього начебто ще й досі зберігається її корсетка, яку вона чи то забула, чи то подарувала господарю.

Звісно, Іван Михайлович поїхав у Заліщики, відшукав ту людину і написав надзвичайно цікавий матеріал «Карсетка Заньковецької».

Я тоді працював у секретаріаті разом зі славетним Борисом Мінцом. Часи були складні, треба було заповнювати газету сухими партійними звітами. Але матеріали власкора Гермаківського були поза конкуренцією: вони прикрашали номер, робили його цікавим.

Він багато писав, тому бувало, його дописи залежувались, то він тоді приходив до секретаріату і казав: «Хлопці, я розумію, що ваш «склад» завалений і що вам важко. Але поганий той завскладом, який не вмiє вмiло розпорядитися товаром». Ось так він нам дорікав за затримку його матеріалів. Був педантом у кращому розумінні цього слова, бо вмів переконати, спокійно, без скандалів висловити свою претензію.

А вже коли був редактором «Вільного життя», то часто критично зауважував: «У цьому номері є багато всього, але от якоїсь родзинки не вистачає. Давайте побільше цікавого!»

Був дуже чуйним керівником. За його сприяння багато хто із журналістів отримав житло, когось він порятував від біди, комусь дав слушну пораду. Таким він був і таким залишився у моїй пам'яті».

Помер Іван Гермаківський 2 березня 2006 року в м. Тернополі.

І. Мадзій

Література

Гермаківський, І. На чатах волі: Безпретензійні штрихи з життя й боротьби підпільників і воїнів ОУН — УПА / І. Гермаківський. — Тернопіль : Джура, 2001. — 192 с.

Гермаківський, І. Шипуни: роман-трилогія : у 3 кн. / І. Гермаківський. — Тернопіль : Лілея, 2003—2004.

Кн. 1 : Предтеча. — 2003. — 224 с.

Кн. 2 : У полісках зорі. — 2003. — 199 с.

Кн. 3 : Повернення неблудного. — 2004. — 207 с.

Гермаківський, І. Ярилове чересло: штрихи до портрета сучасного українського фермера / І. Гермаківський. — Тернопіль : Горлиця, 2001. — 152 с.

Гермаківський, І. Уривок з роману «У полісках зорі» / І. Гермаківський // Літературне Тернопілля, 1984—2007 рр. : антологія. — Тернопіль, 2007. — С. 143—153.

Мадзій, І. Він просто любив людей / І. Мадзій // Вільне життя. — 2006. — 1 лип. — С. 8 : фот. — (Слово про колишнього редактора «Вільного життя»).

Ониськів, М. Гермаківський Іван Михайлович (14.09.1931, с. Кізя-Кудринська Кам'янець-Подільського району Хмельницької області — 2.03.2006, м. Тернопіль, похований у смт Мельниця-Подільська Борщівського району) — письменник, журналіст, фольклорист, лауреат літературно-мистецької премії ім. Братів Лепких (2002, за серію романів на національно-визвольну тематику) / М. Ониськів, В. Уніят // Ониськів, М. Сподвижники поля духовного: Лауреати Всеукр. літ.-мист. та громад.-політ. премії ім. Братів Богдана та Левка Лепких / М. Ониськів, В. Уніят. — Тернопіль, 2010. — С. 23—24 : фот.

Скоробагатий, Б. Прозаїк епічних овидів / Б. Скоробагатий // Свобода. — 2006. — 13 верес. — С. 6 : фот. — (До 75-річчя Івана Гермаківського).

Іван Гермаківський : [на 75-му році життя перестало битися серце відомого письменника, журналіста й фольклориста] // Літературна Україна. — 2006. — 30 верес. — С. 2 : портр.

Іван Гермаківський — письменник, журналіст, фольклорист : [біогр. довідка] // Літературне Тернопілля, 1984—2007 рр. : антологія. — Тернопіль, 2007. — С. 142 : фот.

Іван Гермаківський — письменник, журналіст, фольклорист, громадський діяч : [біогр. довідка] // Письменники Тернопілля : Члени Нац. спілки письменників України. — Тернопіль, 2010. — С. 25 : фот.

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2006 рік : бібліогр. покажч. Вип. 16 / уклад. М. Друневич. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2005. — 128 с.

Про І. Гермаківського: С. 92—94.

24 ВЕРЕСНЯ

60 років від дня народження Василя Йосиповича Тракала

(24.09.1956) — журналіста, письменника, громадського діяча

Народився 24 вересня 1956 року в смт Товстому Заліщицького району. Письменник, публіцист, громадський діяч. У 1979 році закінчив факультет журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Працював у редакціях районної газети Чернівецької області й Чернівецького обласного радіомовлення, коректором газети «Будівельник» у м. Тернополі. З 1983 року — завідувач відділу районної газети «Перемога».

З 1991 року — головний редактор Бучацької районної газети «Нова доба», перший заступник генерального директора Тернопільської державної телерадіокомпанії. Заслужений журналіст України (2002). Нагороджений Почесним знаком НСЖУ (2006) та Золотою медаллю української журналістики НСЖУ (2009). Член Національних спілок журналістів (1984) та письменників (2004) України. Член правління обласної організації Національної спілки журналістів України.

Лауреат премії «Золоте перо» (1994), першої премії Нью-Йоркського Українського Вільного Університету — фонду Воляників-Швабінських (2001), Всеукраїнської літературно-мистецької премії імені Братів Богдана і Левка Лепких (2006). Власний кореспондент обласної газети «Свобода» у Бучацькому, Заліщицькому та Монастириському районах. Депутат Бучацької районної ради.

Автор документальної повісті «Три кола пошани» (1990), роману «Колонія» (1998). Упорядкував книги «Бучаччина: історія сучасності», «Береги свободи слова» (обидві — 2008). Публікації В. Тракала друкувалися в журналах «Сучасність», «Дзвін», «Тернопіль», українській і зарубіжній пресі.

Література

Тракало, В. Колонія : роман / В. Тракало ; післямова А. Погрібного. — Тернопіль : Збруч, 1998. — 830 с.

Феномен Зеленої : [село Бучац. р-ну] / автори ідеї, тексту В. Тракало, В. Мельничук. — Тернопіль : Збруч, 2011. — 110 с.

Мельник, П. Енергетика його пера скликала на зустріч з Василем Тракалом шанувальників творчості письменника у Товстому [Заліщ. р-ну] / П. Мельник // Колос. — 2011. — 11 листоп. — С. 4 : фот. — (Мистецька світлиця).

Мельничук, Б. Друга «Волинь» : [про творчість В. Тракала] / Б. Мельничук // Тернопіль. — 1995. — № 2. — С. 34.

Новосядлий, Б. Квіти вдячності краю : [творча зустріч В. Тракала з мешканцями смт Товстого Заліщ. р-ну] / Б. Новосядлий // Свобода. — 2003. — 2 серп. — (Зустрічі).

Коропецька, У. Творці новітнього літопису : [про книгу «Феномен Зеленої» В. Тракала та В. Мельничука] / У. Коропецька, Б. Мельничук // Вільне життя плюс. — 2011. — 18 листоп. — С. 1. — (Щойно з друку).

Мельничук, Б. Родом із «Колонії» : [про роман В. Тракала, який побачив світ у вид-ві «Збруч»] / Б. Мельничук // Свобода. — 1999. — 1 лип. — (Щойно з друку).

Николин, М. Важкі кайдани упадуть... / М. Николин // Тернопілля'98—99 : регіон. річник. — Тернопіль, 2002. — С. 390—391. — (Трислів'я на виданий 1999 р. «Збручем» роман Василя Тракала «Колонія»).

Сорока, П. Шляхами народної волі / П. Сорока // Тернопілля'98—99 : регіон. річник. — Тернопіль, 2002. — С. 388—390. — (Трислів'я на виданий 1999 р. «Збручем» роман Василя Тракала «Колонія»).

Томин, В. Третя «дитина» Василя Тракала / В. Томин // Тернопілля'98—99 : регіон. річник. — Тернопіль, 2002. — С. 392. — (Трислів'я на виданий 1999 р. «Збручем» роман Василя Тракала «Колонія»).

Яремчук, Х. «Просвіта» кличе до дій: [про роман «Колонія» В. Тракала] / Х. Яремчук // Вільне життя. — 2003. — 8 квіт. — (Світ нашої духовності).

Барна, В. Тракало Василь Йосипович (24.09.1956, смт Товсте Заліщиц. р-ну) — журналіст, письменник, громадський діяч / В. Барна, Б. Мельничук // Тернопільський енциклопедичний словник. — Тернопіль, 2008. — Т. 3 : П — Я. — С. 464—465 : фот.

Тракало Василь Йосипович : [біогр. довідка] // Інформаційний простір Тернопілля. — Тернопіль, 2010. — С. 133 : фот.

28 ВЕРЕСНЯ

80 років від дня народження Гаврила Івановича Чернихівського

(28.09.1936—19.09.2011) — літературознавця, краєзнавця,
заслуженого працівника культури України

Народився Гаврило Чернихівський 28 вересня 1936 року в с. Плєсківцях Зборівського району. Закінчивши у 1958 році Львівський державний університет ім. І. Франка, працював учителем історії старших класів середніх шкіл Кременецького району. У 1962—1969 роках — асистент загальнонаукового факультету Кременецького педагогічного інституту. Із серпня 1969 року — у Кременецькому краєзнавчому музеї, пройшов шлях від наукового співпрацівника, завідувача відділу до провідного науковця.

Гаврило Чернихівський — автор нових експозицій краєзнавчого музею, десятих музеїв на громадських засадах (двом із них присвоєно звання «народний»), зокрема двох літературно-меморіальних музеїв: У. Самчука в с. Тилявці Шумського району та О. Неприцького-Грановського у с. Великих Бережцях Кременецького району. У 1969 році склав іспити кандидатського мінімуму, а в 1972 році завершив роботу над дисертацією на здобуття вченого ступеня кандидата історичних наук на тему «М. П. Драгоманов —

визначний історик України». З ініціативи та за наукового сприяння Гаврила Івановича в м. Кременці перейменовано 66 вулиць, встановлено понад 30 меморіальних таблиць. Він — автор 16 книг, зокрема монографій «О. Неприцький-Грановський», «Кременеччина від давнини до сучасності», бібліографічних покажчиків, книг «Портрети пером. I—III том», «Оксана Лятуринська: життя і творчість», редактор та упорядник книги С. Даушкова «Казки старого млина». Також він учасник багатьох наукових конференцій як в Україні, так і за кордоном. Двічі побував у США, де вивчав архіви діаспори. Низку статей Г. І. Чернихівського опубліковано в кількох енциклопедичних виданнях. Завдяки плідній пошуково-дослідницькій праці Гаврила Івановича із забуття повернуто десятки імен визначних людей: Уласа Самчука, Оксани Лятуринської, Сергія Даушкова, Юхима Виливчука, Олександра Неприцького-Грановського, громадсько-політичних діячів, учених Романа Бжеського, Бориса Козубського, Юрія Пундика й багатьох інших.

У 2007 році отримав звання «Заслужений працівник культури України».

Гаврило Чернихівський — лауреат премій ім. В. Антоновича в галузі охорони і збереження пам'яток історії та культури й Всеукраїнської літературно-мистецької та громадсько-політичної імені Братів Богдана та Левка Лепких.

Помер Гаврило Іванович Чернихівський 19 вересня 2011 року в м. Кременці, де й похований.

Література

Чернихівський, Г. Дух його незборимий : Григорієві Радошівському (Барану) — 80 / Г. Чернихівський // Вільне життя плюс. — 2010. — 3 груд. — С. 5 : портр. — (Ювілеї).

Чернихівський, Г. «Жила... Любила... Плакала... Сміялась...» : [до 75-річчя від дня народж. Г. Гордасевич] / Г. Чернихівський // Діалог. — 2010. — 26 берез. — С. 5 : портр. ; 2 квіт. — С. 5 : фот. — (Лицарі духу українського).

Чернихівський, Г. Історія краю — у прозі Юрія Камаєва : [про книгу «Мед з дікалоном» Ю. Камаєва] / Г. Чернихівський // Замок. — 2011. — 28 лют. — С. 16 : фот.

Чернихівський, Г. Михайло Черкавський — відомий громадсько-політичний діяч України / Г. Чернихівський // Арсен Річинський і сучасний стан духовного поступу українського народу : наук. зб. — Київ ; Кременець, 2011. — С. 79—85.

Чернихівський, Г. І. Природолюб Леонід Костицький / Г. І. Чернихівський // Різноманіття фітобіоти: шляхи відновлення, збагачення і збереження: історія та сучасні проблеми: матеріали Міжнар. наук. конференції, присвяч. 200-річчю заснування Кремен. ботан. саду (18—

23 червня 2007 р., Кременець). — Кременець ; Тернопіль, 2007. — С. 204—205.

Гаврилюк, О. Повернув історію Кременцеві / О. Гаврилюк // Вільне життя плюс. — 2012. — 13 січ. — С. 5. — (Видатні земляки).

Левандовський, Ю. Нова книга подружжя Чернихівських : [репрезентація монографії «Галина Гордасевич: життя і творчість»] / Ю. Левандовський // Вільне життя плюс. — 2010. — 24 груд. — С. 6.

Улянюк, Н. Кременецька марка Гаврила Чернихівського : [у Кремен. краєзн. музеї відбулося представлення марки на честь відомого краєзнавця] / Н. Улянюк // Діалог. — 2013. — 1 лют. — С. 1 : фот. — (Філателія).

Фарина, І. Копач криниць крокує крізь літа : письменник і краєзнавець Г. Чернихівський з Кременця повертає минувшину / І. Фарина // Тернопільські оголошення. — 2010. — 1 груд. — С. 8 : фот. — (Життєві історії).

Чернихівський, Г. Родина міцного українського кореня : [бесіда з Гаврилом Івановичем і Валентиною Іванівною Чернихівськими] / записали учениці Кремен. загальноосвіт. шк. № 3 Ю. Петрук, І. Берда, А. Свередюк, І. Сільвеструк // Діалог. — 2008. — 17 трав. — С. 4 : фот.

Данилюк, О. На спомин про друга : [пам'яті Г. І. Чернихівського] / О. Данилюк // Діалог. — 2011. — 30 верес. — С. 4.

Ленчук, Р. Конференція пам'яті Гаврила Чернихівського [у приміщенні Кремен. ліцею ім. У. Самчука] / Р. Ленчук // Діалог. — 2011. — 11 листоп. — С. 3. — (На спомин).

Гаврило Чернихівський : [некролог] // Літературна Україна. — 2011. — 29 верес. — С. 10 : портр. — (На спомин).

Не стало Гаврила Чернихівського : [некролог] // Свобода. — 2011. — 23 верес. — С. 2 : портр. — (Краєзнавці відходять у вічність).

Перестало битися серце чуйної і доброї людини, відомого краєзнавця, науковця Гаврила Чернихівського : [некролог] // Діалог. — 2011. — 23 верес. — С. 6.

Ониськів, М. Чернихівський Гаврило Іванович (псевдоніми і криптоніми Іван Волинський, Роман Рой-Чарський, І. Гавриленко, Г. Ч., Ч. Г. та ін.; 28.09.1936 р., с. Плесківці, нині Зборівського району) — літературо- і краєзнавець, історик / М. Ониськів, В. Уніят // Ониськів, М. Сподвижники поля духовного : Лауреати Всеукр. літ.-мист. та громад.-політ. премії ім. Братів Богдана та Левка Лепких / М. Ониськів, В. Уніят. — Тернопіль, 2010. — С. 71—73.

Чернихівський Гаврило : [біогр. довідка] // Літературне Тернопілля, 1984—2007 рр. : антологія. — Тернопіль, 2007. — С. 627—635.

Чернихівський Гаврило — літератор, краєзнавець, історик : [біогр. довідка] // Письменники Тернопілля : Члени Нац. спілки письменників України. — Тернопіль, 2010. — С. 98—99.

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2011 рік : бібліогр. покажч. Вип. 21 / уклад. М. Друневич. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2010. — 128 с.

Про Г. Чернихівського: С. 93—95.

28 ВЕРЕСНЯ

80 років від дня народження Ярослава Степановича Тучапського

(28.09.1936—15.01.2011) — редактора, літератора, художника-аматора

Він любив Україну

Відомий громадський та культурний діяч, журналіст, поет та автор пісень Ярослав Тучапський народився 28 вересня 1936 року в с. Золотій Слободі Козівського району. Після закінчення місцевої школи навчався в Тербовлянському культурно-освітньому технікумі та Львівському державному університеті ім. І. Франка. Усе своє життя служив на культурній ниві, працюючи директором Будинку культури в рідному селі. Народний аматорський театр, який він створив, був відомим на Тернопіллі. З 1991 по 1998 рік був редактором газети «Вільне слово», і читачі із вдячністю згадують його статті, поезії та гумор.

«Простежуючи за діяльністю Ярослава Тучапського, — пише краєзнавець Богдан Савак, — слід сказати, що у ньому завжди горів вогонь неспокою, який пробивався спалахами то в одному, то в іншому напрямках». І дійсно, він був усюди. Був активістом «Просвіти», брав участь у всіх державотворчих акціях, що відбувалися в нашому краю. У своїх поезіях, піснях, гуморесках, статтях він вболівав за побудову Української держави, прославляв героїв-борців, засуджував рабську психологію, закликав любити Україну. За своє гостре і правдиве слово не раз мав проблеми з бюрократами, проте ніколи не відступав. Він автор трьох книжок: «Вистраждане на паростках надій» (1996), «Два голоси зради» (2001), «І сміх, і гріх, і сльози» (2008). Підготував до друку збірку «Якби не вони...», яка ще чекає свого видавця.

Востаннє жителі с. Золотої Слободи почули його голос в листопаді 2010 року на урочистій академії з нагоди 100-річчя Ярослава Старуха, до

відновлення пам'яті якого він особливо долучився, склавши пісню. З його ініціативи в центрі села встановлено пам'ятник герою.

Ярослав Тучапський відійшов у вічність 15 січня 2011 року. У пам'яті друзів він назавжди залишиться добрим, щирим, веселим, енергійним та надійним. А поезія його і нині не втрачає своєї актуальності.

В. Шкільний

Література

Тучапський, Я. Вистраждане на паростках надій : [поезія] / Я. Тучапський. — Тернопіль : Лілея, 1996. — 125 с.

Тучапський, Я. І сміх, і гріх, і сльози : [нариси, оповідання] / Я. Тучапський ; передм. Б. Савака. — Тернопіль : Терно-граф, 2008. — 128 с.

Тучапський, Я. А мати єднає... : оповідання / Я. Тучапський // Радянське слово. — 1990. — 22 верес.

Тучапський, Я. Зустрілися із тобою у Яремчі : оповідання / Я. Тучапський // Радянське слово. — 1988. — 29 жовт. ; 8, 12, 19, 26 листоп.

Тучапський, Я. Лесине слово : [вірш] / Я. Тучапський // Вільне слово. — 1992. — 22 лют.

Тучапський, Я. Стрілецька пісня : оповідання / Я. Тучапський // Радянське слово. — 1990. — 2 черв.

Тучапський, Я. Троянда на морозі : оповідання / Я. Тучапський // Радянське слово. — 1984. — 31 берез.

Савак, Б. Ярослав Тучапський (1936—2011) — культосвітній працівник, літератор / Б. Савак // Савак, Б. Мої друзі та знайомі : спогади, розповіді / Б. Савак. — Тернопіль, 2013. — С. 264—276.

Хома, В. Ярослав Тучапський / В. Хома // Хома, В. Літературно-мистецька Козівщина / В. Хома. — Тернопіль, 2003. — С. 122—123.

Ждан, В. Перший авторський [вечір Я. Тучапського, на якому звучала його поезія, пісні на його вірші] / В. Ждан // Вільне слово. — 1996. — 17 трав.

Новоринський, В. Життя, як спалах волі : [пам'яті журналіста, літератора Я. Тучапського] / В. Новоринський // Вільне слово. — 2011. — 25 лют. — С. 4 : портр. — (Пам'яті побратима).

Шкільний, В. Він любив Україну : [пам'яті журналіста, письменника Я. Тучапського] / В. Шкільний // Вільне слово. — 2011. — 30 верес. — С. 3 : портр.

Савак, Б. Тучапський Ярослав Степанович (28.09.1936, с. Золота Слобода, нині Козів. р-ну) — редактор, літератор, художник-аматор,

культосвітній діяч / Б. Савак // Тернопільський енциклопедичний словник. — Тернопіль, 2009. — Т. 4 (додатковий) : А — Я. — С. 640 : фот.

9 ЖОВТНЯ

130 років від дня народження Івanni Блажкевич

(9.10.1886—11.03.1977) — української дитячої письменниці

Народна вчителька

Серед пам'ятних дат жовтневого календаря — ювілей відомої громадської діячки, письменниці, педагога Івanni Блажкевич. Непросто визначити, що заслуговує більшого пошанування: її громадська, творча чи освітянська діяльність? Та головне, що все життя Івanna Блажкевич послідовно, невтомно і жертвовно трудилася в ім'я найвищого ідеалу — служіння Україні.

Належала вона до тієї славної когорти української інтелігенції, котра гартувалася і гуртувалася не за світськими розмовами в аристократичних салонах. Народилася 9 жовтня 1886 року в Денисові, нині Козівського району, у сім'ї вчителя Омеляна Бородієвича. Вдома шанували рідну мову, дотримувалися українських звичаїв. Духовними поводами для юної Івanni, які значною мірою формували її світогляд, стали твори Івана Франка і Лесі Українки, що були у домашній бібліотеці. «У мені живуть іскри її творчого духу і твердої волі», — не раз пізніше згадувала про вплив Лесиної поезії.

Згодом особисто познайомилася з Іваном Франком (до речі, його виступ на вічі слухала ще у дитинстві, коли Каменяр приїздив до сусідніх Купчинців на запросини місцевого поета Павла Думки), Василем Стефаником, Ольгою Кобилянською, Уляною Кравченко, Володимиром Гнатюком та іншими відомими культурними і громадськими діячами.

Вчителькою стала за родинною традицією, але свою освітянську і просвітницьку роботу не обмежувала шкільними стінами. Сформулювала для себе кредо, слідувати якому закликала й однодумців: «Доложим старань, щоб у спадщині прийдешнім поколінням лишити більше освіти і знання, ніж нам їх лишили наші діди». Зокрема, вчителюючи у Залукві біля Галича (нині Івано-Франківська область), особливо опікувалася дітьми, котрі осиротіли під час Першої світової війни, повсюдно організовуючи для них притулки.

Коли 1 листопада 1918 року у Львові вибухнуло національно-визвольне повстання й утворилася Західноукраїнська Народна Республіка (ЗУНР), без вагань поспішила в епіцентр революційних подій. Там представники повітів отримали наказ: по всій Галичині брати владу у свої руки. Івanna Блажкевич,

повернувшись додому, з допомогою селян роззброїла місцеву комендатуру австрійської жандармерії.

Після поразки ЗУНР і в Залукві, і в своєму рідному Денисові, куди згодом повернулася, зазнає постійних переслідувань новою окупаційною владою — польською, були численні обшуки, арешти. Було й найстрашніше — шовіністи підступно отруїли двох донечок, а згорьованій від непоправної втрати матері підкинули цинічну записку: «Щоб пані мала пам'ятку». Пригрозили, що будуть ще «пам'ятки», якщо не зверне з обраного шляху.

Не залякала. Вона залишалася такою ж невгамовною поборницею національних і загалом людських прав. Провела понад 700 мітингів, активно розбудовуючи діяльність товариства «Сільський господар», поширюючи кооперативний рух, який економічно незалежнював українських селян. Створювала дитсадки, читальні «Просвіти», організувала різноманітні курси для жінок, невідступно домагалася, аби українські діти могли навчатися у школах рідною мовою. Свій публіцистичний хист спрямовувала на те, щоб не укорінювалося у селах пияцтво, невігластво. «Значить кожен день хоч би маленьким ділом на шляху поступу в боротьбі з темнотою», — зверталася зі сторінок тодішнього львівського часопису.

У Галичині болісно сприйняли звістку, що на теренах Радянської України лютує жорстокий голодомор. У книзі-меморіалі «Голод — 33», зокрема, розповідається про те, як Іванна Блажкевич їздила по селах і палкими промовами закликала кооператорів допомогти хлібом єдинокровним братам. Галицькі хлібороби відгукнулися без зволікань — загалом назбиралося мільйон центнерів збіжжя. Але вже замовлений ешелон так і не перетнув Збруча, бо радянський консул у Львові заявив, що допомога не потрібна. «Ми чули той стогін людський, нам ввижались ті тисячі трупів, що на розпутьях велелюдних розкидані по всій Україні, — згадувала письменниця. — І серце обливалося кров'ю, що зарадити їхньому лихові ми не змогли». Восени 1938 року до Денисова вступив польський каральний загін — надто вже відверто (ясна річ, не без впливу Іванни Блажкевич) висловлювало свої національно-патріотичні погляди місцеве селянство. Особливо жорстоко катували «народну вчительку», як шанобливо величали її в усій окрузі. Напівживу селяни відвезли цю мужню жінку до Львова, де лікарям заледве вдалося врятувати їй життя. Але й ця «пам'ятка» не зупинила незламну патріотку на многотрудному шляху до омріяної волі України:

*О Мати Божжа. О райський цвіте,
Тебе благають маленькі діти:
Не дай в неволі нам пропадати,
Вільну Україну верни нам, мати!*

Ці рядки Іванна Блажкевич написала у час національно-визвольних змагань 1918—1920 років, коли в українців була велика надія здобути волю і кращу долю. Написала для дітей, яким загалом присвятила більшу частину свого творчого доробку. Її віршовані п'єси ставили на сценах сотень шкіл Галичини. Книжечки — «Святий Миколай у 1920 році» (про важке дитинство після Першої світової війни), «Тарас у дядка» і «Діло в честь Тараса» (присвячені Тарасові Шевченку), «Івась-характерник» (про Івана Франка), «В мамин день», «Оповідання» — вчили доброти, прищеплювали дитворі господарський хист. Проте радянські ідеологічні церберы наглухо заперли їх до спецфондів бібліотек. Натомість письменниця створила низку нових поетичних збірок для дітей, які досі вважаються кращими серед розмаїття подібних: «Подоланочка», «Прилетіли лелеки», «Чи є в світі що світліше?», «Прилетіла ластівка».

Лише у 1963 році, за наполяганням Ірини Вільде та Олеса Гончара, Іванну Блажкевич прийняли до Спілки письменників України. Та це ще не означало, що вона вільна у своєму виборі. Її творчість повсякчас намагалися скеровувати у «правильне» русло. Ось, приміром, як один з таких «лоцманів» роз'яснював їй, за яких умов може побачити світ у «Літературній Україні» її черговий твір: «Воно й само напрошуеться, щоб ви силою сатири розвінчали попа... Хай піп прийде до хати, відправить молитву, а потім все село дізнається, що то витівка діда Панаса. А ще було б краще, щоб дід Панас був дотепним атеїстом. Скажіть, хіба не зброя в руки?»

Невтямки було тому дорадникові, що подібна «зброя» неприйнятна для високоморальної письменниці. Свого часу вона навіть своїй добрій приятельці Ірині Вільде не змогла пробачити, що та на угоду владі переробила роман «Сестри Річинські»: «Де ви набрали стільки нечисті? Скільки я знала священничих родин, в котрих дружини священників були носіями культури в селах».

...У жовтні 1976-го, святкуючи свій 90-річний ювілей, народна вчителька дарувала гостям саджанці вирощеного нею винограду (її садівничий талант заслуговує на окрему розповідь). Поетесі Галині Гордасевич тоді це видалося дуже символічним:

*Візьміть лозу і посадіть в саду:
Нехай вона в землі укорениться.
Ще добре, якби там була криниця,
і я в той сад по осені прийду.*

Але, на жаль, не встигла — наступної ранньої весни, задовго до цвітіння саду, Іванна Блажкевич одійшла у вічність.

З. Михлик

Література

Вознюк, В. А. Іванна Блажкевич — духовна донька Ольги Кобилянської: біогр. нарис / В. А. Вознюк. — Тернопіль: Терно-граф, 2011. — 47 с.: іл., фот.

Савак, Б. М. Проводирі у країну дитинства: (лауреати літературно-мистецької премії ім. І. Блажкевич) / Б. М. Савак. — Тернопіль: Терно-граф, 2011. — 48 с.

Глотова, К. Учителька нашої державності / К. Глотова, О. Лучко // Освітнянин. — 2009. — № 6. — С. 3.

Гуцайлук, З. Народність її слова: спогад / З. Гуцайлук // Вільне життя плюс. — 2011. — 7 жовт. — С. 5: фот. — (До 125-річчя від дня народження Іванни Блажкевич).

Левенець, Л. Як пацифікували Іванну Блажкевич: [утиски укр. письменниці польською владою в 1919—1939 рр.] / Л. Левенець // Свобода. — 2010. — 19 листоп. — С. 5: портр., фот. — (Наша історія).

Ониськів, М. Сад Іванни Блажкевич / М. Ониськів // Вільне життя плюс. — 2011. — 21 жовт. — С. 6.

Павлишин, Я. Я був учнем Іванни Блажкевич / Я. Павлишин // Вільне життя плюс. — 2014. — 12 лют. — С. 6.

Савак, Б. Взаємини Тимотея Бордуляка з Іванною Блажкевич / Б. Савак // Вільне слово. — 2013. — 21 черв. — С. 2, 6.

Савак, Б. Письменниця, яка не корилася жодній владі: до 125-річчя від дня народж. І. Блажкевич / Б. Савак // Свобода. — 2011. — 7 жовт. — С. 4: портр.

Федик-Балоцька, Я. З родиною Гузарів співпрацювала наша краянка: [про участь у подіях Листопадового зриву 1918 р. І. Блажкевич] / Я. Федик-Балоцька // Свобода. — 2013. — 29 берез. — С. 5: фот. — (Історія, яку пам'ятаємо).

Чорній, Н. Особова справа Іванни Блажкевич: [спогади очевидця подій пацифікації укр. громад. діячки] / Н. Чорній // Вільне життя плюс. — 2014. — 17 січ. — С. 5: фот. — (Славетні жінки України).

Штокало-Пархомчук, Я. Не перестає родити засіяне нею зерно: до 125-річчя від дня народж. Іванни Блажкевич / Я. Штокало-Пархомчук // Вільне життя плюс. — 2011. — 5 жовт. — С. 12: фот. — (Ювілеї).

Золотнюк, А. Іванна Блажкевич дивиться на нас: [відкриття мемор. дошки І. Блажкевич] / А. Золотнюк // Вільне життя плюс. — 2014. — 12 груд. — С. 6: фот. — (Незнищенна пам'ять).

Киттюк-Чорна, М. Пам'яті просвітянки: [наук.-практ. конференція в Терноп. обл. краєзн. музеї до 125-річчя від дня народж. І. Блажкевич] /

М. Киттюк-Чорна // Вільне життя плюс. — 2011. — 11 листоп. — С. 2. — (Ювілеї).

Лівінський, О. У 9 школі відкрили барельєф незламній духом землячці / О. Лівінський // Тернопіль вечірній. — 2014. — 10 груд. — С. 1, 10: фот.

Швець, Ю. Іванна Блажкевич викликає інтерес і сьогодні: знайомство терноп. школярів з життям і творчістю письменниці у б-ці-музеї «Літературне Тернопілля» / Ю. Швець // Вільне життя плюс. — 2014. — 21 лют. — С. 3. — (Зустріч для школярів).

Штокало-Пархомчук, Я. Із села з-над Стрипи — до міста над Серетом прийшла Іванна Блажкевич й оселилася в музеї Тернопільської школи № 9 / Я. Штокало-Пархомчук // Вільне життя плюс. — 2013. — 18 груд. — С. 11. — (З духовної скарбниці).

Іванна Блажкевич: Її життя як смолоскип: бібліогр. покажч. / Терноп. обл. від-ня Укр. бібл. асоц., Козів. центр. бібл. система, Денисів. краєзн. музей, Терноп. обл. універс. наук. б-ка; уклад.: М. Коваль [та ін.]. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2013. — 110 с., 2 [окр. арк.] кольор. іл.

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2011 рік: бібліогр. покажч. Вип. 21 / уклад. М. Друневич. — Тернопіль: Підручники і посібники, 2010. — 128 с.

Про І. Блажкевич: С. 95—98.

30 ЖОВТНЯ

150 років від дня народження

Луки Гарматія

(30.10.1866—31.10.1924) — українського фольклориста, етнографа, культурного діяча

Чоловік свій — Лука Гарматій

30 жовтня 1866-го в селі Лучці Тернопільського повіту народився Лука Гарматій. Його батько Василь, маючи 38 літ, був вибраний 1848 року послом до австрійського парламенту у Відні. Після закінчення 5 класу Тернопільської гімназії Лука перейшов до вчительської семінарії, яку закінчив у 1887 році. Як з'ясувалося згодом, був уродженим педагогом, мав учительський талант від Бога.

До 1893 року вчителював у Струсові, Млиницьках, Теревовлі. Згодом переїжджає з Поділля в Косівський повіт на Станіславщині та вчителює у Тюдіві, Кобаках, Криворівні. Уже працюючи на Гуцульщині, 1896 року одружився з Павлиною з Кордубів, також учителькою, що походила з давнього тернопільського міщанського роду. За громадську діяльність змушений покинути Криворівню, отримує тимчасову посаду в селі Розтоках.

Як неблагоннадійного, Луку Гарматія 1900 року переводять у Голови — либонь, найглухіше і найвідсталіше село тодішньої Галичини. Дванадцять років упертої, наполегливої, часто невдячної та виснажливої праці дали різні плоди на ниві просвітництва. Відвідуючи вечорами домівки гуцулів, розповідав про історію краю. Давав поради в господарських та побутових справах. Читав сам та заохочував до читання історичних книжок про козацтво, Запорізьку Січ, допомагав передплачувати газети, створив при школі етнографічний музей. Були справи і більш поважніші. Вчитель добився, аби раз на тиждень до села привозили пошту. Відкрили школу в присілку Чорна Ріка, проклали туди дорогу. Старанням Луки Гарматія було засновано читальні «Просвіти» і кооперативні крамниці при них у Головах і в Чорній Ріці. Згодом — за його участю постало товариство «Луг» у Головах.

На час праці Л. Гарматія на Гуцульщині припадає його захоплення етнографією і фольклором. Воно перейшло поступово у систематичну працю, якій присвятив велику частину свого життя. Цьому сприяли і предковічні, ще не рушені цивілізацією гори, колоритна місцевість і, головне, дивний, подитячому довірливий, але гордий, обдарований багатьма талантами народ. По-друге, саме тут мав можливість познайомитися з видатними діячами української культури, для яких Гуцульщина і Криворівня зокрема стали своєрідною Меккою, до якої тулилися всім серцем разом з родинами і друзями. Це були Іван Франко, Володимир Гнатюк, Михайло Коцюбинський, Михайло Павлик, Федір Вовк, Володимир Шухевич, Михайло Грушевський, Іван Крип'якевич та інші. Подвижницька праця Луки Гарматія залишила великий слід у музейній справі як в Україні, так і за межами (у Празі, Санкт-Петербурзі).

1912 року Лука Гарматій повертається з гір «на доли», на рідне Поділля і з трудом дістає посаду вчителя у школі села Могильниці Тербовлянського повіту. На Поділлі дещо відходить від фольклорно-етнографічних досліджень. Займається здебільшого археологією та почасти астрономією. Дуже жваво прилучається до громадсько-політичного та культурного життя Тербовлянщини. Бере активну участь у діяльності «Просвіти», обирається одним із заступників її голови. Уже через рік по його поверненні до рідних країв відбувалися вибори до крайового сейму. Авторитет учителя був такий високий, що односельці вибрали його «виборцем» (депутатом), хоч серед тодішнього вчительства такого не практикувалося.

У часи Першої світової війни Лука Гарматій разом з родиною перебував у Австрії та Моравії, працюючи у школах, що діяли при таборах інтернованих. 1920 року повернувся до Могильниці, де вчителював до самої смерті, яка наступила раптово 31 жовтня 1924 року. У своїй праці «Лука Гарматій і його спомини про М. Коцюбинського» Володимир Гнатюк написав: «Покійний належав до найвизначніших індивідуальностей між

українським учительством, тому заслужив уповні на те, щоб його особі та діяльності присвячено ширшу згадку. Нехай молодші товариші беруть собі з неї приклад, як належить працювати між народом, щоби здобути його любов і пошану та полишити між ним тривалу пам'ять; нехай бачать також, яка та праця може бути різнорідна навіть у найбільш закинутій місцевості та які може видати результати».

Лука Гарматій залишив по собі добре ім'я та світлу пам'ять. Як народний учитель та зразковий педагог. Як просвітянин, як громадський діяч, як фольклорист та етнограф. Частка його світлої душі залишилася у такому шедеврї української літератури, як «Тіні забутих предків» Михайла Коцюбинського.

Пам'ять про нього живе у прекрасних етнографічних колекціях, які донині зберігаються у Львівському музеї етнографії та народних промислів НАН України, Коломийському музеї народного мистецтва Гуцульщини та інших.

Пам'ятає і шанує Луку Гарматія Гуцульщина. Меморіальна плита та музейна кімната у селі Головах нагадують сучасникам, яку велику роль у житті їх краю та села зосібна відіграв подолянин Лука Гарматій.

Потяг до служіння громаді передався нащадкам Луки Гарматія. Його правнучка Дарія Чепак працює прес-секретарем Президента України, правнук Володимир Чубатий двічі обирався депутатом Тернопільської обласної ради.

Я. Гайдукевич, М. Ониськів

Література

Арсенич, П. І. Взаємини Івана Франка з прогресивними учителями Гуцульщини / П. І. Арсенич // Українське літературознавство. — Київ, 1978. — Вип. 30. — С. 113—119.

Про Л. Гарматія: С. 116—117.

Арсенич, П. Учитель і етнограф Лука Гарматій / П. Арсенич // Наукові записки : збірник / Терноп. краєзн. музей. — Тернопіль, 1993. — С. 78—86.

Гайдукевич, Я. Гарматій : до історії одного родоводу / Я. Гайдукевич // Гайдукевич, Я. Не перервати б духовності нитку... : вибрані ст., виступи, бібліографія / Я. Гайдукевич. — Тернопіль, 2009. — С. 193—217 : фот.

Гайдукевич, Я. Іван Франко і Гарматії: краєзнавчий аспект : виступ на наук.-краєзн. конференції «Іван Франко та національний духовний спадок» : до 150-річчя від дня народж. Каменяра. Музей, 21 листоп. 2006 / Я. Гайдукевич // Гайдукевич, Я. Не перервати б духовності нитку... : вибрані ст., виступи, бібліографія / Я. Гайдукевич. — Тернопіль, 2009. — С. 218—227.

Гайдукевич, Я. Лука Гарматій: сторінки життя і діяльності / Я. Гайдукевич // Тернопілля'96: регіон. річник. — Тернопіль, 1996. — С. 83—90.

Гарматій Лука (30.10.1866—31.10.1924) — педагог, етнограф, фольклорист // Тербовлянщина: іст.-краєзн. та літ.-мист. журнал. — 1999. — Вип. 1. — С. 120.

Кушнерик, Г. Гарматії з бунтарського роду / Г. Кушнерик // Тербовлянщина: краєзн. і літ.-мист. альманах-календар на 2001 рік. — Тернопіль, 2001. — С. 329—331: фот.

Остап'юк, Б. Тернопільські міщани / Б. Остап'юк // Шляхами Золотого Поділля: регіон. іст.-мемуар. зб. Тернопільщини. — Філядельфія, 1983. — Т. 1. — С. 99—118.

Про Л. Гарматія: С. 114.

Шляхами Івана Франка на Україні: путівник. — Львів: Каменяр, 1982. — 127 с.: іл.

Про Л. Гарматія: С. 85.

Арсенич, П. Учитель і етнограф: [Л. Гарматій] / П. Арсенич // Вільне життя. — 1972. — 28 жовт.

Гайдукевич, Я. Лука Гарматій, «Гіні забутих предків» та його нащадки / Я. Гайдукевич // Свобода. — 2011. — 21 груд. — С. 8. — (Роде наш красний).

Гайдукевич, Я. Чоловік свій — Лука Гарматій / Я. Гайдукевич, М. Ониськів // Вільне життя плюс. — 2012. — 13 січ. — С. 6: портр. — (3 Тернопілля родом).

Клим'юк, М. Лука Гарматій: учитель і етнограф: [140 років від дня народж. відомого дослідника Гуцульщини, уродженця с. Лучки Терноп. р-ну] / М. Клим'юк // Четверта влада. — 2006. — 22 листоп. — С. 7.

Левицька, Л. Обранці народу одного роду: [Гарматіїв] / Л. Левицька // Вільне життя. — 2009. — 25 берез. — С. 4: фот. — (Із покоління у покоління).

Левицька, Л. Обранці народу одного роду: [Гарматіїв] / Л. Левицька // Подільське слово. — 2009. — 20 берез. — С. 5. — (Талановиті земляки).

Яцюк, В. Шевченківські відзнаки на західноукраїнських землях: [згадано скульптур. образи поета, створені визнач. митцем М. Парашуком; медаль із зображенням Т. Шевченка, придбана фольклористом Л. Гарматієм у м. Тернополі] / В. Яцюк // Дзвін. — 2009. — № 5/6. — С. 118—126.

Арсенич, П. І. Гарматій Лука Васильович (30.10.1866, с. Лучка, нині Терноп. р-ну Терноп. обл. — 31.10.1924, с. Могильниця, нині у складі м. Тербовля Терноп. обл.) — педагог, етнограф, громадсько-культурний

діяч / П. І. Арсенич // Енциклопедія сучасної України. — Київ, 2006. — Т. 5: Вод — Гн. — С. 404: фот.

Арсенич, П. І. Гарматій Лука Васильович (30.Х.1866, с. Лучка, тепер Терноп. р-ну Терноп. обл. — 31.Х.1924, с. Могильниця, тепер у складі м. Тербовлі тієї ж обл.) — укр. фольклорист, етнограф, культ. діяч / П. І. Арсенич // Українська літературна енциклопедія. — Київ, 1988. — Т. 1: А — Г. — С. 390.

Гайдукевич, Я. Гарматій Лука Васильович (30.10.1866, с. Лучка, нині Терноп. р-ну — 31.10.1924, с. Могильниця, нині приєднано до м. Тербовля) — педагог, етнограф, фольклорист, громадсько-культурний діяч / Я. Гайдукевич // Тернопільський енциклопедичний словник. — Тернопіль, 2004. — Т. 1: А — Й. — С. 338: фот.

Скрипник, П. І. Гарматій Лука Васильович (30.10.1866—31.10.1924) — етнограф, фольклорист / П. І. Скрипник // Енциклопедія історії України. — Київ, 2004. — Т. 2: Г — Д. — С. 55—56.

ЖОВТЕНЬ — ЛИСТОПАД

170 років із часу перебування Т. Г. Шевченка на Тернопіллі

(1846)

Прийшов Кобзар, щоб розвеснити душі

Частенько зупиняюся біля цього пам'ятника у центрі Шумська. На постаменті — Кобзар. Цей скульптурний витвір — справа рук заслуженого художника України Казимира Сікорського, який народився на Шумщині.

Пам'ятники Кобзареві можна побачити також у Кременці, Почасві, Вишнівці. І в цьому немає дивини. Вони свідчать про всенародну любов до Тараса Григоровича. А в біографії краю є сторінки, пов'язані з перебуванням Кобзаря на Волинському Тернопіллі.

Відвідав він його восени 1846-го. У жовтні того ж року великий поет, працюючи у складі Археографічної комісії, побував у Кременці, Почасві, Вишнівці. Про ту пору збереглося чимало згадок... Почнімо з перебування Кобзаря у Кременці. Про це древнє місто над Іквою він багато чув від професора Київського університету Степана Зеновича, який раніше працював у нашому краї. Панораму міста Тарас Григорович бачив, в'їжджаючи у нього із Дубна, що на Рівненщині. Про Кременець він пише у своїй повісті «Варнак». Згадає і про засновника ліцею Тадеуша Чацького, історика Йоахіма Лелевеля. Чув він, напевне, і легенди краю. Серед них — про хоробру Ірву, Дівочі скелі, гору Бону. Не можна не згадати і про те, що Кобзар довідався тоді про визначного поета Юліуша Словацького.

Низка моментів пов'язана і з перебуванням Кобзаря у Почасві. Насамперед тут слід говорити про Шевченка-художника. Чотири акварелі та два ескізи видів Почаївської лаври збереглися до наших днів. Можна стверджувати і про вклад Тараса Григоровича у фольклористику. Адже в Почасві він 20 жовтня записав три народні пісні «Гиля-гиля, селезень», «Ой пила-вихилила», «Ой у саду, саду».

Існують перекази, що видатний українець таємно переходив російсько-австрійський кордон і побував у Підкамені на Львівщині, аби дізнатися про життя тамтешніх селян.

Відвідав Кобзар і Вишнівець. Тут оглянув князівський палац, побудований у XVIII столітті. Блукав він розкішним парком над Горинню, чув оповіді підневільних селян, яких нещадно визискував граф Мнішек.

А після 20 жовтня того ж року Тарас Шевченко покинув наш край. Свідченням пам'яті про той візит стало видання «Малого Кобзаря» у 1922 році в друкарні братів Юзефовичів. Цікаво, що упорядником цієї книги був колишній член Центральної Ради професор Василь Біднов, який тоді жив у Кременці.

Свій внесок у шевченкіану зробив письменник і краєзнавець Гаврило Чернихівський, йому свого часу вдалося розшукати портрет Шевченка роботи уродженця Великих Бережців на Кременеччині Олександра Неприцького-Грановського, який був громадським діячем, поетом і першим доктором наук — українцем на Північноамериканському континенті.

І. Фарина

Література

«Отче наш, Тарасе всемогутній...»: Шевченкіана Тернопілля / упоряд. Є. І. Безкоровайний. — Тернопіль : Терно-граф, 2014. — 212 с. : іл.

Рожко, В. Є. Тарас Шевченко і Волинь : (до 200-річчя народження Національного Пророка України, 1814—2014 рр.) / В. Є. Рожко. — Луцьк : Волин. обл. друкарня, 2012. — 182 с. : фот.

У камені, бронзі, граніті: вшанування пам'яті Т. Г. Шевченка на Тернопільщині : [ілюстр. альб.] / Терноп. облрада, Департамент культури, релігій та національностей облдержадмін., Держ. архів Терноп. обл. ; [кер. проекту: Г. Шергей, Ю. Гумен; передм.: Р. Лубківський, М. Ониськів]. — Тернопіль : Терно-граф, 2014. — 136 с. : іл. кольор.

Гайдукевич, Я. Шевченківські традиції у Тернополі : [відтворення найважливіших подій із вшанування пам'яті Т. Шевченка у м. Тернополі, починаючи із 60-х рр. XIX ст.] / Я. Гайдукевич // Матеріали Всеукраїнської науково-краєзнавчої конференції «Тарас Шевченко в контексті світової культури» : (до 200-річчя від дня народження Кобзаря) / Терноп. обл. краєзн. музей. — Тернопіль, 2014. — С. 64—70.

Машталер, З. Тарас Шевченко на Тернопільщині / З. Машталер // Матеріали Всеукраїнської науково-краєзнавчої конференції «Тарас Шевченко в контексті світової культури» : (до 200-річчя від дня народження Кобзаря) / Терноп. обл. краєзн. музей. — Тернопіль, 2014. — С. 92—100. — Зміст: Дорога на Волинь ; На землі Вишнівецькій ; Під знаком Лаври ; До древнього Кременця.

Боднар, С. У Вишнівці Тарас Шевченко співав українську народну пісню «Ой, горе тій чайці» / С. Боднар // Народне слово. — 2014. — 31 січ. — С. 8 : фот. — (Цікаві факти з історії краю).

Дунець, В. Шевченко і Тернопільщина в архівних документах / В. Дунець // Вісник Надзбруччя. — 2014. — 7 берез. — С. 3 : фот.

Кибалюк, М. «...Весь час як не писав, то малював»: науковці підтвердили версію перебування Тараса Шевченка у Вишнівці : [розмова з наук. співробітником Нац. заповідника «Замки Тернопілля» М. Кибалюком] / вела Л. Осадчук // День. — 2014. — 21—22 лют. — С. 14 : іл. — (Маршрут № 1).

Кибалюк, М. Шевченко і Тернопілля — нові дослідження / М. Кибалюк // Вільне життя плюс. — 2014. — 28 лют. — С. 5. — (Актуально).

Ониськів, М. Отче наш, Тарасе всемогутній : обл. свято «В сім'ї вольній, новій» / М. Ониськів // Вільне життя плюс. — 2013. — 29 трав. — С. 6 : фот. — (Сурми).

Осадчук, Л. Свято-Успенська лавра, Волинські Афіни... : Стежками Тараса Шевченка Тернопільщиною / Л. Осадчук // День. — 2014. — 4—5 квіт. — С. 22 : фот.

Полянський, О. Тарас Шевченко і наш край / О. Полянський // Вільне життя плюс. — 2014. — 7 берез. — С. 5 : іл. — (Стежками пам'яті).

Телев'як, М. У Почасві Шевченко зустрічався з Каролем Ліпінським : життя та діяльність славного сина України — Т. Г. Шевченка були пов'язані з Почасвом / М. Телев'як // Свобода. — 2014. — 28 лют. — С. 4. — (До 200-річчя Великого Кобзаря).

Черемшинський, О. «Малий Кобзар» на Тернопільщині / О. Черемшинський, Р. Черемшинська // Літературний Тернопіль. — 2014. — № 1. — С. 2.

Черемшинський, О. 1. Тарас Шевченко у житті Володимира Гнатюка ; 2. Перше і останнє прижиттєве видання «Кобзаря» Тараса Шевченка ; 3. Десять світлин Т. Шевченка ; 4. На поклін до Тараса / О. Черемшинський, Р. Черемшинська // Літературний Тернопіль. — 2014. — № 2. — С. 17—21. — (До 200-річчя від дня народження Тараса Шевченка).

Шевчишина, О. Сліди Тараса Шевченка на Тернопільщині / О. Шевчишина // Номер один. — 2014. — 12 берез. — С. [15].

Шподарунок, Н. Шевченко і Тернопільщина / Н. Шподарунок // Божий сіяч. — 2014. — № 4/5 (квіт. — трав.). — С. 12 : іл.

Бурма, В. Ой висока Круча, де Тарас стоїть : [роковини перепоховання Т. Шевченка] / В. Бурма // Вільне життя плюс. — 2014. — 23 трав. — С. 1 : фот. — (Вшанування).

Волинець, Н. Шевченківські вечорниці — вікова традиція Бережан / Н. Волинець // Культура і життя. — 2014. — 28 берез. — С. 5 : фот.

Левицька, Л. Вірші понесли у народ : [шевченківські дні на Тернопіллі] / Л. Левицька // Голос України. — 2013. — 22 берез. — С. 9.

Йде Шевченко по рідному краю... : [вірші терноп. авторів про Т. Г. Шевченка] // Замок. — 2014. — 14 берез. — С. 19 : фот.

Мельничук, Б. «І був Тарас таким ще молодим» : [поезія] / Б. Мельничук // Літературний Тернопіль. — 2014. — № 1. — С. 6—7.

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2011 рік : бібліогр. покажч. Вип. 21 / уклад. М. Друневич. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2010. — 128 с.

Про перебування Т. Шевченка на Тернопільщині: С. 98—101.

21 ЛИСТОПАДА

100 років від дня народження Ярослава Геляса

(21.11.1916—6.10.1992) — українського актора та режисера,
народного артиста України

Лицар театру

Для тернопільських (та й не тільки) шанувальників Мельпомени, котрі мають певний стаж спілкування з нею, образ народного артиста України Ярослава Геляса є уособленням лицаря театру.

Виходець із села Терпилівки, що в Підволочиському районі (народився 21 листопада 1916 року), він майже шість десятиліть служив мистецтву. Починав у мандрівному театрі під керівництвом Б. Сармаги, був і хористом, і робітником сцени, і помічником режисера, і контролера. Працював з М. Бенцалем, Л. Кривицькою, І. Коссаковою, І. Рубчаком та іншими легендарними галицькими акторами. Виступав в артистичному турне з колективом Й. Стадника, згодом — на сценах львівських театрів імені Лесі

Українки, юного глядача, імені М. Заньковецької, у Харківському театрі імені Т. Шевченка, Київському імені І. Франка, Одеському драматичному...

Понад десять років (1963—1974) мистецького життя віддав Ярослав Томович Тернопільському театрові імені Т. Шевченка, працюючи тут і головним режисером, і актором. Саме з іменем Я. Геляса пов'язані найбільші досягнення колективу, саме за період його діяльності. То був справжній зоряний час шевченківців.

Ярослав Геляс не проголошував гучних фраз, не бив себе кулаками у груди, не вимагав, щоби його визнавали лідером і називали поруч зі Станіславським і Данченком, як цього нині хочуть деякі молоді режисери. Він творив мистецтво. І був справжнім лідером. На сцені й поза нею. До нього тягнулися, як тягнуться до сонця молоді паростки. Запитайте нині вже народного артиста України Володимира Ячмінського, заслужених артистів Марію Гонту, Людмилу і Тадея Давидків, Богдана Стецька, Івана Ляховського, кого вони вважають своїм навчителем, — й у відповідь неодмінно почуєте: звичайно ж, Ярослава Томовича. Зрештою, так скаже кожен, хто працював тоді у театрі.

Він учив як актор, воістину народний артист України: Дон Жуан у «Камінному господарі» Лесі Українки, Виборний («Наталка Полтавка» І. Котляревського), Микола Задорожний («Украдене щастя» І. Франка), цар Іван Шишман в однойменній виставі за п'єсою К. Зидарова, Шаул («Тигр і гієна» Ш. Петефі), Герберт Гезанг у «Вотановому мечі» І. Кавалерідзе...

Як кіноактор: Нілов («Чортова дюжина»), Романовський («Дума про Британку»), Штефан Дзвінка («Олекса Довбуш»), Іван Франко («Родина Коцюбинських»), Ганський («Помилка Оноре де Бальзака»), Михайло Павлик («Іван Франко»)...

Він учив як режисер: «Ой піду я в Бориславку» за І. Франком, «Маруся Чурай» за М. Старицьким, «Камінний господар» Лесі Українки, «Дай серцю волю, заведе в неволю» М. Кропивницького, «Незабутнє» за О. Довженком, «Мати» К. Чапека, «Балладина» Ю. Словацького...

Люди йшли до театру, йшли «на Геляса». Він ішов до людей — на сцені справжній й імпровізований, нашвидкуруч обладнаний на двох вантажівках, йшов у столичному палаці мистецтв та сільському клубі. Він не шкодував часу на те, щоб поїхати на черговий «віїзд», бо знав: мистецтво без глядачів — мертве, його любили за простоту та доступність, і водночас називали тільки Ярослав Томович. Не по-панібратськи «Ярослав», не поблажливо — «Старий», а «Ярослав Томович». Поважали. Було за що.

Після Тернополя Я. Геляс ще двадцять два роки трудився у Закарпатському українському музично-драматичному театрі в Ужгороді. Нашого міста не забував: писав листи, приїжджав на бенєфіси своїх улюбленців, з нагоди ювілеїв театру. І зал завше стоячи вітав Майстра.

6 жовтня 1992-го Ярослава Геляса не стало. Осінні квіти всипали свіжий горбок землі на Личаківському цвинтарі у Львові. Багато з них було від тернополян. Остання шана Майстрові...

Б. Мельничук

Література

Ванюга, Л. С. Акторські та режисерські новації Ярослава Геляса в драмі «Украдене щастя» Івана Франка на сцені Тернопільського обласного музично-драматичного театру ім. Т. Г. Шевченка / Л. С. Ванюга // Наукові записки. Серія: Мистецтвознавство / Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. — Тернопіль, 2011. — № 1. — С. 138—142.

Кусяк, І. О. Процес формування українського професійного театру ХХ століття через призму творчості Ярослава Геляса / І. О. Кусяк // Наукові записки. Серія: Мистецтвознавство / Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. — Тернопіль, 2011. — № 1. — С. 143—147.

Волоцюга, Л. Щедрість таланту : до 90-річчя з дня народж. актора, режисера Я. Т. Геляса / Л. Волоцюга // Рада. — 2006. — № 12. — С. 44—45.

Матейко, Р. Величний храм його душі / Р. Матейко // Свобода. — 2006. — 25 листоп. — С. 6 : фот. — (21 листопада — 90 років з дня народження актора).

Погорецька, Г. Актор, режисер, творець... : [Я. Геляс] / Г. Погорецька // Вісник Надзбруччя. — 2011. — 16 груд. — С. 6 : портр. — (Постаті).

Собуцька, В. Раб театру, що вибрав зорі / В. Собуцька // Вільне життя. — 2007. — 27 січ. — С. 8 : фот. — (Незабутні).

Дудка, А. Ярослав Геляс — перший український Гамлет : [виставка «Життя, присвячене театру» в Держ. архіві Терноп. обл., приуроч. до 70-річчя від дня народж. актора-земляка] / А. Дудка // Нова ера. — 2006. — 6—13 груд. — С. 5.

Малиміна-Базиляк, Т. Історія особистості : [про фонди та колекції діячів Тернопілля, зокрема Я. Геляса, у фондах Держ. архіву Терноп. обл.] / Т. Малиміна-Базиляк // Тернопіль. — 2008. — № 1. — С. 74—78 : фот.

Баглай, Й. О. Геляс Ярослав Томович (21.11.1916, с. Терпилівка, нині Підволочис. р-ну Терноп. обл. — 6.10.1992, м. Львів) — актор, режисер / Й. О. Баглай // Енциклопедія сучасної України. — Київ, 2006. — Т. 5 : Вод — Гн. — С. 446—447 : фот.

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2006 рік : бібліогр. покажч. Вип. 16 / уклад. М. Друневич. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2005. — 128 с.

Про Я. Геляса: С. 106—109.

1 ГРУДНЯ

25 років із часу проведення Всеукраїнського референдуму

(1.12.1991)

1 грудня 1991 року відіграло велику роль в історії становлення Української державності. Саме в цей день наше суспільство чи не вперше об'єдналось, щоб сказати «Так!» Українській незалежній державі. Понад 90 відсотків громадян висловились за проголошення незалежності України.

Перший Всеукраїнський референдум став доленосним у становленні України як незалежної держави, забезпечив легітимність і надав найвищої юридичної сили. Це було для українського народу не лише випробуванням на політичну зрілість, а й школою народовладдя, адже вперше в історії України її майбутнє залежало насамперед від народного волевиявлення. Референдум довів реальну спроможність українців самостійно вирішувати найважливіші питання суспільного та державного життя.

І, як завжди у державотворчих змаганнях, наша область була попереду всієї країни. Саме Тернопілля дало найвищий відсоток голосів серед усіх регіонів України — майже 99 відсотків від усього населення. Ми маємо пишатися своїми переконаннями та волелюбними принципами. І сьогодні всі тернополяни докладають зусиль, щоб Українська держава стала по-справжньому суверенною та незалежною, заможною та самодостатньою, а її громадяни були повноправними, шанованими членами світового співтовариства.

А ще 1 грудня 1918 року було підписано угоду про об'єднання ЗУНР і УНР. Ці дві дати незроздільно поєднані. Бо вони показали, що українці є великою нацією, що українці завжди прагнули своєї соборної держави. Вони й боролися за неї — і у 1918, і у 1991 році. Саме завдяки цим подіям українська нація має незалежну державу. Ми повинні пам'ятати про славетну нашу історію. Про січових стрільців, вояків ОУН — УПА, політв'язнів, репресованих, мільйони замордованих — дух українства нинішньому поколінню передається саме через них. Передається у вихованні, українській пісні та українських традиціях. І так буде завжди, бо це ота найгрантовніша основа народу, яка робить нашу націю непереможною та духовно багатою.

Література

Білик, Л. Історія вибрала нас : [в актовому залі муз. школи м. Зборова зібралися учасники Всеукр. референдуму] / Л. Білик // Вільне життя плюс. — 2012. — 20 січ. — С. 2.

Івашків, Г. То була всенародна перемога : [спогади учасника подій 1991 р.] / Г. Івашків // Вільне життя плюс. — 2011. — 30 листоп. — С. 5. — (До 20-річчя Всеукраїнського референдуму).

Колінець, В. Роль України в розвалі радянської імперії : (до 20-річчя Всеукраїнського референдуму 1 грудня 1991 року) / В. Колінець // Рада. — 2011. — № 11. — С. 46—48. — (Історія краю в постатях і символах).

Колінець, В. Україна і розвал радянської імперії / В. Колінець // Вільне життя плюс. — 2011. — 2 груд. — С. 4. — (До 20-річчя Всеукраїнського референдуму).

Колінець, В. «Якщо ви думаєте, що столиця України в Києві, то помиляєтесь, столиця — в Тернополі!» : [спогади нар. депутата В. Колінця про проведення Всеукр. референдуму] / записав І. Білий // Номер один. — 2011. — 30 листоп. — С. 7 : фот. — (Історія).

Ярема, К. Браталися Схід і Захід : [про просвітницьку роботу жителів краю під час підготовки та проведення Всеукр. референдуму] / К. Ярема // Вільне життя плюс. — 2012. — 11 січ. — С. 5. — (Спогад).

6 ГРУДНЯ

25 років із часу відновлення Підгаєцького району

(6.12.1991)

Підгаєччина — адміністративний район у західній частині Тернопільської області. Створений 1940 року. Ліквідований 1963 року (населені пункти передані до Бережанського району). Відновлений 1991 року. Площа — 496,8 км². Межує з Теребовлянським, Бучацьким, Монастириським, Бережанським і Козівським районами та Галицьким районом Івано-Франківської області. Населення — 19 152 особи (2014). У районі — м. Підгайці, 36 сіл та 21 хутір.

Підгаєцький район розташований на Волино-Подільській височині, він є центром Середнього Опілля. Район міститься в межах мікрокліматичної зони Холодне Поділля західного лісостепу. Рельєф території району хвилястий, пересічений балками і долинами, у західній частині — горбистий.

Ліси займають 93,65 км², водойми — 5,92 км², болота — 2,12 км². Територію району пересікають автошляхи Сатанів — Галич, Монастириська — Нараїв та дороги районного значення. Найвища точка —

гора Бичова біля с. Завадова (414 м). Головні річки: Золота Липа, Коропець (притоки Дністра). Найпоширеніший тип ґрунтів — опідзолений чорнозем.

Терени Підгаєччини заселені ще з кам'яної доби. Згодом на цих землях віднайдено сліди черняхівської культури, держави Антів (V—VII ст.), Великої Хорватії, допоки у X ст. Підгаєччина не увійшла до складу Київської Русі та пізніше до Галицько-Волинської держави. Від 1349 року ці землі були у складі Речі Посполитої.

1772 рік — епоха Австрії, згодом Австро-Угорщини (1869). 1867 року утворено Підгаєцький повіт. Від листопада 1918 року до липня 1919 року район входив до складу ЗУНР. У 1920 році, кілька місяців, — до складу Галревкому. У 1920—1939 роках — у складі Тернопільського воєводства Польщі. У 1939—1991 роках — УРСР.

Підпорядкування Галичини Австрії в 1772 році дало позитивні зрушення в економічному й соціальному житті Підгаєцького повіту: будівництво дороги Бережани — Монастириська (1831), розвиток гончарства, конярства, тютюнництва, збільшення ярмарків, збудовано фабрику, де виготовляли сільськогосподарські машини, розвиток пивоваріння, гуральства, створення повітового шпиталю. Діяли українські, польські та єврейські культурно-просвітницькі та фінансово-господарські установи: українське ремісничє товариство «Поміч», окружне рільничє товариство, товариство купців, «Маслосоюз», Торговельна спілка «Сокіл», «Яд Харуцім», Клуб єврейських громадян, добродійне товариство «Гомлей-Хесед». Збудована залізниця Підгайці — Львів (1909).

Друга світова війна принесла розстріли єврейського населення, переселення поляків на терени Польщі. Підгаєччина стала одним із центрів опору радянській владі у післявоєнні роки на Галичині. У той час діяли школа-інтернат, фабрика металовиробів, медичне училище, профтехучилище, консервний, комбикормовий заводи, сільгосптехніка, цегельня. Із ліквідацією Підгаєцького району в 1963 році життя занепало, відбувся відтік населення, яке зменшилось протягом 1963—1991 років на 12 тис. осіб.

Нині в Підгаєцькому районі працюють підприємства: ТзОВ «Сільцівське», «Імперія даху», «Юстинівське», функціонує агропромисловий комплекс.

Діють Підгаєцький професійний аграрний ліцей, медичний коледж, 23 загальноосвітні школи (гімназія, 6 ЗОШ I—III ступенів, 11 ЗОШ I—II ступенів, 5 ЗОШ I ступеня), 13 дитячих садків, музична школа, художня школа народних ремесел, 1 позашкільний заклад (Підгаєцький центр позашкільної роботи), 32 клубні установи, 29 медичних закладів (центральна районна лікарня, центр первинної медико-санітарної допомоги, 5 амбулаторій загальної практики та сімейної медицини, 8 ФАПів, 14 ФП), 30 бібліотек, 6 будинків культури, 26 клубів, футбольний клуб «Нива».

У Підгаєцькому районі 7 пам'яток архітектури державного значення: Успенська церква (1650—1653), Спасо-Преображенська церква (1772), дзвіниця Спасо-Преображенської церкви (сер. XIX ст.), костел Пресвятої Трійці (1634), синагога (XVI—XVII ст.), церква Святих Бориса і Гліба (1711—1772), дзвіниця церкви Святих Бориса і Гліба (1782). Також у районі зафіксовано ще 87 пам'яток архітектури місцевого значення (церкви, некрополі, громадські та житлові будинки, господарські будівлі).

Уродженці Підгаєцького району: оперні співаки: І. Григорович, М. Галій, В. Ухач; історики, краєзнавці: І. Джиджора, Т. Гунчак, І. Вершлер, Я. Калакура; астроном, педагог Ф. Гула; художник А. Монастирський, художники-фотографи: С. Банах, Б. Титла, О. Діброва; письменники: М. Вайхерт, М. Ойзеркіс, О. Максимішин, М. Рудницький, Л. Ліленфельд, С. Сроковські; поети: О. Коверко, М. Кічура, А. Ядловський, В. Цибульський; журналісти: М. Кальба, І. Дурбак, М. Галій, Р. Голят; учені-економісти: Я. Комаринський, О. Мороз, О. Сокольський; кіномистці: Я. Кулинич, П. Кардаш, Я. Ломницький; диригенти, композитори: В. Кардаш, О. Мостовий; редактори, видавці: В. Воронович, В. Душник, П. Твардовський, В. Папіж, О. Навроцький, о. ЧСВВ Лев Лазар Березовський; правники: Я. Кальба, І. Басараб; літературознавці: А. Гельбер, А. Вайс, музикознавець Г. Шенкер; суспільно-політичні діячі та меценати: В. Колодчин, подружжя Іваськевичів, В. Ліщинецький, П. Кардаш, Л. Рокецький, Д. Гайва; педагоги: Т. Солодуха, М. Перестюк; в'язень ГУЛАГу В. Рокецький; діячі УПА: М. Мізерний-Рен, В. Томашівський, В. Бей; душпастирі: Г. Петришин, М. Ковальчик, М. Блозовський, Р. Галадза, В. Головінський, М. Головінський, В. Чопей; митрополити УГКЦ: Спиридон Литвинюк, Йосиф Шумлянський; науковці: М. Брик, П. Гой, Я. Вишиваний, Ю. Дзядикувич, Б. Заставецький, Ф. Запутович, І. Залуцький, О. Фурда, І. Головінський; Ігнаці Потоцький — один із творців Конституції 3 Мая; міністр освіти, літератор С. Костка Потоцький, актор Т. Ломницький, талмудист Захарій-Мендель, нейрохірург Є. Хорубський. Наукові та археологічні дослідження проводили Януш та Чоловський (1918, 1928), Я. Острозький (1992), Г. Логвин (1968), М. Бевз (1992, 1995, 2004), Р. Могитич (1992, 2004).

Серед пам'яток природи державного значення: 4 горіхи чорних — с. Завалів, Завалівський платан; місцевого значення: гідрологічна пам'ятка природи — Підгаєцьке джерело, ботанічний заказник «Мужилівський», ботанічні пам'ятки: «Мужилівська діброва», «Бук лісовий», «Рудницька бучина», геологічна пам'ятка «Карстові лійки» загальнозоологічні заказники «Рудники» та «Довге» Завалівського лісництва.

Підгаєччина — неповторно-чарівний край Середнього Опілля. Тут гармонійно поєднані історичне багатство та природна краса, переплелися

величні звитяги з гіркотою трагедій, і тут, на українській землі, — батьківщина кількох народів та культур.

С. Колодницький

Література

Підгайці та Підгаєччина : 20-річчю відновлення Підгаєцького району присвячено : наук.-краєзн. зб. / упоряд. С. Колодницький. — Тернопіль : Терно-граф, 2012. — 767 с. : фот., карти.

Гречило, А. У справі символів Підгаєцького району : [проект великого та малого герба р-ну, прапор р-ну: пояснювальна записка авт. проекту А. Гречила] / А. Гречило // Земля Підгаєцька. — 2011. — 21 жовт. — С. 1.

Підгаєцький район має свій герб і прапор : [депутати райради затвердили великий герб р-ну та прапор] // Номер один. — 2012. — 18 лип. — С. 2 : іл. кольор.

Дичко, Б. Коли амбітність не завада... : [пріоритети екон. розвитку Підгаєц. р-ну] / Б. Дичко // Свобода. — 2008. — 12 листоп. — С. 3.

Левицька, Л. Сіють і вдень, і вночі : [про Підгаєц. р-н] / Л. Левицька // Голос України. — 2011. — 7 квіт. — С. 1, 21 : фот. — (Світлим рядком).

Мороз, В. Підгаєччина — чарівний край Середнього Опілля / В. Мороз, С. Колодницький, О. Крегель // Рада. — 2008. — № 3. — С. 21—35 : фот.

Новосядлий, Б. Вчимося бути ініціативними : [реалізація суспільно-значимих проектів на Підгаєччині за сприяння Укр. фонду соц. інвестицій] / Б. Новосядлий // Свобода. — 2008. — 9 квіт. — С. 2. — (Досвід поруч).

Новосядлий, Б. З невеличкого струмка починається ріка : [про соц.-екон. розвиток Підгаєц. р-ну] / Б. Новосядлий // Свобода. — 2013. — 19 черв. — С. 4 : фот. — (Підгаєччина: сьогодні і перспективи).

Раїнчук, О. Характеристика земельних ресурсів Підгаєцького району / О. Раїнчук // Студентський науковий вісник / Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. — Тернопіль, 2011. — Вип. 28. — С. 206—211.

Штокало-Пархомчук, Я. Мандрівка оновленим містом : [соц.-екон. розвиток Підгаєччини] / Я. Штокало-Пархомчук // Свобода. — 2007. — 14 листоп. — С. 6 : фот. — (День «Свободи» у Підгаєцькому районі).

Вандзеляк, Г. Цибуля та часник з Вербова : соц.-екон. розвиток села на Підгаєччині / Г. Вандзеляк // Свобода. — 2013. — 11 груд. — С. 4 : фот. — (Село на нашій Тернопілля).

Хміляр, Л. Лелеки Червень не минають : [соц.-екон. розвиток сіл Гнильче, Пановичі і Червень Підгаєц. р-ну] / Л. Хміляр // Свобода. — 2010. — 23 черв. — С. 1, 3. — (Відрядження до друзів).

Шот, М. Мирне, духовне, патріотичне, хазяйновите. Село, яке оберігає свята Анна, світле у своїх справах і прагненнях : [про с. Мирне Підгаєц. р-ну: іст. відомості, пам'ятки, культ.-освіт. та соц. розвиток, шкільний музей старовинних ікон] / М. Шот // Урядовий кур'єр. — 2014. — 15 квіт. — С. 10 : фот. — (Мапа).

Шот, М. На межі двох областей : [соц.-екон. розвиток с. Червня Підгаєц. р-ну] / М. Шот // Вільне життя плюс. — 2010. — 2 лип. — С. 2 : фот.

Шот, М. Степове розбудовує себе : [соц.-екон. розвиток села Підгаєц. р-ну] / М. Шот // Вільне життя. — 2009. — 20 берез. — С. 3 : фот. — (Як живеш село?).

Я люблю тебе, мила моя Волице! : [іст. відомості про село, його сьогодення] // Земля Підгаєцька. — 2013. — 2 серп. — С. 3 : фот.

Бишківський, М. Дивували талантами : [творч. звіт мист. колективів Підгаєц. р-ну в м. Тернополі] / М. Бишківський // Вільне життя плюс. — 2013. — 18 жовт. — С. 5.

Відзначені державними нагородами : [Президент України В. Ющенко за значний особистий внесок у соц.-екон. і культ. розвиток Укр. держави та з нагоди 16-ї річниці незалежності України присвоїв почесне звання «Заслужений працівник освіти України» директору Підгаєц. професійного аграр. ліцею [Івашко І. В.]] // Свобода. — 2007. — 1 верес. — С. 1. — (Вітаємо!).

Колодницький, С. Підгаєцький район — адміністративний район у західній частині Тернопільської області / С. Колодницький // Тернопільський енциклопедичний словник. — Тернопіль, 2008. — Т. 3 : П — Я. — С. 76—78 : фот.

12 ГРУДНЯ

75 років від дня народження Бориса Семеновича Хижняка

(12.12.1941—31.10.2008) — письменника, журналіста,
громадського діяча

Відомий письменник, журналіст, громадський діяч, лауреат Всеукраїнської літературно-мистецької та громадсько-політичної премії імені Братів Богдана та Левка Лепких, член Національних спілок журналістів та письменників України Борис Хижняк народився 12 грудня 1941 року в смт Єлизаветградці, що на Кіровоградщині. Дід Іван по матері — царський офіцер, у 1917 році залишив фронт. Кликали його до себе і махновці, і

«зелені», і григорієвці — ні до кого не пристав. Червоні ж в холодній кімнаті побили так, що через три дні він помер. Інший дід — по батькові — впав у тридцять третьому на горі і вже не побачив сходу сонця. Троє дядьків — Олександр, Микола, Василь — лежать у вічній мерзлоті Норильська, Магадана, Воркути. Веселі були парубки, любили співати частівки: «Батьку Сталін, добре жити, дай нам, тату, прикурити». Географію Борис Хижняк вчив по містах, у таборах яких нищила соціалістична каторга: Бодайбо, Бухта Проведенія, Інта, Дудинка. Їх він запам'ятав на все життя.

Батько Семен загинув на фронті Другої світової війни. Пропав безвісти. Так і не вдалося сім'ї дізнатися де, як і коли.

У 1967 році Борис Семенович закінчив Львівський державний університет ім. І. Франка. Працював у районній та обласній пресі, начальником обласного управління преси та інформації, шеф-редактором журналу «Тернопіль» та газети «Русалка Дністрова», брав участь у громадській роботі.

Світ побачили його книжки для дітей «Моя Україна» (1993) і «Мандрівка в Країну шахів» (1995). Також у 1995 році вийшла збірка новел і оповідань «Прости, Україно». Згодом до читача прийшли повісті «Перекотиполе» (1998), «Кукіль» (2000), «Марафон над Дністром» (2001), романи «Зрада» (2003), «Слобідка» (2005) та «Україна» (2006).

Чимало його публікацій можна було прочитати на сторінках газет «Літературна Україна», «Місто», «Вільне життя», «Свобода» та інші.

31 жовтня 2008 року Борис Хижняк відійшов у вічність. Похований у м. Тернополі.

С. Лінчевська

Література

Хижняк, Б. Зрада : роман / Б. Хижняк. — Тернопіль : Принтер-інформ, 2003. — 324 с.

Хижняк, Б. Кукіль : повість / Б. Хижняк. — Тернопіль : Тернопіль, 2000. — 268 с.

Хижняк, Б. Путівець : оповідання, етюди, новели, спогади / Б. Хижняк. — Тернопіль : Рада, 2008. — 134 с.

Хижняк, Б. Гіркі паї колишнього повстанця : [бувальщина] / Б. Хижняк // Місто. — 2008. — 7 трав. — С. 7.

Хижняк, Б. Лавро : (уривок з роману «Слобідка» — першої частини діалогії «Подільська притча») / Б. Хижняк // Вільне життя. — 2006. — 9 груд. — С. 8.

Хижняк, Б. Ранок пізньої осені : новела / Б. Хижняк // Вільне життя. — 2007. — 18 лип. — С. 11.

Проник, Б. Борисові Хижняку — 65 / Б. Проник // Вільне життя. — 2006. — 9 груд. — С. 8 : портр. — (Вітаємо).

Ярошенко, І. Премія письменникові : [Б. Хижняк — лауреат Всеукр. літ.-мист. та громад.-політ. премії ім. Братів Богдана та Левка Лепких] / І. Ярошенко // Вільне життя. — 2006. — 16 груд. — С. 3.

Зозуляк, Є. «Путівець» — не для байдужих сердець : [про нову книгу Б. Хижняка] / Є. Зозуляк // Вільне життя. — 2008. — 31 трав. — С. 4. — (Щойно прочитане).

Мельничук, Б. Біль, що не минає / Б. Мельничук // Вільне життя. — 2006. — 11 листоп. — С. 8. — (Щойно з друку).

Сорока, П. Натхненний правдою і любов'ю : [огляд книги «Подільська притча» Б. Хижняка] / П. Сорока // Літературний Тернопіль. — 2013. — № 1. — С. 116—121 : фот. — (Роздуми над прочитаним).

Борис Хижняк : на роковини смерті // Вільне життя. — 2009. — 18 листоп. — С. 15.

Те ж // Свобода. — 2009. — 18 листоп. — С. 14 : портр. — (Пам'ять).

Борис Хижняк. На роковини смерті : Рік тому відійшов у вічність укр. літератор і громад. діяч Борис Хижняк. Не дожив кілька тижнів до 67-ми... // Нова Тернопільська газета. — 2009. — 18—24 листоп. — С. 6 : фот. — (Пам'ять).

Захарчук, Т. Прости, Україно, свого сина : 12 грудня письменнику, журналісту, громад. діячу Борисові Хижняку виповнилося б 67. Та не судилося... / Т. Захарчук // Свобода. — 2008. — 10 груд. — С. 6 : фот. — (Замість квітки на свіжу могилу).

Лінчевська, С. Не стало Бориса Хижняка / С. Лінчевська // Місто. — 2008. — 5 листоп. — С. 6 : портр.

Ониськів, М. Квіти на засніжену могилу письменника, журналіста і громадського діяча Бориса Хижняка поклали 12 грудня, у День його народження і других роковин відходу у Вічність, друзі та побратими з Тернополя / М. Ониськів // Нова Тернопільська газета. — 2010. — 15—21 груд. — С. 8 : портр.

Ониськів, М. Квіти на свіжу могилу : [пам'яті письменника, журналіста, громад.-політ. діяча Б. Хижняка] / М. Ониськів // Вільне життя. — 2008. — 17 груд. — С. 2. — (Пам'ять).

Борис Хижняк : [пам'яті письменника] // Літературна Україна. — 2008. — 13 листоп. — С. 2 : портр.

Чуйко, О. Помер письменник Борис Хижняк / О. Чуйко // 20 хвилин. — 2008. — 3 листоп. — С. 4.

Мельничук, Б. Хижняк Борис Семенович (12.12.1941, с., нині смт Єлизаветградка Олександрів. р-ну Кіровогр. обл.) — письменник, журналіст, громадський діяч / Б. Мельничук, Г. Яворський // Тернопільський енциклопедичний словник. — Тернопіль, 2008. — Т. 3 : П — Я. — С. 545 : фот.

17 ГРУДНЯ

100 років від дня народження Миколи Костенка

(17.12.1916—18.12.1976) — журналіста, редактора, письменника

Таким він залишився в нашій пам'яті

Уже сорок років минає, як немає серед нас Миколи Павловича Костенка, багаторічного редактора «Вільного життя». Тож у 2016 році усі, хто його знав, хто з ним працював, відзначатимуть дві дати: 100-річчя з дня народження і 40-річчя з дня його смерті. Згадає в ці грудневі дні Миколу Павловича родина, згадаємо і ми, чий початок трудового шляху у «Вільному житті» був осяяний світлом та добротою незабутнього нашого першого редактора.

Яким він був редактором? Мудрим. Із тих, котрі не тільки не перешкоджають колективу робити добру газету, а й допомагають йому в цьому. Ідеї сипались від нього, як із рогу достатку. Він міг тримати в колективі навіть людину йому несимпатичну, якщо бачив, що вона викладається для газети. Ніколи не надавав значення суєтному дріб'язку редакційного життя: хто кому що сказав, хто на кого як подивився, як відгукнувся про редактора. Навіть кпини на свою адресу міг так згладжувати — чи то серйозно, чи з гумором, що потім зловтішник не міг собі вибачити безтактності чи злості.

Адміністратором Микола Павлович так і не став. Для підлеглих був старшим товаришем, до якого можна було прийти з усім. Ніколи й нічим не вивищувався над людьми. Мав якийсь особливий дар ладити з усіма. Кабінету не любив, із задоволенням і часто їздив у відрядження. Але газеті віддавав усього себе. В ті часи її підписували до друку за північ. Микола Павлович повертався з району і ще вчитував усі полоси. Додому йшов, коли з друкарні приносили свіжий відбиток «Вільного життя».

Ось яку історію розповідає наш фотокореспондент Василь Бурма. Якось він, ще молодий фотокор, зайшов до кабінету редактора і побачив, що той... спить за столом. Швиденько його сфотографував, подумки втішаючись, як припре шефа «компрома», що він спить у робочий час. Коли приніс фото

і мовчки поклав на стіл Миколі Павловичу, той серйозно сказав: «От бачиш, що буває, коли довго сидиш над газетою». І залишив на знімку зворушливий автограф Василю. А він на все життя запам'ятав той урок незлобливості й людяності.

Був Микола Павлович великим життєлюбом, неперевершеним дотепником. Де не з'являвся, лунали жарти, сміх. Умів розговорити найбільших мовчунів. Навіть за помилки (а яка газета без них обходиться) не розпікав до сліз, як інші. Картав незлобно, інколи навіть зі сміхом, проте помилок робити вже не хотілося.

Звичайно, були в нього і свої недоліки, людські слабкості. Але мав він добре до людей серце, щирі і широку душу, не робив нікому підлості, навпаки, як міг, усім допомагав. Талант його людяності, здається, не можна перебільшити. Костенка немає вже 40 років, а люди ще й досі згадують, як допоміг він їм: чи то першу збілочку видати, чи в горі підтримав, чи посприяв у професійному зростанні. Один тернопільський поет, нині член письменницької спілки, розповідав, як затримала його за якийсь дріб'язок міліція, як бив його на допиті слідчий. Опинившись випадково біля телефону, подзвонив Миколі Павловичу. І той, редактор обласної партійної газети, член бюро обкому партії, серед ночі з'являється у відділенні міліції рятувати поета-невдачу.

Якби Костенко не став журналістом, то, напевно, був би вчителем і досягнув би в цій сфері також неабияких успіхів, бо мав природжений талант вихователя. Він по-батьківськи опікав молоді таланти краю, довгі роки очолюючи літературне об'єднання. Скільки сил і терпіння віддав, щоб пробити «зелену дорогу» в літературу рано згаслому поетові Степану Будному. Як приємно був здивований, коли нині відомий український поет Роман Лубківський після надрукування його першого вірша на сторінках «Вільного життя» прийшов із села до редакції пішки з букетом польових квітів. А як радів Микола Павлович, коли твори тернопільських поетів друкувались у «товстих журналах» чи виходили у світ поетичними ластівками.

Як згадував один з кращих тернопільських поетів, теж, на жаль, уже покійний, Борис Демків, Микола Павлович часто їздив з молодими поетами в села на літературні вечори і зустрічі. Повернувшись до Тернополя, вони гуртом йшли в друкарню, брали свіжий номер «Вільного життя», читали від «корочки до корочки», чи «якась крамола не пролізла», а потім розходились по домівках. Та не одразу. Могли ще довго ходити нічними вулицями і говорити про поезію, якісь вищі істини. З молодими романтиками від поезії був і їхній Батько, як вони любовно називали Миколу Павловича.

Отже, доля відміряла Миколі Павловичу рівно шістьдесят.

Він помер легко, підписавши черговий номер газети — на 18 грудня 1976 року.

Оте останнє «Вільне життя» за 18 грудня, підписане Миколою Павловичем, поклало йому в домовину. Коли газета версталась, він іще жив, а як прийшла до читача — вже пішов від нас.

Інші часи настали, й іншою стала наша газета. Але вона продовжує зберігати костенківський дух доброти, щирості, поваги до людини, відповідального ставлення до слова.

За статтею Г. Садовської

Література

«Спасибі за добре серце...»: з листів побратимів по перу до М. Костенка / публ. Г. Костенко // Тернопіль. — 1992. — Дод. № 4 : Тернопільщина літературна, вип. 2, ч. 1. — С. 26—27.

Демків, Б. Глибинний слід / Б. Демків // Свобода. — 1996. — 17 груд.

Демків, Б. Його лебедина пісня : до 80-річчя М. Костенка / Б. Демків // Русалка Дністрова. — 1996. — № 24 (груд.).

Демків, Б. Микола Костенко : [біогр. довідка] / Б. Демків // Тернопіль. — 1992. — Дод. № 4 : Тернопільщина літературна, вип. 2, ч. 1. — С. 26.

Демків, Б. Народжений для щастя : до 75-річчя з дня народж. Миколи Костенка / Б. Демків // Вільне життя. — 1991. — 17, 18, 21 груд.

Демків, Б. Сторінка з біографії : до 80-річчя від дня народж. укр. письменника М. Костенка / Б. Демків // Тернопіль вечірній. — 1996. — 14 груд.

Зозуляк, Є. «Він і сьогодні в строю...»: до 90-річчя від дня народж. Миколи Костенка / Є. Зозуляк // Вільне життя. — 2006. — 16 груд. — С. 3 : фот.

Ми пам'ятаємо його таким... : [до 80-річчя від дня народж. колишнього редактора «Вільного життя» М. Костенка] // Вільне життя. — 1996. — 17 груд.

Садовська, Г. Таким він залишився в нашій пам'яті / Г. Садовська // Вільне життя. — 2006. — 20 груд. — С. 3 : портр. — (Незабутні).

Садовська, Г. Учителю, пред іменем твоїм... : спогад про Миколу Костенка / Г. Садовська // Тернопілля'96 : регіон. річник. — Тернопіль, 1997. — С. 454—455.

Мельничук, Б. Костенко Микола Павлович (17.12.1916, с. Дорогинка, нині Ічнян. р-ну Черніг. обл. — 18.12.1976, м. Тернопіль) — журналіст, редактор, письменник, публіцист / Б. Мельничук, М. Ониськів // Тернопільський енциклопедичний словник. — Тернопіль, 2005. — Т. 2 : К — О. — С. 194 : фот.

Микола Костенко : [біогр. довідка] // Письменники Тернопілля : Члени Нац. спілки письменників України. — Тернопіль, 2010. — С. 54—55.

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 1996 рік : бібліогр. список / упоряд. Н. К. Іванко. — Тернопіль : Лілея, 1995. — 104 с.

Про М. Костенка: С. 82—83.

500 років від дня народження Дмитра Вишневецького

(бл. 1516 — жовтень 1563) — князя, першого гетьмана Запорізької Січі

Князь Байда-Вишневецький — великий воїн

Ще за життя одного з перших ватажків українського козацтва Дмитра Вишневецького у Європі називали не інакше, як Великим воїном. «Up grand soldato» — так про нього писали тогочасні італійські джерела.

Народився Дмитро у сім'ї князя Івана Михайловича Вишневецького, котрий вів свій родовід від туровсько-пінських Рюриковичів і на час народження знаменитого згодом сина (початок XVI ст.) був ейським, ворнянським і чичерським старостою Великого князівства Литовського. Дружиною князя Івана і матір'ю Дмитра була Анастасія Семенівна Олізар, що походила від представників знатних родин — албанських князів Скандебергів, сербських князів Якимів і молдавських господарів.

Уперше ім'я Дмитра Вишневецького зустрічається в документах 1545 року, де він виступає власником волинських сіл. А 1550 року один із перших керівників українського козацтва В. Претвич рекомендує Вишневецького як одного з визначних керівників боротьби з татарами. Отже, вже у 40-х роках XVI століття князь Д. Вишневецький став головним організатором козацького руху, основним завданням якого було знешкодження татарської військової експансії та побудова твердих підвалин козацької організації в Україні.

Ставши черкаським і канівським старостою, Вишневецький відзначився походом на турецькі фортеці Очаків, Акерман, Іслам-Кермен (друга половина 1548 — початок 1549 років), що викликало занепокоєння могутнього султана Османської імперії Сулеймана. Велику відвагу Дмитро Вишневецький проявив у 1553 році, коли разом із невеликим підрозділом козацького війська здійснив похід до Стамбула, де намагався дипломатичним шляхом домовитися з турецьким султаном про припинення нападів татарських орд на Україну. Трохи згодом український князь домовляється про спільні дії проти

агресивного Кримського ханства вже з володарем іншої сусідньої держави — московським царем Іваном Грозним.

Саме за Дмитра Вишневецького розпочалася міжнародна політика Війська Запорозького, що сягає своїм корінням середини XVI століття, коли відбувалися часті зміни зверхниками українського козацтва підлеглості задля тиску на того чи іншого володаря-сюзерена з метою здобуття для себе більших «прав і привілеїв». Саме тоді староста прикордонних українських воєводств Великого князівства Литовського, організувавши навколо себе розрізнені козацькі ватаги, розпочинає складну і небезпечну політичну гру. Вона полягала у відмові від підлеглості законному («природному», «діничному») сюзерену на користь іншого, більш вигідного монарха, задля втілення у життя планів боротьби проти татарської загрози.

Однією з найбільших заслуг Д. Вишневецького стала побудова за його наказом на початку 50-х років XVI століття добре укріпленого замку на острові Хортиця. По суті цей замок став основою першої Запорізької Січі. У 1557 році гетьман Вишневецький на чолі запорожців майже місяць оборонявся від багатотисячних орд хана Девлет-Гірея. А вже наступного року у відповідь на напад хана тридцятитисячне козацьке військо під керівництвом Вишневецького оволоділо Перекопом, а в 1559—1560 роках здійснювало походи на фортецю Азак (Азов).

Французькі історики порівнювали військові приготування турків під час оборони Азова від військ Вишневецького з приготуванням Османської імперії до війн проти Венеції та Священної Римської імперії. У цей період Д. Вишневецький став одним з авторів проекту війни з Кримським ханством, який передбачав спільні дії проти татар українських та донських козаків, московитів і черкесів.

У 1562 році Вишневецький розпочинає будівництво нової козацької фортеці (Хортицький замок було зруйновано татарами після 1557 року) на Монастирському острові, що розташований за дніпровськими порогами. Це будівництво було перерване участю князя у черговому військовому поході українського козацтва. Тепер уже до Молдавського князівства, на запрошення одного з претендентів на молдавський престол взяти участь у міжусобній боротьбі. Проте його малочисельний загін, потрапивши у засідку, був розбитий, а він сам потрапив до полону і відправлений до Туреччини. Саме там його було страчено за наказом султана.

Ось як описав трагічні події початку 1563 року польський хроніст М. Бельський: «Вишневецький був скинутий з башти на гак, вмурований в стіни біля морської затоки по дорозі з Константинополя в Галату. Зачепившись ребром за гак, він жив у такому положенні три дні, поки турки не вбили його з луків за те, що ляв їхню віру». Так закінчилося буремне і

сповнене військових звитяг життя українського князя, якого козаки обрали собі за гетьмана.

В очах сучасників героїчна смерть Д. Вишневецького перетворилася на символ незламності християнського духу та його перемоги над ісламом. У всій Східній Європі почали співати пісню про незламного українського козака: «В Царгороді на риночку ой п'є Байда горілочку..., ой як стрілив — царя вцілив...» Староукраїнське слово «байдувати» означало майже те саме, що й «козакувати», а саме — вести вільне, незалежне ні від кого життя.

Ось так історична постать князя і гетьмана Дмитра Вишневецького перетворилася на легендарного пісенного персонажа — козака Байду, який, нехтуючи благами, які пропонували йому вороги, йде на вірну смерть і виявляє при цьому найвищі козацькі чесноти: зневагу до розкішного життя, купленого зрадою, відданість православної християнській вірі, стійкість до фізичних мук, незламність перед ворогами і жагу боротьби навіть перед обличчям смерті.

І. Вергелес

Література

Сергійчук, В. І. Дмитро Вишневецький / В. І. Сергійчук. — Київ : Україна, 2003. — 192 с. : іл. — (Українські державники).

Пономарьов, В. М. Дмитро Байда-Вишневецький / В. М. Пономарьов // Рік української історії : календар-довідник / В. М. Пономарьов. — Тернопіль, 2013. — С. 327 : портр.

Реєнт, О. П. «Особисто знаний ворогами»: Дмитро Байда-Вишневецький (р. н. невід. — 1564) / О. П. Реєнт // Усі гетьмани України : легенди, міфи, біографії / О. П. Реєнт, І. А. Коляда. — Харків : Фоліо, 2007. — С. 6—25.

Чухліб, Т. В. Дмитро Вишневецький / Т. В. Чухліб // Чухліб, Т. В. Гетьмани України-Русі / Т. В. Чухліб. — Донецьк, 2012. — С. 12—17.

Шудря, М. А. Вишневецький (Байда) Дмитро Іванович / М. А. Шудря // Шудря, М. А. Січ-мати / М. А. Шудря. — Київ : Елібре, 2008. — С. 437—442.

Байда, В. Про кого складено пісню, або Загадка Дмитра Вишневецького : [розглядається постать князя Дмитра Вишневецького та іст. характер «Пісні про Байду»] / В. Байда // День. — 2010. — 13—14 серп. — С. 8 : портр.

Вергелес, І. Байда — великий воїн : [князь Дмитро Вишневецький — іст. постать і легендарний персонаж] / І. Вергелес // Вільне життя. — 2009. — 12 черв. — С. 6 : іл. — (Постаті).

Вергелес, І. Князь Байда-Вишневецький — великий воїн / І. Вергелес // Подільське слово. — 2009. — 22 трав. — С. 9. — (Сторінки історії).

Ковбаса, В. До біографії Дмитра Байди-Вишневецького : поїздка до Туреччини 1553 року / В. Ковбаса // Київська старовина. — 2011. — № 4. — С. 3—23.

Шиян, Л. Дмитро Вишневецький — політик, дипломат та військовий діяч України XVI століття : [тема конференції, яка відбулася в Нац. заповіднику «Замки Тернопілля»] / Л. Шиян // Народне слово. — 2008. — 30 трав. — С. 3.

Шот, М. Твердиня Вишневецьких / М. Шот // Вільне життя плюс. — 2011. — 12 серп. — С. 5 : фот. — (Замки Тернопілля). — Із змісту: Український лицар Байда.

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2011 рік : бібліогр. покажч. Вип. 21 / уклад. М. Друневич. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2010. — 128 с.

Про Д. Вишневецького: С. 113—115.

560 років із часу заснування міста Борщева

(1456)

Борщів — місто Тернопільської області, райцентр. Розташоване на р. Нічлаві (притоці р. Дністра). Залізнична станція. Населення — 11 202 особи (2014).

Уперше письмово згадується 1456 року як місто, що належить приватним особам. У XVI — першій половині XVII ст. ним володіли шляхтичі Дудинські, а потім Золотницькі. 1629 року королівським привілеєм Борщеву надано магдебурзьке право, що дало поштовх розвитку тут ремісництва й торгівлі. У 1672—1699 роках був окупований турецькими військами і прийшов у занепад. Після відновлення польської влади його мешканці на 10 років були звільнені від сплати більшості податків і відбування повинностей. Після 1-го поділу Польщі 1772 року перебував у складі Заліщицького, а потім Чортківського округів Австрійської імперії. Від 1785 року переведено до розряду містечок. У 1810—1815 роках — під владою Російської імперії, а від 1815 року знову в складі Австрійської імперії (з 1867 року — Австро-Угорщина).

Від другої половини XIX ст. спостерігався швидкий промисловий розвиток міста. Побудовано фабрики: жіночого одягу й паперова, 2 гуральні, пивоварний, тютюново-ферментаційний, цегельний заводи, поблизу міста розпочали діяти каменоломня, три кар'єри з видобутку гравію.

1867 року Борщів здобув статус міста і став центром повіту. Наприкінці XIX ст. через місто пройшла гілка залізниці Чортків — Іване-Пусте.

Під час Першої світової війни та українсько-польської війни 1918—1919 років промисловий потенціал міста був зруйнований — упродовж 1920—1930-х років працювали лише тютюново-ферментаційний та цегельний заводи. 1920 року місто перейшло під владу Польщі. Від 1939 року Борщів — у складі УРСР, від 1940 року — райцентр.

Від липня 1941 року до 24 березня 1944 року окупований гітлерівськими військами, входив до складу Генеральної губернії. Після війни було реконструйовано старі й побудовано нові промислові підприємства.

На околицях міста виявлено поселення трипільської культури, городище та могильник часів Київської Русі. Пам'ятка архітектури — костюл (XVIII ст.).

2007 року в райцентрі започатковано всеукраїнські фестивалі: фольклорно-мистецький «В Борщівському краї цвітуть вишиванки» та фестиваль борщу «Борщів».

Споруджено пам'ятники А. Міцкевичу (1898), І. Франку (1983), Т. Шевченку (1991), Лесі Українці, меморіал Слави (1974), меморіальний комплекс «Небесної сотні» (2014).

Діють три загальноосвітні школи I—III ступенів, школа мистецтв, агротехнічний коледж, станція юних техніків, ДЮСШ, Будинок дитячої творчості, районний Будинок культури, 2 клуби, палац агроколеджу, три дитячі садочки, музеї — краєзнавчий і Т. Шевченка, 2 бібліотеки, центральна районна лікарня, центр первинної медико-санітарної допомоги, міжрайвідділ СЕС. Працюють промислові підприємства.

Борщів та його околиці здавна відомі двома галузями мистецтва — вишивкою та килимарством.

Література

Про відзначення на державному рівні 555-річчя заснування м. Борщева Тернопільської області : постанова Верховної Ради України // Відомості Верховної Ради України. — 2011. — № 51. — С. 2160.

Башняк, І. Борщів / І. Башняк, В. Бойко, Л. Войціховська [та ін.] // Тернопільщина : Історія міст і сіл : у 3 т. — Тернопіль, 2014. — Т. 1. — С. 452—456.

Літопис Борщівський: від давнини до сучасності // Галицький вісник. — 2006. — 25 серп. — С. 2—3 : фот. — (Скрижалі історії).

Мадзій, І. З днем народження, сивочолий Борщове! / І. Мадзій // Вільне життя. — 2006. — 23 серп. — С. 4 : фот. — (Ювілеї).

Поважний, А. Її врятували бандерівці : [життя та події повоєнного Борщева] / А. Поважний // Шлях перемоги. — 2014. — 30 квіт. — С. 6.

Башняк, І. Іван Башняк: «Великої вам любові до рідного міста, України»: [бесіда з міськ. головою Борщева] / провела М. Довгошия // Галицький вісник. — 2011. — 2 верес. — С. 1, 4, 9 : фот. — (За філіжанкою кави).

Домчук, П. Павло Домчук: «Поспішаю жити і творити»: [бесіда з лікарем, поетом, перекладачем з м. Борщева] / записала М. Довгошия // Галицький вісник плюс. — 2014. — 23 січ. — С. 3, 8. — (Ювілеї).

Хороше місто з гарними людьми : бліц-інтерв'ю з колишніми головами Борщева про минуле і теперішнє // Галицький вісник. — 2011. — 2 верес. — С. 2 : портр.

Богданович, І. Храм, де живе благодать Божа : [собор Борщівської Ікони Божої Матері] / І. Богданович // Вільне життя плюс. — 2012. — 1 серп. — С. 5 : фот. — (Під опікою Богородиці).

Новосядлий, Б. Тут пам'ять живе про титанів і молитва до Небес лунає : [храм Успіння Пресвятої Діви Марії в м. Борщеві] / Б. Новосядлий // Свобода. — 2012. — 27—29 серп. — С. 8 : фот. — (Скарби духовні).

Стангрет, К. Борщівському собору УПЦ КП — 20 років / К. Стангрет // Галицький вісник плюс. — 2014. — 22 серп. — С. 5 : фот. — (Актуальні).

Яворський, І. На поклін до Матері Божої : [святині м. Борщева] / І. Яворський // Вільне життя плюс. — 2013. — 5 черв. — С. 6. — (Святі місця).

Головко, В. В. Борщів / В. В. Головко // Енциклопедія історії України. — Київ, 2003. — Т. 1 : А — В. — С. 354—355.

Пасічник, М. І. Борщів / М. І. Пасічник // Енциклопедія сучасної України. — Київ, 2004. — Т. 3 : Біо — Бя. — С. 380 : фот.

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2011 рік : бібліогр. покажч. Вип. 21 / уклад. М. Друневич. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2010. — 128 с.

Про м. Борщів: С. 119—121.

70 років із часу заснування Чортківського державного медичного коледжу

(1946)

Вони відповідатимуть за наше життя

Одразу по війні, 1946 року, в Чорткові відкрили школу медсестер. Не варто навіть казати, що попит у ті часи був на них чималий. Тоді навчали студентів у пристосованих приміщеннях.

Минуло 70 років. У Чортківському державному медичному коледжі багато що змінилося — постали три корпуси із сучасними аудиторіями, оснащеними всім необхідним для навчання, спортивні зали, добре обладнаний гуртожиток, дві аптеки та відкрита амбулаторія сімейного типу. Не змінилося одне — потреба в навчальному закладі.

Сьогодні у Чортківському державному медичному коледжі здобувають спеціальність у відділах «Лікувальна справа», «Сестринська справа», «Акушерська справа», «Фармація» та «Ортопедична стоматологія».

Багаторічним керівником та «*perpetuum mobile*» закладу є заслужений лікар України, кандидат медичних наук Любомир Степанович Білик. Він і сам не зупиняється на досягнутому, й іншим не дозволяє спочивати на лаврах. У розмові зі студентами та викладачами раз по раз згадують його ім'я. Не тільки тому, що він керівник, а тому, що людина, завдяки якій Чортківський медичний коледж є таким, як є — закладом, де навчають не тільки високій професійності, а й культурі, людяності. А це, погодьтеся, важливо.

Нещодавно в навчальному закладі побувала і я. Варто сказати, що екскурсія ним була надзвичайно цікавою та пізнавальною. Щонайперше впали у вічі чистота й акуратність приміщення. У коридорах — сила-силенна вазонів, кожен із яких підписаний латинською. На стінах — навчальні матеріали, з яких можна довідатися про лікарські рослини, історію лікувальної справи. У кожній лекційній — мультимедійна техніка.

Ще цікавіше в навчальних аудиторіях. Наприклад, на парі хімії. Для студентів спеціальності «Фармація» цей предмет профільний. Вони розв'язують експериментальні задачі, виконують багато практичних робіт. Так викладачі розвивають у них надзвичайно важливі в їх професії якості — увагу, дисципліну, зібраність, логічне мислення. В кожній лаборантській комп'ютери, наочні матеріали.

У коридорі чується знаменитий «*Gaudeamus*». Здавши курс латинської, майбутні медики вчать гімн усіх студентів. Латинська мова — базова дисципліна для медиків усього світу. Під час її вивчення звертають увагу на

правила виписування та читання рецепта, адже це — спосіб спілкування лікаря із фармацевтом.

Цікаво побувати й у кабінетах, де проходять пари із вивчення інфекційних хвороб чи акушерської справи. Тут до послуг студентів набори медикаментів, спеціальних приладів, муляжі. Студенти вчать, крім іншого, робити ін'єкції, ставити катетери, здобувають навички годування хворих через зонд. Також на муляжах можна навчитися правильно промивати шлунок, брати мазки та багато іншого. Усе, що вивчають на парах, — важливо, адже покликання медицини — берегти людське життя.

Також до послуг студентів велика бібліотека, де представлена сучасна фахова література, іноземні видання, є комп'ютери з електронними підручниками та доступом до інтернету. Є медпункт, де нададуть не тільки першу допомогу, а й забезпечать необхідними ліками. У спортзалах можна пограти у волейбол, футбол, у гімнастичному потренуватися на спортивних снарядах, а в тренажерному поліпшити фізичну форму. І, звісно, є художня самодіяльність — вокальний та хоровий гуртки, ансамбль, два танцювальних гуртки — «Любисток» та «Галичанка». Чекають та приймають сюди всіх творчих студентів.

Тож чортківські студенти-медики не тільки здобувають кваліфікацію, а й стають різнобічно розвиненими молодими спеціалістами.

За статтею А. Золотнюк

Література

Віконська, І. Не просто фахівці, а інтелігенти : [організація навч. і вихов. процесу в Чортків. держ. мед. коледжі] / І. Віконська // Вільне життя плюс. — 2011. — 22 черв. — С. 7 : фот. — (Твоя альма-матер).

Золотнюк, А. Вони відповідатимуть за наше життя : [про Чортків. держ. мед. коледж] / А. Золотнюк // Вільне життя плюс. — 2011. — 21 груд. — С. 7 : фот. — (Твоя альма-матер).

Кушнірук, З. Шоколадки, листи і тепло сердець — бійцям на війну : у Чортків. медколеджі плекають родинні традиції та навчають творити добро / З. Кушнірук // Наш день. — 2014. — 24—30 груд. — С. 8 : фот. — (Освіта).

Николишин, М. Студентам Чортківського медколеджу пощастило : [про літній табір відпочинку Чортків. держ. мед. коледжу] / М. Николишин // Вільне життя плюс. — 2013. — 9 жовт. — С. 7 : фот. — (Це цікаво).

Новосядлий, Б. Безцінний скарб — для внуків Гіппократа / Б. Новосядлий // Свобода. — 2014. — 30 квіт. — С. 5 : фот.

Острожинська, М. У квітограї вишиванок : [нац. та патріот. виховання в Чортків. держ. мед. коледжі] / М. Острожинська // Свобода. — 2010. — 30 черв. — С. 3 : фот. — (З бабусиною скрині).

Сулима, Н. В. Презентація Чортківського державного медичного коледжу / Н. В. Сулима, З. І. Грабовецький // Рада. — 2008. — № 10. — С. 19—26 : фот.

Сулима, Н. «Причисти мене розмовою українською мовою...»: [мист. зустріч із поетом-піснярем С. Галябардою в Чортків. держ. мед. коледжі] / Н. Сулима, Г. Гуменюк // Вільне життя плюс. — 2013. — 4 груд. — С. 7.

Білик, Л. Любомир Білик: «У навчанні та вихованні дрібниць немає»: [розмова з директором Чортків. держ. мед. коледжу] / записала С. Лінчевська // Вільне життя плюс. — 2013. — 13 берез. — С. 7 : фот. — (Знайомство зблизька).

Білик, Л. Наше особливе ставлення : [про конкурс знавців укр. мови ім. П. Яцика] / Л. Білик // Слово Просвіти. — 2014. — 15—21 трав. — С. 9 : фот. — (XIV Міжнародний мовний).

Білик, Л. Щоб не атрофувався розум... : [директор Чортків. держ. мед. коледжу про книгу та читання] / Л. Білик // Літературна Україна. — 2012. — 4 жовт. — С. 15.

Марущак, Д. Висока відзнака : [дир. Чортків. держ. мед. коледжу Л. Білик — лауреат премії Ліги українських меценатів ім. С. Чикаленка] / Д. Марущак // Вільне життя плюс. — 2012. — 4 січ. — С. 4 : фот. — (Знай наших).

Новосядлий, Б. «Не спіши, не квапся, моя осене, я тебе ще в гості не запрошував...»: [про дир. Чортків. держ. мед. уч-ща Л. Білика та здобутки очолюваного ним закладу] / Б. Новосядлий // Свобода. — 2013. — 8 трав. — С. 1, 10 : фот. — (На ювілейній ноті).

Томчишин, Ю. Любомиру Білику поставили найвищу оцінку : [директора Чортків. держ. мед. коледжу нагородили орденом «За заслуги» II ступеня] / Ю. Томчишин // Місто. — 2010. — 8 верес. — С. 20 : фот. — (Різне).

Юзик, С. Портрет успішного господаря : [про дир. Чортків. держ. мед. коледжу Л. Білика] / С. Юзик // Ваше здоров'я. — 2011. — 25 листоп. — С. 1, 2 : портр. — (Особливості).

50 років із часу заснування Тернопільського національного економічного університету

(1966)

Тернопільський національний економічний університет — наукове серце м. Тернополя, науково-педагогічна колицка всього регіону.

Свій родовід ТНЕУ розпочав у далекому 1966 році, коли в м. Тернополі було відкрито відділення фінансово-економічного факультету Київського інституту народного господарства.

На час заснування тут навчалось 75 студентів за спеціальностями «Фінанси і кредит» та «Бухгалтерський облік», а викладачів було п'ятеро. У 1967 році на базі відділення почав працювати фінансово-економічний факультет КІНГ. Із січня 1971 року — це окремий ТФЕІ. Його першим ректором був Леонід Олексійович Канищенко.

У наступні роки Тернопільський фінансово-економічний інститут продовжував інтенсивно розвиватися.

Нового якісного рівня вищий навчальний заклад досяг у 1989 році, коли був перейменований у Тернопільський інститут народного господарства.

У серпні 1994 року на базі Тернопільського інституту народного господарства створено Тернопільську академію народного господарства.

У статусі університету даний вищий навчальний заклад діє з 30 березня 2005 року.

За роки існування у виші підготовлено до самостійної роботи майже 60 тисяч фахівців.

Понад 300 випускників нині працюють у ТНЕУ, більшість із них — доктори і кандидати наук.

В університеті здобувають освіту майже 30 тисяч студентів за 19 спеціальностями й 43 спеціалізаціями. Основну базу розміщено в 11 навчально-лабораторних, трьох спортивних, трьох господарсько-допоміжних корпусах та п'яти гуртожитках, у яких створено всі умови для навчання, побуту і відпочинку.

У межах міста розташовані навчальні корпуси ще дев'яти інститутів університету.

Навчально-виховний процес у Тернопільському національному економічному університеті забезпечують 72 кафедри, на яких працюють понад 1153 викладачі, серед яких — 69 докторів наук, професорів, 359 кандидатів наук, доцентів, 45 академіків, 20 членів-кореспондентів галузевих академічних наук.

Діє три спеціалізовані Вчені ради із захисту кандидатських дисертацій та одна спеціалізована Вчена рада із захисту докторських дисертацій.

Науковці університету мають значні напрацювання на державному та регіональному рівнях. Науково-видавничу діяльність університету забезпечує видавництво «Економічна думка».

Університет уклав угоди про співробітництво з вишами Європи та США. Також діє філіал ТНЕУ в м. Єревані (Вірменія).

Колектив університету має славні спортивні традиції.

Важливу роль у виховному процесі відводять Центру естетичного виховання, де працює сім колективів художньої самодіяльності, чотирьом з яких присвоєно звання «народний».

Серед випускників університету — відомі в Україні й світі державні діячі, керівники виробництва, провідні спеціалісти й учені. У стінах ТНЕУ формувалися професійні якості та гартувався характер Президента України (2005—2010) Віктора Ющенка.

Література

Барна, В. А. 100 найавторитетніших випускників Тернопільського національного економічного університету / В. А. Барна. — Тернопіль : Тернограф, 2009. — 216 с. — (Серія «Еліта української нації»; ч. 1).

Тернопільський національний економічний університет: історія звершення особистості. — Київ : Світ успіху, 2006. — 335 с. : фот.

Красновська, Л. «Треба всім дотримуватися норм закону!» : [про ректора Терноп. нац. екон. ун-ту А. Крисоватого] / Л. Красновська // Rіa plus. — 2013. — 31 лип. — С. 20 : фот.

Крисоватий, А. Андрій Крисоватий: «Навчатися у нашому університеті престижно, цікаво, перспективно» : [розмова з ректором Терноп. нац. екон. ун-ту] / провела Л. Левицька // Голос України. — 2013. — 21 черв. — С. 12—13 : фот. — (Освіта).

Лазарович, М. Командир взводу професор Микола Лазарович: «Українці, не шкодуйте позитивних емоцій для свого війська!» : [інтерв'ю з відомим тернополянином] / провів М. Шот // Урядовий кур'єр. — 2015. — 29 серп. — С. 7 : фот. — (Суботні зустрічі).

Пам'яті видатного вченого : [ректора Терноп. нац. екон. ун-ту С. Юрія] // Вісник Тернопільського національного економічного університету. — 2013. — № 4. — С. 146—149.

Література до знаменних і пам'ятних дат Тернопільщини на 2006 рік : бібліогр. покажч. Вип. 16 / уклад. М. Друневич. — Тернопіль : Підручники і посібники, 2005. — 128 с.

Про Тернопільський національний економічний університет: С. 117—119.

25 років із часу заснування Всеукраїнської літературно-мистецької та громадсько-політичної премії імені Братів Богдана та Левка Лепких

(1991)

Усі вони з лепківської сотні

Тернопільщина славиться своїми визначними уродженцями, які прославили край не тільки в Україні, а й за кордоном. Тут народилися глава УГКЦ, кардинал Йосиф Сліпий, фізики Іван Пулюй та Олександр Смакула, академіки Володимир Гнатюк, Іван Горбачевський, Станіслав Дністрянський і Кирило Студинський, нобелівський лауреат у галузі літератури Шмуель Йосеф Агнон, художники Михайло Бойчук, Яків Гніздовський, Олена Кульчицька та Іван Марчук, скульптор Михайло Парашук, історики Іван Джиджора і Мирон Кордуба; тут розквітнув талант співачки світової слави Соломії Крушельницької, письменників Романа Андріяшика, Степана Будного, Івана Гнатюка, Романа Лубківського, Степана Сапеляка, Юліуша Словацького, Бориса Харчука, громадсько-просвітнього діяча Олександра Барвінського, психолога й соціолога Олександра Кульчицького, диригента Андрія Кушніренка, композиторів Василя Барвінського і Дениса Січинського та багатьох інших діячів української науки й культури.

Безперечно, що до цієї когорти належать брати Богдан та Левко Лепкі, які своїми знаннями, талантом уславили Тернопільщину та Україну. Із здобуттям нашої незалежності розпочалося пошанування їхньої пам'яті — перевидання творів, постановка вистав, відкриття пам'ятників, меморіальних таблиць, музеїв. У 1994 році була створена літературно-просвітницька організація — Тернопільське обласне літературно-просвітнє товариство ім. Богдана Лепкого, яке ініціювало численні акції для популяризації творчості братів Лепких. Одним із перших заходів стало заснування з ініціативи редакції журналу «Тернопіль» у 1991 році Всеукраїнської літературно-мистецької відзнаки — премії імені Братів Богдана та Левка Лепких. Головами комісії були: Олесь Гончар, а від 1994 року — Борис Хижняк.

Певний час (через відсутність коштів) премію не вручали. Стараннями ініціативної групи — Б. Хаварівського, Р. Півторака, Р. Гром'яка, М. Ониськіва, Б. Мельничука, В. Чубатого, Б. Ничика, І. Дуди та інших у грудні 2008 року премію відновлено. Відповідно було створено Громадську Раду з відзначення Всеукраїнською літературно-мистецькою та громадсько-політичною премією ім. Братів Богдана та Левка Лепких.

Від 2009 року фонд премії формує Ліга підприємців «Українська справа» (голова Михайло Ратушняк).

Б. Хаварівський

Література

Ониськів, М. Сподвижники поля духовного : Лауреати Всеукр. літ.-мист. та громад.-політ. премії ім. Братів Богдана та Левка Лепких / М. Ониськів, В. Уніят. — Тернопіль : Тернограф, 2010. — 80 с. : фот.

Ініціатори і спонсори : Перша премія імені братів Лепких. Перший пам'ятник українській пісні : [редакція журналу «Тернопіль» встановила літ.-мист. премію ім. Братів Лепких за кращі твори чи наук. розвідки з літератури й публіцистики, мистецтва та історії України] // Тернопіль вечірній. — 1991. — 24 квіт.

Всеукраїнську літературно-мистецьку премію імені Братів Богдана та Левка Лепких — відновлено! // Русалка Дністрова. — 2009. — Чис. 1. — С. 1, 2, 3 : фот.

Громадська Рада з відзначення Всеукраїнською літературно-мистецькою премією імені Братів Богдана та Левка Лепких // Русалка Дністрова. — 2009. — Чис. 1. — С. 2. — (Офіційне).

Дігай, Т. Освячена двома іменами : [вручення премії ім. Братів Лепких за 2012 р.] / Т. Дігай // Літературна Україна. — 2013. — 31 січ. — С. 15. — (Відзнаки).

Зозуляк, Є. Премію відновлено, премії — вручено : [вручення премії ім. Братів Лепких за 2006—2009 рр.] / Є. Зозуляк // Вільне життя. — 2009. — 30 січ. — С. 6 : фот.

Лівінський, О. Вшанували лауреатів премії імені Братів Богдана та Левка Лепких : [урочистості відбулися в приміщенні Терноп. картин. галереї] / О. Лівінський // Тернопіль вечірній. — 2012. — 25 січ. — С. 8 : фот. — (Art).

Новосядлий, Б. У промінні слави світочів-братів : [про діяльність Громад. Ради з присвоєння Всеукр. літ.-мист. та громад.-політ. премії ім. Братів Лепких] / Б. Новосядлий // Свобода. — 2011. — 5 жовт. — С. 9.

Півторак, Р. Премія імені братів Лепких цікава не лише Тернополю, а й всій Україні / Р. Півторак // Нова Тернопільська газета. — 2010. — 27 січ. — С. 6 : фот.

Премії ім. Братів Лепких вручать 22 січня : [лауреати премії за 2012 р.] // Вільне життя плюс. — 2013. — 18 січ. — С. 1.

Сагаль, О. Відзнаки до Дня Злуки. Нагородили лауреатів премії імені Братів Лепких / О. Сагаль // Нова Тернопільська газета. — 2011. — 26 січ. — С. 7 : фот.

Хаварівський, Б. Для доброї справи : [меценати літ.-мист. та громад.-політ. премії ім. Братів Лепких] / Б. Хаварівський // Вільне життя плюс. — 2011. — 4 лют. — С. 6.

Хижняк, Б. Імені славетних земляків : [вручення Всеукр. літ.-мист. та громад.-політ. премії ім. Братів Лепких] / Б. Хижняк // Літературна Україна. — 2005. — 20 жовт. — С. 2.

«Українська справа» вручила премії імені Братів Лепких // Наш день. — 2014. — 29 січ. — С. 5 : фот.

Уніят, В. Вони — з Лепківської сотні : [вручення премії ім. Братів Лепких за 2013 р.] / В. Уніят, М. Федечко // Літературна Україна. — 2014. — 13 лют. — С. 3 : фот. — (Премії).

Шот, М. Нові лауреати премії братів Лепких : [за 2009 р.] / М. Шот // Урядовий кур'єр. — 2009. — 10 груд. — С. 5 : фот. — (Події та коментарі).

Іменний покажчик

Анастасієвський М. 18
Баб'як П. 6, 63—65
Басок Б. 14
Батюк С. 24—25
Бердей І. 14—15
Білик Л. 5, 50—52
Білинський Я. 25—26
Блажкевич І. 6, 83—87
Боб'юк А. 24
Бойчук Т. 21
Борковський-Дунін А.-Л. 9
Братасюк (Патей) М. 23
Бубній П. 25
Бурдяк М. 23
Бурма В. 8—9
Вадзюк С. 12
Василько Ростиславович
(князь) 25
Верхратський І. 13—14
Виджинський А. 23
Вишневецький Д. 7, 108—111
Волинець Н. 21—22
Гавдида І. 20
Гаврілова Н. 17
Гарматій Л. 6, 87—91
Геллер Г. 13
Геляс Я. 6, 94—97
Гермаківський І. 6, 73—76
Гнатюк В. 14
Головин Б. 19
Грабович І. 16
Грицай В. 15
Давидов Є. 12
Демків Б. 5, 60—63

Дерій Б. 9
Довгошия П. 5, 57—59
Зарівна Т. 16—17
Заставецький Б. 22
Ізотова Л. 10
Каганець М. 9
Кіцила Ю. 10
Ковальчук П. 5, 39—43
Когут Б. 5, 37—39
Коссак В. 10—11
Костенко М. 7, 105—108
Левицький А. 13
Левицький Л. 17—18
Лубківський Р. 18
Лям С. 12—13
Малицький О. 8
Марчук І. 14
Мечник М. 21
Міхаловський К. 19
Мох Р. 13
Новосад С. 17
Олещук І. 15—16
Ониськів М. 24
Павлівський Б. 20—21
Паламар А. 5, 56—57
Пінь Р. 8
Подуфалий В. 5, 53—56
Покальчук Ю. 5, 30—32
Присяжний В.-В. 5, 35—37
Рапіта М. 23
Реттель Л. 22—23
Рубчакова К. 5, 43—46
Рудзінський М. 6, 65—67
Сагаль Й. 18—19
Сапеляк С. 12

Сорока П. 5, 27—30
Тракало В. 6, 76—78
Турбацький Л. 16
Тучапський Я. 6, 81—83
Фольварочний В. 5, 33—35
Харчук Б. 6, 70—73
Хижняк Б. 6, 102—105
Хмурич М. 11—12

Чарнецький С. 9—10
Черемшинський О. 15
Чернихівський Г. 6, 78—81
Шевченко Т. Г. 6, 91—94
Штонь Г. 11
Юрчак В. 19
Ячмінський В. 16

Покажчик назв

Бої на Лисоні 6, 67—70
м. Борщів 7, 111—113
Відділ краєзнавчої літератури та бібліографії Тернопільської обласної
універсальної наукової бібліотеки 10
Всеукраїнська літературно-мистецька та громадсько-політична премія
імені Братів Богдана і Левка Лепких 7, 119—121
Всеукраїнський референдум 6, 97—98
Журнал «Тернопіль» 26
Кондитерська фабрика «ТерА» 26
Конкурс «Людина року» 26
Перша просвітянська бібліотека 24
Підгаєцький район 6, 98—102
«собор духовенства» (1946) 11
Студія «TV — 4» 19
Тернопільський національний економічний університет 7, 117—118
Тернопільський обласний художній музей 5, 47—50
Чорнобильська катастрофа 14
Чортківський державний медичний коледж 7, 114—116
Шумська волость 25

Зміст

Від упорядника	3
Знаменні та пам'ятні дати Тернопільщини на 2016 рік	5
Перелік дат, які не увійшли до основного списку	8
60 років від дня народження Петра Івановича Сороки	27
75 років від дня народження Юрія Володимировича Покальчука	30
75 років від дня народження Василя Івановича Фольварочного	33
70 років від дня народження Володимира-Владислава Тадейовича Присяжного	35
95 років від дня народження Богдана Йосиповича Когута	37
85 років від дня народження Петра Івановича Ковальчука	39
135 років від дня народження Катерини Рубчакової	43
25 років із часу заснування Тернопільського обласного художнього музею	47
60 років від дня народження Лесі Петрівни Білик	50
75 років від дня народження Василя Михайловича Подуфалого	53
80 років від дня народження Арсена Онуфрійовича Паламара	56
60 років від дня народження Петра Івановича Довгошиї	57
80 років від дня народження Бориса Миколайовича Демківа	60
90 років від дня народження Петра Григоровича Баб'яка	63
60 років від дня народження Михайла Степановича Рудзінського	65
100 років із часу героїчних боїв на Лисоні	67
85 років від дня народження Бориса Микитовича Харчука	70
85 років від дня народження Івана Михайловича Гермаківського	73
60 років від дня народження Василя Йосиповича Тракала	76
80 років від дня народження Гаврила Івановича Чернихівського	78
80 років від дня народження Ярослава Степановича Тучапського	81
130 років від дня народження Іванни Блажкевич	83
150 років від дня народження Луки Гарматія	87
170 років із часу перебування Т. Г. Шевченка на Тернопіллі	91
100 років від дня народження Ярослава Геляса	94
25 років із часу проведення Всеукраїнського референдуму	97
25 років із часу відновлення Підгаєцького району	98
75 років від дня народження Бориса Семеновича Хижняка	102
100 років від дня народження Миколи Костенка	105
500 років від дня народження Дмитра Вишневецького	108

560 років із часу заснування міста Борщева	111
70 років із часу заснування Чортківського державного медичного коледжу	114
50 років із часу заснування Тернопільського національного економічного університету	117
25 років із часу заснування Всеукраїнської літературно-мистецької та громадсько-політичної премії імені Братів Богдана та Левка Лепких	119
Іменний покажчик	122
Покажчик назв	123